

Padixahlar «2»

Iliyas pəyoqəmbər Aħaziyaqə tənbiħ beridu

² Aħaziya Samariyədə turoqanda *ordisidiki* balihanining pənjirisidin yikilip qüxüp, kesəl bolup qaldı. U həwərqilərnı əwətip ularqə: — Əkron xəhiridiki ilah Baal-Zəbubdin mening toqramda, kesilidin saqiyamdu, dəp soranglar, dedi.

³ Ləkin Pərwərdigarning Pərixtsisi bolsa Tixbilik Iliyaska: — Ornungdin tur, Samariyə padixahning əlqilirining aldiqə berip, ularqə: — Israilda Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriqili mangdinglarmu?

⁴ Xuning üqün Pərwərdigar həzir mundak dediki: «Sən qıkkən kariwattin qüxəlməysən; sən qokum əlisən» degin, — dedi. Xuning bilən Iliyas yolqə qıkti.

⁵ Həwərqilər padixahning yeniqə qaytip kəldi; u ulardin: Nemixka yenip kədinglar, dəp soridi.

⁶ Ular uninqə: — Bir adəm bizgə uqrap bizgə: — Silərnı əwətkən padixahning yeniqə qaytip berip uninqə: «Pərwərdigar mundak dəydu: — Israilda Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriqili adəmlərnı əwətingmu? Xuning üqün sən qıkkən kariwattin qüxəlməysən; sən qokum əlisən!» dənglar, — dedi.

⁷ Padixah ulardin: Silərgə uqrap bu səzlərnı qılqan adəm kəndak adəm ikən? — dəp soridi.

8 Ular uningõa: U tüklük, beligə tasma baqliõan adəm ikən, dedi. Padixah: U Tixbilik Iliyas ikən, dedi.

9 Andin padixah bir əllikbexini qol astidiki əllik adimi bilən Iliyasning qexioa mangdurdi; bu kixi Iliyasning qexioa barõanda, mana u bir dengenning üstidə olturatti. U uningõa: I Hudaning adimi, padixah seni quxüp kəlsun! dəydu, dedi.

10 Lekin Iliyas əllikbexioa: Əgər mən Hudaning adimi bolsam, asmandin ot quxüp sən bilən əllik adimingni keydürsun, dəp jawab bərdi. Xuan asmandin ot quxüp, uning əzi bilən əllik adimini keydürüwətti.

11 Xuning bilən padixah yənə bir əllikbexini uning qol astidiki əllik adimi bilən uning qexioa mangdurdi. U uningõa: I Hudaning adimi, padixah eytti: Seni dərhal quxüp kəlsun! — dedi.

12 Lekin Iliyas əllikbexioa: Əgər mən Hudaning adimi bolsam, asmandin ot quxüp sən bilən əllik adimingni keydürsun, dəp jawab bərdi. Xuan Hudaning oti asmandin quxüp uning əzi bilən əllik adimini keydürüwətti.

13 Padixah əmdi üqinqi bir əllikbexini qol astidiki əllik adimi bilən uning qexioa mangdurdi; əllikbexi berip Iliyasning aldioa qikip, tizlinip uningõa yalwurup: I Hudaning adimi, mening jenim bilən sening bu əllik qulungning janliri nəziringdə əziz bolsun!

14 Dərwəkə, asmandin ot quxüp, ilgiriki ikki əllikbexini ularning qol astidiki əllik adimi bilən keydürüwətti. Lekin hazır mening jenim sening

nəziringdə əziz bolsun, dedi.

¹⁵ Pərwərdigarning Pərixtsisi Iliyaska: Sən qūxūp uning bilən barəqin; uningdin kōrkmiōqin, dedi. U ornidin turup uning bilən qūxūp padixahning kəxiōqa berip

¹⁶ padixahqa: Pərwərdigar sēz kilip: «Israilda wəhiy soriōqili bolidiōqan Huda yokmu, Əkrondiki ilah Baal-Zəbubdin yol soriōqili əlqilərnə əwəttinqōu? Xuning ūqūn sən qikқан kariwattin qūxəlməysən; sən qokum əlisən!» dəydu, — dedi.

¹⁷ Xuning bilən Iliyas degəndək, Pərwərdigarning sēzi boyiqə Aħaziya əldi. Uning oqli bolmiōqāqqa, Yəhōram uning ornida padixah boldi. Bu Yəhōxafatning oqli, Yəhuda padixahi Yəhōramning ikkinqi yili idi. □

¹⁸ Əmdi Aħaziyaning baxqa ixliri, uning kilōqan əməlliri bolsa, ular «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?□

2

□ **1:17 «...Yəhōram uning ornida padixah boldi»** — bu «Yəhōram» bəlkim Aħaziyaning inisi. U Yəhūdaning padixahi Yəhōram degən adəm əməs. **«Bu Yəhōxafatning oqli, Yəhuda padixahi Yəhōramning ikkinqi yili...»** — muxu ayəttə ikki Yəhōram bar; birinçisi Israil, yəni ximaliy padixahlikning padixahi, ikkinçisi Yəhūdaning padixahi.

□ **1:18 «...ular «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?»** — bu kitab Təwrattiki «Tarih-təzkirə» əməs, birəq xūbhısizki, Təwrattiki «Tarih-təzkirə» bu kitabtin kəp uqurlarni aloqan.

Iliyas asmanoqa ketürüldü

¹ Pärwərdigar Iliyasni qara quyunda asmanoqa ketürməkqi bolıqan waqıtta Iliyas bilən Elix Gilgaldin qıqıp ketiwatatti.

² Iliyas Elixoqa: — Səndin ətünimən, bu yərdə qalqın; qünki Pärwərdigar meni Bəyt-Əlgə mangoquzdı. Elix: Pärwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm qilimənki, seningdin hərgiz ayrılmaymən! dedi. Xuning bilən ular Bəyt-Əlgə qüxüp kəldi.

³ U waqıtta Bəyt-Əldiki pəyoqəmbər xagirtliri Elixaning qexioqa kelip uningqa: Biləmsən, Pärwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu? — dedi. U: Bilimən; xük turunglar, dedi.□

⁴ Iliyas Elixoqa: — Səndin ətünimənki, bu yərdə qalqın; qünki Pärwərdigar meni Yerihooqa mangoquzdı. Elix: Pärwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm qilimənki, seningdin hərgiz ayrılmaymən, dedi. Xuning bilən ular ikkisi Yerihooqa bardı.

⁵ U waqıtta Yerihodiki pəyoqəmbər xagirtliri Elixaning qexioqa kelip uningqa: Biləmsən, Pärwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu? — dedi. U: Bilimən; xük turunglar,

□ **2:3 «pəyoqəmbər xagirtliri»** — ibraniy tilida «pəyoqəmbərnıng oqulliri». Bular bəlkim öz yurtini taxlap, məlum bir pəyoqəmbərgə əgixip uningdin təlim-tərbiyə alıdıqan wə xundakla Hudadin pəyoqəmbərlik iltıpat-qabiliyətne tiləydıqan adəmlər idi. **«Pärwərdigar bügün oqjangni səndin elip ketidu»** — «səndin» ibraniy tilida «bexingdin» dəp ipadilınıdu. Demək, keyin Iliyas Elixaning bexi bolmaydı.

dedi.□

⁶ Iliyas Elixaoqa: — Səndin ətünimənki, bu yərdə qaloqin; qünki Pərwərdigar meni Iordan dəryasioqa mangozudi, dedi. Elix: Pərwərdigarning hayati bilən, wə sening hayating bilən kəsəm qilimənki, seningdin hərgiz ayrılmaymən, dedi, xuning bilən ular ikkisi mengiwərđi.

⁷ Əmdi pəyoqəmbər xagirtliridin əllik kixi berip, ularning udulida yiraqtin qarap turatti. Əmma u ikkiylən Iordan dəryasining boyida tohtap turdi.

⁸ Iliyas yepinqisini katlap, uning bilən suni uriwidi, su ikkigə bəlünüp turdi; ular ikkisi quruk yoldin ətđi.

⁹ Ətöp boloqandin keyin Iliyas Elixaoqa: Mən səndin ayrılmasta, sening əzüng üqün məndin nemə tiliking bolsa, dəwərgin, dedi. Elix: Sening üstüngdə turəqan Rohning ikki həssisi üstümgə qonsun, — dedi.

¹⁰ U: Bu tilikinggə erixmək kiyindur; mən səndin elip ketilgən waqtında, meni kərüp tursang, sanga xundak berilidu; bolmisa, berilməydu, — dedi.

¹¹ Wə xundak boldiki, ular səzlixip mangoqanda, mana, otluk bir jəng hərwisi bilən otluk atlar namayan boldi; ular ikkisini ayriwətti wə Iliyas qara quyunda asmanoqa kətürülüp kətti.

¹² Elix buni kərüp: I atam, i atam, Israilning jəng hərwisi wə atlik əskərliri! — dəp warkiridi. Andin u uni yənə kərəlmidi. U əz kiyimini tutup,

□ **2:5 «Pərwərdigar bugin oqjangni səndin elip ketidu?»**
— «səndin» ibraniy tilida «bexingdin» dəp ipadilididu.

ularni yirtip ikki parqə kiliwətti. □ ■

13 Andin u Iliyasning uqisidin qūxūp qaloqan yepinqisini yərdin elip, Iordan dəryasining kiroqioqa kaytip kəldi.

14 U Iliyasning üstidin qūxūp qaloqan yepinqisi bilən suni urup: «Iliyasning Hudasi Pərwərdigar nədidur?», dedi. Elixə suni xundaq uroqanda su ikkigə bəlündi; Elixə sudin ötup kətti.

15 Yerihodiki pəyoəmbər Xagirtliri qarxi kiroqakta turup uni kərđi wə: «Iliyasning rohi Elixaning üstididur» dəp uning aldioqa berip, bax urup təzim kildi.

16 Ular uningə: Mana sening kəminiliring arisida əllik əzimət bar; ötünimiz, bular oqjangni izdigili barsun. Pərwərdigarning Rohi bəlkim uni kətürüp taqlarning bir yeridə yaki jiloqlarning bir tərpidə taxlap koydimiki, dedi. Lekin u: Silər heq adəmni əwətmənglar, dedi.

17 Əmma ularning uni kistawerixi bilən u hijalət bolup: Adəm əwətinglar, dedi. Xunga ular əllik kixini əwətti; bular üq kün uni izdidi, lekin heq tapalmidi.

18 Ular Elixaning yenioqa kaytip kəlgəndə (u Yerihoda turuwatatti) u ularə: Mən dər wə kə silərgə «Izdəp barmanglar!» demidimmu? —

□ **2:12 «Israilning jəng hər wisi wə atlik əskərliri!»** — bəlkim Elixə hazır kərgən jəng hər wisi wə atlirini kərsitidu. Iliyas pəyoəmbər Israil arisida turəqan waqtida Hudaning samawiy küqliri uning wasitisi bilən Israilə yardəmdə bolatti. Xu nuqtidin pəyoəmbərnin əzi Israilə nisbətən «jəng hər wisi wə atlik əskərliri» bolatti. Lekin u asmanə kətürülgəndin keyin kəndə bolar? ■ **2:12** 2Pad. 13:14

dedi.

Elixa pəyoʻambərninɡ pəyoʻambərlik hոkukı namayan bolıdu

19 Xəhərdiki adəmlər Elixaոa: Oıojam kərgəndək, xəhər əzi obdan jaydidur, lekin su naqar wə tupraq tuoımastur, dedi.

20 U: Yengi bir koza elip kelip, iqigə tuz koyup, manga beringlar, dedi. Ular uni elip kelip uningոa bərđi.

21 U bulakning bexioա berip uningոa tuzni təkti wə: Pərwərdigar mundaқ dəydu: — «Mən bu sularni saқayttim; əmdi ulardin қayta əlüm bolmaydu wə yərninɡ tuoımasliқi bolmaydu» — dedi.□

22 Huddi Elixaning eytkan bu səzidək, u su taki bəgəngə kədər pak bolup kəldi.

23 Elixa Yerihodin qikip Bəyt-Əlgə bardı. U yolda ketip barոanda, bəzi balilar xəhərdin qikip uni zangliқ қilip: Qikip kət, i takir bax! Qikip kət, i takir bax! — dəp warkiraxti.

24 U burulup ularոa қarap Pərwərdigarning nami bilən ularոa lənət oқudi; xuning bilən ormanliқtin ikki qixi eyiқ qikip, balilardin қirik ikkini yirtiwətti.

25 U u yərdin ketip, Karməl teoıioա berip, u yərdin Samariyəgə yenip bardı.

□ **2:21 «Mən bu sularni saқayttim»** — yaki «Mən bu sularni tazilidim».

3

Moab Israil bilən jəng qilidu

¹ Yəhuda padixahi Yəhoxafatning səltənitining on səkkizinçi yili, Ahabning oqli Yəhoram Samariyədə Israilğa padixah bolup, on ikki yil səltənət kildi.

² U ezi Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qilatti, lekin atisi bilən anisi qiloğan dərrijidə əməs idi. U atisi yasatqan «Baal tüwrüki»ni elip taxlidi. ■

³ Lekin u Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahlirida qing turup, ulardin heq yanmidi.

⁴ Moabning padixahi Mexa nahayiti qong koyqi idi; u Israilning padixahioğa yüz ming qoza həm yüz ming qoqkarning yungini olpan qilatti. □

⁵ Əmdi xundaq boldiki, Ahab ölup kətkəndin keyin Moabning padixahi Israilning padixahioğa yüz erüdi. ■

⁶ U waqitta Yəhoram padixah Samariyədin qikip həmmə Israilni *jəng üqün* editlidi.

⁷ U yənə adəm əwitip Yəhudaning padixahi Yəhoxafatqa həwər berip: Moabning padixahi məndin yüz eridi; Moab bilən soquxkili qikamsən? — dedi. U: Qikimən; bizdə mening-sening dəydiqan gəp yoqtur, mening həlkim

■ 3:2 1Pad. 16:32 □ 3:4 «yüz ming qoza həm yüz ming qoqkarning yungini olpan qilatti» — yaki «yüz ming qozining wə yüz ming qoqkarning yungini olpan əwətətti».

■ 3:5 2Pad. 1:1

sening hëlkingdur, mening atlirim sening atliringdur, dedi. □ ■

⁸ U yənə: Kaysi yol bilən qıqayli, döp soridi. Yəhōram: Biz Edom qəlining yoli bilən qıqayli, döp jawab bərđi.

⁹ Andin Israilning padixahı bilən Yəhūdaning padixahı Edomning padixahıoqa koxulup mangdi. Ular yəttə kün aylinip yürux kılōandin keyin, koxun wə ular elip kəlgən at-ulaolaraqa su kalmidi.

¹⁰ Israilning padixahı: Apla! Pərwərdigar biz üq padixahni Moabning kəlioqa qüxsun döp, bir yərgə jəm kılōan ohxaydu, dedi.

¹¹ Lekin Yəhōxafat: Pərwərdigardin yol soriximiz üqün bu yərdə Pərwərdigarning bir pəyoələmbiri yokmu? — dedi. Israilning padixahining qakarlıridin biri: İliyasning kəlioqa su kuyup bərgən Xafatning oqli Elixə bu yərdə bar, dedi. ■

¹² Yəhōxafat: Pərwərdigarning söz-kalami uningda bar, dedi. Xuning bilən Israilning padixahı bilən Yəhōxafat wə Edomning padixahı uning kəxioqa qüxüp bardı.

¹³ Elixə Israilning padixahıoqa: — Mening sening bilən nemə karim! Öz atangning pəyoələmbərliri bilən anangning pəyoələmbərlirining kəxioqa barəlin, dedi.

Israilning padixahı: Undək demigin; qünki Pərwərdigar bu üq padixahni Moabning kəlioqa

□ **3:7 «bizdə mening-sening dəydiōan gəp yoktur»** — ibraniy tilida «mən özüm sanga ohxax bolimən» degən söz bilən ipadiliniđu. ■ **3:7** 1Pad. 22:4 ■ **3:11** 1Pad. 22:7

tapxurux üqün jəm kıloğan ohxaydu, — dedi. ■

14 Elixä: Mən hizmitidə turuwatқан Pərwərdigarning hayati bilən kəsəm kılımənki, əgər Yəhudaning padixahi Yəhoxafatning hərmətini kılmiğan bolsam, seni közgə ilmiğan yaki sanga qarimiğan bolattim. □ ■

15 Lekin əmdi berip bir sazqini manga elip kelinglar, — dedi.

Sazqi saz qaloğanda, Pərwərdigarning kōli uning üstigə qūxti. □

16 U: Pərwərdigar söz kılıp: «Bu wadining həmmə yerigə ora kolanglar» dedi, — dedi andin yənə:

17 — Qünki Pərwərdigar mundak dəydu: «Silər ya xamal ya yamoğur kərmisənglarmu, bu wadi suoğa tolup, özünqlar bilən at-ulaqliringlar həmmisi su iqsilər».

18 Lekin bu Pərwərdigarning nəziridə kiçik ix bolup, u Moabnimu silərninğ kolliringlaroğa tapxuridu.

19 Silər barliq mustəhkəm xəhərlərnı wə barliq esil xəhərlərnı bəsüp ötüp, barliq yahxi dərəhlərnı kesip taxlap, həmmə bulaklarnı tindurup, həmmə munbət ekinzarliqni taxlar bilən qaplap harab kılısilər» — dedi.

20 Wə ətisi ətigənlik qurbanliq sunuloğan

■ **3:13** 1Pad. 18:19 □ **3:14** «**Mən hizmitidə turuwatқан**» — ibraniy tilida «Mən Uning (Hudaning) aldida turuwatқан» degən söz bilən ipadilinidu. Elixä özini padixahning ordısında daim oqojisining aldida turuwatқан hizmətkaroğa ohxitidu.

■ **3:14** 1Pad. 17:1 □ **3:15** «**Sazqi saz qaloğanda, Pərwərdigarning kōli uning üstigə qūxti**» — yaki «Sazqi qalsa, Pərwərdigarning kōli... qūxətti».

waktida, mana, su Edom zemini tərəptin ekip kelip, həmmə yərnı suoqa toxkuzdi.

²¹ Əmma Moablarning həmmisi: Padixahlar biz bilən jəng kiloqili qikiptu, dəp angliqan bolup, sawut-kalkan kətürəligüdək qong-kiqik həmmisi qegrada tizilip səptə turdi.

²² Ular ətisi səhərdə qopup qarisa, kün nuri ularning udulidiki su üstigə qüxkənidi; künniing xolisida su ularoqa kəndək kərüdi. Ular: —

²³ Bu qan ikən! Padixahlar uruxup bir-birini qiroqan ohxaydu. I Moablar! Dərhal oljining üstigə qüxüp bəlixiwalayli! dedi.

²⁴ Lekin ular Israilning ləxkərgahioqa yətkəndə, Israillar ornidin qopup Moablaroqa hujum kilixi bilən ular bədər kaqti. Israillar ularni sürüp-tokay kiliwətti.

²⁵ Ular xəhərlərnı wəyran kilip, hər bir adəm tax elip, həmmə munbət ekinzarlikni tolduruwətküqə tax taxlidi. Ular həmmə bulak-quduklarnı tindurup, həmmə yahxi dərəhlərnı kesiwətti. Ular Kir-Əarəsət xəhıridiki taxlardin baxka heq nemini qaldurmidi. Xu xəhərgə bolsa, saloqa atquqilar uningoqa qərgiləp hujum kildi. □

²⁶ Moabning padixahı jəngning əzigə ziyadə kattik kəlgini kərüp əzi bilən yəttə yüz kiliqwazni elip Edomning padixahioqa hujum kilip bəsüp ətükə atlandi; lekin ular bəsüp ətəlmidi.

□ **3:25 «Ular Kir-Əarəsət xəhıridiki taxlardin baxka heq nemini qaldurmidi»** — buning mənisi bəlkim «Ular Kir-Əarəsət xəhırining əzini wəyran qilmidi» degəndək bolsa kerək.

27 Xuning bilən təhtigə warislik kiloquqi tunji oqlini elip, sepilning tēpisiđe uni kēydūrmē kurbanlik kildi. U waqıtta Israil Pērwērdigarning kattik kēhriğē uqriōanidi. Xuning bilən bu üq padixah Moab padixahın ayirilip, hērkaysisi öz yurtioğa ketixti. □

4

Elixa pəyojəmbər tul hotun wə uning oşullirioğa yardəm beridu

1 Pəyojəmbər xagirtliridin birining tul qaloğan hotuni Elixaoğa pəryad qilip: Sening kulung bolōğan mening erim elüptu. Bilisənki, sening kulung Pērwērdigardin qorqқан adəm idi.

□ **3:27 «Pērwērdigarning kattik kēhri...»** — ibraniy tilida «uning kattik kēhri...». **«Pērwērdigarning kattik kēhriğē uqriōanidi»** — Israilning xu qaoğda nemixқа Pērwērdigarning kēhriğē uqrax səwəbi muxu yerdə eytilmaydu. Birnəqqə alim muxu «kēhr»ni Pērwērdigardin əməs, bəlki Edom tēripidin kəlgən, dəp qarap, tēwəndikidək tərjimə bilən xərğ berip qūxəndüridu: «(26) Moabning padixahı ... Edomning padixahioğa hujum qilip bəsüxkə atlandi; lekin ular bəsüp etəlmidi. (27) Xuning bilən uning (Edomning) təhtigə warislik kiloquqi tunji oqlini elip kelip, sepilning üstidə uni kēydūrmē kurbanlik kildi. U waqıtta Israil kattik kēhriğē uqriōanidi (Edomlar: «Biz Israillar bilən ittapaқdax bolōqaққа, biz ularning kasapitigə uqriduқ» dəp Israiloğa kattik oğəzəpləngənidi». Demək, xu alimlar xu «kēhr» Edomlar tēripidin kəldi, dəp qaraydu). Birəқ bizningqə bundəқ tərjimidə ikki muhım nuқtini pəreziy tərjimə qiloğan bolōqaққа, uningōğa qayil bolmiduқ. Xunga biz yənila ayəttiki «kēhr»ni Huda tēripidin bolōğan, dəp qaraymiz.

Əmdi kərz igisi mening ikki oqlumni qullukqa aloyli keldi.■

² Elix a uningdin: Sening üqün nemə qılay? Deginə, öyügdə neməng bar? — dəp soridi. U: Dedikingning öyidə kiqik bir koza maydin baxqa heqnərsə yok, — dedi.□

³ U: Berip həmmə koxniliringdin qəgün-koza, yəni box qəgün-kozilarni etnə aloqin, ular az bolmisun.

⁴ Andin özüng bilən oqlulliring öygə kirgin, ixikni yepip həmmə qəgün-kozilaroqa may qaqilioqin. Toxkanlirini bir qətkə elip koyoqin, — dedi.

⁵ Xuning bilən u u yərdin ayrilip oqlulliri bilən öygə kirip ixikni yapti. Oqlulliri qəgün-kozilarni uning aldioqa elip kəlgəndə, u may kuydi.

⁶ Wə xundak boldiki, qəgün-kozilarning həmmisi toloqanda u oqlioqa: Yənə bir koza elip kəl, dedi. Əmma oqli: Əmdi koza qalmidi, dedi. U wakıtta may tohtap qaldı.

⁷ Əmdi u berip Hudaning adimigə həwər yətküzdi. U: Berip mayni setiwət, kərzingni tügətkin; andin qaloqan pul bilən özüng wə oqlulliringning jenini bekinglar, dedi.

Elix a ölgən balini tirildüridu

⁸ Bir küni Elix a Xunəm xəhırigə bardı. U yərdə bir bay ayal bar idi wə u uni öz öyidə tamakqa tutup qaldı. Xuningdin keyin hərqaqan u yərdin etüp mangsa, u uning öyigə kirip oqızalinatti.

■ 4:1 Law. 25:39 □ 4:2 «kiqik bir koza may» — bu may bəlkim zəytun meyi idi.

⁹ Bir küni u öz erigə: Bu yərdin daim ətidiqan kixi Hudaning bir mukəddəs adimi ikənlikini bilip yəttim.

¹⁰ Biz əgzidə uningə bir kiqukrək öy salayli. Uningə əydə kariwat, xirə, orunduk wə qiraqdan təyyarlap berəyli; wə xundak bolsunki, u qaqaqla yenimizə kəlsə xu əydə tursun, — dedi.

¹¹ Əmdi pəyoqəmbər bir küni u yərgə kəlgəndə, xu balihanioqa kirip yetip qaldı.

¹² U öz hizmətkari Gəhəziqə: Sən u Xunəmlik ayalni qaqiroqin, dedi. U uni qaqiroqanda, ayal uning kexioqa kəldi.

¹³ Pəyoqəmbər hizmətkarioqa: Sən uningə: «Sili bizning qemimizni yəp muxundak əzlrini kəp awarə kildila; mən sili üqün nemə kilip berəy? Padixahqa yaki qoxun sərdarioqa birər tələplirini yətküzəymu?» — degin, dedi.

Ayal buningə jawab berip: — Mən öz həlkim arisida yaxawatimən, boldi! dedi.

¹⁴ Əmdi Elixə Gəhəzidin, uningə nemə kilip berix kerək? — dəp soridi. Gəhəzi: Uning oqul balisi yok ikən, wə erimu keri ikən, dedi.

¹⁵ U: Uni qaqiroqin, dedi. Ayalni qaqiriwidi, ayal ixikkə kelip turdi.

¹⁶ Pəyoqəmbər uningə: Kelər yili təhminən muxu wakitta kuqaklirida bir oqulliri bolidu, dedi. U: Yaq, i oqjam! I Hudaning adimi, dedikinggə yaloqan eytmioqin, dedi. □ ■

¹⁷ Əmdi Elixə uningə degəndək u ayal həmilidar bolup, ikkinqi yili bekitilgən wakitta

□ **4:16 «muxu wakitta»** — yaki «ətiyazda». ■ **4:16** Yar. 18:10,

oqul tuqdi.

¹⁸ Bala əsüp qong boldi. Bir küni xundak boldiki, u atisi bar yərgə, ormiqilarning kexioqa qikip kətti.

¹⁹ U atisioqa: Way bexim, way bexim, dəp waysidi. U hizmətkariqə, uni anisining kexioqa elip barəqin, dedi.

²⁰ U uni kətürüp anisining yenioqa apirip koydi. Bala anisining etikidə quxkiqə olturdi, andin əlöp kaldi.

²¹ Andin anisi qikip, uni Hudaning adimining əyidiki kariwatka yatquzup koyup, ixikni yepip qikip kətti.

²² U erini qakirip uningqə: Oqlamlardin birini mangduroqin, u bir exəkni elip kəlsun; mən uni qapturup, Hudaning adimining kexioqa dərhal berip keləy, dedi.

²³ Eri uningqə: Nemixka uning kexioqa bügün barisən? Bügün ya yengi ay ya xabat küni bolmisa, dedi. Ayali uningqə, Həmmə ix tinqlik — dedi.□

²⁴ U exəkni tokutup oqlamioqa: Ittik həydəp mang; mən demigüqə tohtimioqin, dedi.□

²⁵ Xuning bilən u Karməl teqioqa berip Hudaning adimi aldioqa kəldi. Wə xundak boldiki, Hudaning adimi uni yiraqtinla kərup öz hizmətkari

□ **4:23 «nemixka uning kexioqa bügün barisən?»** — eri bəlkim ayalining berix məqsitini quxənmidi. Erining sezigə qarioqanda «yengi ay» yaki «xabat küni» pəyoqəmbərlər bilən kərxüx qolayliq waqit bolatti. **«Həmmə ix tinqlik»** — yaki «hatirjəm boləqin». □ **4:24 «Ittik həydəp mang; mən demigüqə tohtimioqin»** — oqlami bəlkim exəkning yenida yügürüp, ayaloqa həmrağ bolsa kerək.

Gəhazioʻa: Mana Xunəmlik ayal keliwatidu;

²⁶ Sən uning aldioʻa yūgūrūp berip uningdin: Sili tinqlikmu? Ərliri tinqlikmu? Baliliri tinqlikmu?» — dəp sorioʻin, dedi.

— Həmmə ix tinqlik, dəp eytti ayal.

²⁷ Əmdi taoʻka qikip Hudaning adimining kəxioʻa kəlgəndə, u uning putlirini kuqaklidi. Gəhazı uning yenioʻa berip uni ittiriwətməkqi boldi; lekin Hudaning adimi: — Uni əz ihtiyarioʻa koyoʻin; qünki uning kəngli intayin sunuk wə Pərwərdigar bu ixni manga deməy yoxuruptu, dedi.

²⁸ Ayal: Mən oʻojamdin bir oʻqul tilidimmu? Manga yaloʻan səz kilmioʻin, dəp səndin ətünmidimmu? — dedi. □ ■

²⁹ Pəyoʻəmbər Gəhazioʻa: — Belingni qing baqlap, mening hasamni elip mangoʻin. Birsigə uqrisang, uningə salam kilmioʻin, birsı sanga salam kilsa, sən uningə jawab bərmigin. Mening hasamni balining yuzigə koyoʻin, dedi. □ ■

³⁰ Balining anisi: Pərwərdigarning hayati bilən wə sening hayating bilən kəsəm kilimənki, səndin ayrilmaymən, dedi. Elixə ornidin turup uning kəynidin əgəxti.

□ **4:28 «mən oʻojamdin bir oʻqul tilidimmu?»** — oqurmənlərninɡ esidə barki, bu ayal əslidə Elixadin birər nərsə tiliməkqi əməs idi. U oʻqul pərzənt kərüxkə zor intizar bolsimu, yənə oʻqul tiləxtin kərəkətti. ■ **4:28** 2Pad. 4:16 □ **4:29 «birsigə uqrisang, uningə salam kilmioʻin, birsı sanga salam kilsa, sən uningə jawab bərmigin»** — ottura xərktə yolda ketiwatqanlar bir-biri bilən salamlaxkanda adəttə uzun wəkit ketətti. ■ **4:29** Luqa 10:4

³¹ Gəhəzi ulardin burun berip həsisini balining yüzigə koyoqanidi. Əmma heq awaz yaki tiwix qıkmidi. Xuning bilən u yenip Elixaning aldiqə berip uningqə: Bala oyqanmidi, dedi.

³² Elixə öygə kelip qarisa, mana, bala uning kariwitida əlük yatatti.

³³ U bala bilən özini ayrim qaldurup, ixikni yepiwetip Pərwərdigarqə dua qildi. ■

³⁴ Andin u kariwatqə qıqip balining üstigə özini koyup aqzini uning aqziqə, kəzlirni uning kəzlirigə, qollirini uning kollirioqə yekip yatti. Xuning bilən balining bədini issixqə baxlidi.

³⁵ U qüxüp əydə u yaq-bu yaqqa mengip andin yənə kariwatqə qıqip yənə balining üstigə egildi. U waqıtta bala yəttə qətim qüxkürdi, andin kəzlirini aqti.■

³⁶ Pəyoqəmbər Gəhəzini qaqirip uningqə: Xunəmlik ayalni qaqiroqin, dedi. U uni qaqirip koydi. U Elixaning yenioqə kəlgəndə. U uningqə: Ooqullirini kətürüp alsila, dedi.

³⁷ U öyigə kiriqlə uning ayioqi aldiqə yikilip düm yatti, bexi yərgə təgküdək təzim qildi. Andin öz ooqlini kətürüp qıqip kətti.

Aqarqilikta bolqan məjizilər

³⁸ Elixə Gilgalqə yenip bardı. Xu qaoqda yurtta aqarqilik bolqanidi. Pəyoqəmbərlərninq xagirtliri Elixaning yenida olturoqanda u öz hizmətkarioqə: Sən qong qazanni esip

pəyoəmbərlərninǵ xagirtlirioǵa xorpa pixurup bərgin, dedi.

³⁹ Ulardin birsi otyax tərgili dalaǵa qikip yawa kapaq pelikini tepip, uningdin yawa kapaq üzüp etikini toldurup kelip, toqrap kazaǵa saldi; qünki ular bularning ziyanlıq ikənlikini bilməytti. □

⁴⁰ Andin ular yənglar dəp adəmlərgə usup bərdi. Lekin ular tamakni yegili baxlıǵanda: I Hudaning adimi, kazaǵanda ölüm bar, dəp warkiraxti. Heqkim uningdin yeyəlmidi.

⁴¹ Elix: Azraqkinə un elip kelinglar, dedi. U xuni kazaǵa taxlap: Həlkqə usup bərgin, yesun, dedi. Wə mana, kazaǵanda heq zəhər qalmidi. ■

⁴² Əmdi Baal-Xalixaǵdin bir adəm kelip, Hudaning adimigə arpa həsulining tunji mewisidin ax-nan, yəni yigirmə arpa nanni wə bir halta kək baxni elip keliwidi, u: Həlkqə yegili aldıǵa qoyǵın, dedi.

⁴³ Uning hizmətkari: Xuni bir yüz adəmning aldida kandaq qoyalaymən? dedi. Elix: Həlkqə yegili bərgin; qünki Pərwərdigar mundaq dəydu: Ular yəydu wə uningdin exip qalidu, dedi. ■

⁴⁴ Xuning bilən u xuni ularning aldida qoydi; ular yedi wə dəl Pərwərdigarning deginidək, uningdin exip qaldi.

□ **4:39 «yawa kapaq»** — biz pərizimiz boyıqə xundaq tərjimə qilduq. Lekin bu əsümlük wə mewisining zadi nemə ikənliki bizgə həzir naməlum. ■ **4:41** Mis. 15:25 ■ **4:43** Yh. 6:9, 11

5

Suriyaning qoxunining sardari Naamanning sakaytilixi

¹ Suriyə padixahining qoxun sardari Naaman öz oqjisining aldida tolimu kədirləndi wə izzətləndi, çünki Pərwərdigar uning qoli arkilik Suriyəgə nusrətlər bərgənidi. U batur jəngqi boləqini bilən, ləkin mahaw kesiligə giriptar bolup qaloqanidi.

² Əmdi Suriylər top-top bolup, bulangqilikka qikip Israildin bir kiqik kizni tutup kəlgənidi; bu kiz Naamanning ayalining hizmitini kilatti.

³ U hanimoqa: Kaxki, mening oqjam Samariyədiki pəyoqəmbərning qexida bolsidi! U uni mahaw kesilidin sakaytatti, dedi.

⁴ Naaman berip hojisoqa: — Israilning yurtidin boləqan kiqik kiz mundaq-mundaq eytti, dedi.

⁵ Suriyə padixahi: Yahxi! Sən barəqin, mən Israilning padixahioqa bir məktup əwətimən, dedi. Naaman on talant kümux bilən altə ming xəkəl altun wə həm on kixilik kiyimni elip Israiloqa bardı.□

⁶ U məktupni Israilning padixahioqa apirip tapxurup bərdi. Məktupta: — «Bu məktup sanga yətkəndə bilgəysənki, mən öz hizmətkarim Naamanni sening qexingəqa mangdurdum. Sən uni mahaw kesilidin sakaytkaysən», dəp pütülgənidi.

□ **5:5 «on talant kümux»** — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 306 kilogram kümux idi. «Altə ming xəkəl altun» — 70 kilogramqə boluxi mumkin idi.

⁷ Israilning padixahı hətni oqup bolup, öz kiyim-lirini yirtip-yirtiwətti wə: — Mən Hudamu? Kix-
ini eltürüp həm tirildürələymənmu? Nemixka u
kixi: — Bu adəmni mahaw kesilidin sakaytkin,
dəp hawalə kilidu? Kəni, oylinip kərünglar, u
dər wəkə mən bilən jəng kiloqili bahənə izdəydu,
dedi.■

⁸ Wə xundak boldiki, Hudaning adimi Elix
Israilning padixahining öz kiyimlirini yirtkinini
angliqanda, padixahka adəm əwitip: Nemixka
öz kiyimliringni yirtting? U kixi hazir bu yərgə
kəlsun, andin u Israilda bir pəyoqəmbər bar ikən
dəp bilidu, dedi.

⁹ Naaman atliri wə jəng harwisi bilən kelip,
Elixaning öyining ixiki aldidə tohtidi.

¹⁰ Elix bir həwərqini mangdurup Naamanə:
— Berip Iordan dəryasida yəttə kətim yuyunup
kəlgin; xundak kilsang ətliring əsligə kelip
pakiz bolisən, dedi.

¹¹ Lekin Naaman aqqiklinip yenip kelip: —
Mana, u qokum qikip, mening bilən kərixidu,
ərə turup Hudasi Pərwərdigarning namioqə nida
kilip, *yara* jayning üstidə qolini silkip, mahaw
kesilini sakaytidu, dəp oylap kəlgənidim.

¹² Dəməxkning dəryaliri, yəni Abarna bilən
Farpar *dəryasining suliri* Israilning həmmə
suliridin yahxi əməsmu? Mən ularda yuyunsam
pakiz bolmamdim? — dedi. U kattik qəzəplinip
burulup yoloqə qikti.

¹³ Lekin uning hizmətkarliri uning kəxiqə berip:
— I atam, əgər pəyoqəmbər siligə eqir bir ixni
tapiloqan bolsa, kilmasmidila? Undak boləqan

■ 5:7 Kəan. 32:39; 1Sam. 2:6

yərdə, u siligə suoqa qüxüp yuyunup, pakiz bolisila, degən bolsa xundak qilmamla? — deyixti.

¹⁴ Xunga u qüxüp, Hudaning adimining sözigə binaən Iordan dəryasida yəttə qetim qəmüldi. Xuning bilən uning eti paklinip, kiqik balining etidək bolup sakaydi. ■

¹⁵ Xuning bilən u barlik həmrəhliri bilən Hudaning adimining kexioqa kaytip kelip, uning aldida turup: — Mana əmdi pütkül yər yüzidə Israildin baxqa yərdə Huda yok ikən, dəp bilip yəttim; əmdi hazır, öz kəminəngdin bir sowoqatni qobul qiləyin, dedi.

¹⁶ Ləkin Elixə: Mən hizmitidə turuwatqan Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm qilimənki, heq nemini qobul qilmasmən, dedi. *Naaman* tola qing turuwalsimu, heq qobul qilmidi.

¹⁷ Andin Naaman mundaq dedi: — Əgər qobul qilmisang, kəminənggə topidin ikki qeqir yük berilsun; qünki kəminəng bundin keyin Pərwərdigardin baxqa heqqandaq ilahlarəqa köydürmə qurbanlik yaki inaklik qurbanlikini kəltüməydu. □

¹⁸ Ləkin Pərwərdigar kəminəngning xu bir ixini kəqürüm qiləy: oqjamning əzi Rimmonning buthanisioqa səjdə qilmaq üçün kirgəndə, mening qoluməqa yələnsə mən Rimmonning buthanisida tiz püksəm, muxu amalsiz tiz

■ **5:14** Luqa 4:27 □ **5:17** «**inaklik qurbanliki**» — yaki pəkət «qurbanlik». Adəttə bu söz «inaklik qurbanliki» yaki «təxəkkür qurbanliki»ni bildüridu. Uning topini tələp qilixi bəlkim Israildiki xu topa (qurbangah süpitidə) üstidə öz qurbanliklerini qilməqəi boləqan boluxi mumkin.

pükkinim üçün Pərwərdigar mən kəminəngni kəqürgəy, dedi.□

¹⁹ Elixə uningə: — Sən aman-hatirjəmlitkə kətkin, dedi. U uningdin ayrilip azəjinə yol mangdi.

²⁰ Ləkin Hudaning adimi Elixaning hizmətkari Gəhəzi kənglidə: — Mana, u Suriyəlik Naaman elip kəlgən nəsiliridin oqjam həqnəmini almay, uni bikar kətküzüwetiptu. Ləkin Pərwərdigarning həyati bilən kəsəm kəlimənki, mən uning kəynidin yügürüp bərip, uningdin azraq bir nərsə alay, dəp oylidi.

²¹ Xuni dəp Gəhəzi Naamanning kəynidin bardı. Naaman bir kimning kəynidin yügürüp kəliwatqinini kərüp, hərwisidin quxüp uning aldiə qə bərip: Həmmə ix tinqliqmı? — dəp soridi.

²² U: — Tinqlik, — dedi, — əmma oqjam mənı mangdurup: Mana əmdi Əfrayim taqlıkidin pəyoəmbərlərnıng xagırtlıridin ikki yigit kəximə qə kəldi. Bularə qə bir talant kümux bilən ikki kixlik kiyim bərsilə, dəp eytti, — dedi.

²³ Naaman: — Ikki talant kümuxni qəbul kəloqin, dəp uni zorlap ikki talant kümuxni ikki haltı qə qəgip, ikki kixilik kiyimni qəkərip bərdi. Bularni Naaman oqulamlıridin ikki yigitkə yüdküzdi; ular Gəhəzining aldidə bularni kətürüp mangdi.

²⁴ U turoqan dənggə yətkəndə bularni ularning kəlliridin elip əyigə tikip qoydi; andin bu adəmlərnı kətküzüwətti.

²⁵ Andin u oqjisining aldiə qə kirip turdi. Elixə

□ **5:18 «Rimmon»** — Suriyəning «boran qəkarə qıci but»i idi.

uningdin: — I Gəhəzi, nəgə berip kəlding? — dəp soridi. U jawab berip: Kəlung həqyərgə barmidi, — dedi.

²⁶ Elixə uningə: — Məlum bir kixi hərwisidin qūxūp, kəynigə yenip, sening aldingə kəlgəndə, mening rohim xu qəoqda sening bilən birgə barəqan əməsmu? Bu kixilər kümūx bilən kiyim, zəytun baqliri bilən üzümzarlar, qoy bilən kala, malaylar bilən kenizəklərnə qəbul kəlidəqan wəqətmu?

²⁷ Ləkin həzir Naamanning mahaw kesili sanga həm nəslinggə mənggūgə qəplixidu, — dedi. Xuning bilən u Elixaning kəxidə qəkkənda kərdək aq bolup kəldi. ■

6

Paltining bəxini su üstidə ləylitixi

¹ Pəyoqəmbərlərnə xəgirtliri Elixə: — Mana bizgə sening aldingə turuwatqan yerimiz tar kəldi.

² İordan dəryasining boyiqə berip, hər birimiz birdin yaqəq elip, xu yərdə turidəqanəqə bir turaləqə əy yasayli, — dedi.

— Beringlar, dəp jawab bərdi u.

³ Ularning biri yənə: — İltipət kəlip kəminiliring bilən birgə barəqin, dedi. U: — Billə baray, dedi.

⁴ U ular bilən mangdi. Ular İordan dəryasiqə berip, dərəh kesixkə bəxlidi.

■ 5:27 Qəl. 12:10; 2Tar. 26:19, 20

⁵ Lekin ularning biri dərəh kesiwatkanda paltining bexi suoqa qūxüp kətti. U warkirap: — Way oqjam, bu ətne aloqan palta idi, dedi.

⁶ Hudaning adimi: Nəgə qūxti, dəp soridi. U qūxkən yərnı kərsitip bərdi. U bir xahni kesip, uni suoqa taxliwidi, Paltining bexi ləyləp qıkti.

⁷ U: Uni qolungoqa aloqin, dewidi, u kixi qolini uzutup uni tutuwaldi.

Elixa pütün bir qoxunni məşlup qilidu

⁸ Suriyəning padixahi Israil bilən jəng qiliwatatti. U öz hizmətkarlıri bilən məslihətlixip, palanqi-pokunqi yərdə bargah tikimən, dəp bekitətti.□

⁹ Hudaning adimi Israilning padixahioqa həwər əwitip: — Sən palanqi-pokunqi yərgə berixtin ehtiyat qiləyin, qunki Suriylər u yərgə qūxməkqi, dedi.

¹⁰ U waqıtlarda Israilning padixahi Hudaning adimi əzigə kərsətkən jayoqa adəm əwətip u yərdiki adəmlirigə ehtiyat qilixni aghəlandurdi. Bundaq ix birqanqə qətim boldi.□

¹¹ Buning səwəbidin Suriyəning padixahi kənglidə kattıq aqqıqlinip, öz hizmətkarlırini qakirip ulardin: — Arimizdin kimning Israilning padixahi tərpidə turidioqanlıqini manga kərsitip bərməmsilər?! — dəp soridi.

□ **6:8 «...məslihətlixip, palanqi-pokunqi yərdə bargah tikimən, dəp bekitətti»** — yaki «... məslihətlixip, ular uningoqa: — Palanqi-pokunqi jayda hujum qiləyayla, dedi».

□ **6:10 «birqanqə qətim»** — ibraniy ilida «bir qətim, ikki qətim əməs» degən səzlər bilən ipadilinidu.

12 Lekin hizmətkarlarining biri: — I oʻojam padixah undak əməs; bəlkı Israilda turıdıoan Elixə degən pəyoʻəmbər sən yatқан hıjrangda kıloan sızliringni Israil padixahıoə eytip berıdu, — dedi.

13 U: Berıp uning nədə ikənlikini paylap kelınglar, mən adəm mangdurup uni tutup keləy, dedi. Ular: — U Dotan xəhiridə ikən, dəp həwər kıldı.

14 Xuning bilən u xu yərgə atlıklar, jəng hərwiliri wə zor bir qoxunni mangdurdi. Ular keqisi yetip kelip xəhərni qorxiwaldi.

15 Hudaning adimining maliyi səhərdə turup qıksa, mana, bir atlıklar wə jəng hərwiliri qoxuni xəhərni qorxiwaloanidi. Malay uningoa: Apla, i oʻojam, qandak kılarmiz? — dedi.

16 Lekin u: Qorqmioqin; mana biz bilən birgə boloanlar ular bilən birgə boloanlardin koətur, dedi.

17 Əmdi Elixə dua kılıp: I Pərwərdigar, malayimning kəzlrini kərələydoan kılıp aqkaysən, dedi. U waqıtta Pərwərdigar yigitning kəzlrini aqti wə u əyni əhwalni kərđi; mana, pütkül taol Elixəni qeridəp turoan yalkunluk at wə jəng hərwiliri bilən toloanidi.

18 Suriylər qüxüp u tərəpkə kəlgəndə, Elixə Pərwərdigaroa dua kılıp: Bu həlkni korluk bilən uroqin, dedi. Xuning bilən U Elixəning tiliki boyiqə ularni korluk bilən urdi.

19 Elixə ularoa: Bu *silər izdigən* yol əməs wə *silər izdigən* xəhər əməs; mening kəynimdin əgixinglar, silərni silər izdigən adəmning qəxioə baxlap baray, dəp ularni Samariyəgə

baxlap bardı.

²⁰ Wə xundak boldiki, ular Samariyəgə kirgəndə Elixä: I Pərwərdigar, ularning kəzlrini kərələydiqan kilip aqkaysən, dedi. Pərwərdigar ularning kəzlrini aqti; wə mana, ular Samariyəning otturisida turatti.

²¹ Israilning padixahı ularni kərgəndə Elixadin: I atam, ularni ɵltürüwətməy mu? Ular ni ɵltürüwətməy mu? dəp soridi.

²² U: — Sən ularni ɵltürmə; hətta ɵzüng kilip wə okyaying bilən əsir kilənlirini ɵltürməydiqan yərdə, bularni ɵltürüxkə bolamti? Əksi qə, ularning aldi qə nan, su kəy qin; xuning bilən ular yəp-iqip ɵz ɵqjisiqə yenip kətsun, dedi. □

²³ Xundak kilip, u ular qə qong ziyapət bərdi; ular yəp-iqip boləndin keyin, andin ularni yolə qə saldi. Ular ɵqjisining yeniqə qaytti. Xuningdin keyin Suriyədin bulangqilar xaykiliri Israilning zemini qə qayta besip kirmidi.

Pərwərdigar Samariyəni qutkuzidu

²⁴ Keyin xundak boldiki, Suriyəning padixahı Bən-Ədad pütkül kəxunini yiqip Samariyəni muhasirigə aldi.

²⁵ Xuning bilən Samariyədə zor aqarqilik boldi. Ular uni xun qə uzun qamal kildiki, bir exək bexi səksən xəkəl kümüxkə, wə kəptər mayiqining

□ **6:22 «...bularni ɵltürüxkə bolamti?»** — demək, sən ɵzüng muxu Suriyləni əsirgə tutkan əmässən; hətta ularni xundak tutkan bolsangmu, u qə qəda (kəna «urux əhləki» boyiqə) ularni ɵltürüwətməytting.

bir qinisining tötтин biri bəx xəkəl kümüxkə yaraytti. □

²⁶ Israilning padixahı sepilning üstidin ötkəndə, bir ayal uningə: I oqjam padixah, yardəm bərginə! dəp pəryad kətürdi.

²⁷ U: Əgər Pərwərdigar sanga yardəm bərmisə, mən sanga qandak yardəm kılay? Ya hamandin ya üzüm kəlqikidin yardəm tepilamdu?, — dedi.

²⁸ Padixah əmdi uningdin yənə: Nemə dərding bar? dəp soridi. U: Mana bu hotun manga: Oqlungni bərgin, biz uni bügün yəyli. Ətə bolsa mening oqlumni yəymiz, dedi.

²⁹ U wəqıtta biz mening oqlumni qaynitip pixurup yedük. Ətisi mən uningə: Əmdi sən oqlungni bərgin, uni yəyli desəm, u öz oqlini yoxurup qoydı, — dedi.■

³⁰ Padixah ayalning səzini anglap kiyimlirini yirtip-yirtiwətti. U sepilda ketiwatqanda, həlk uning kiyiminin iqigə, yəni etigə bəz kiygənlikini kərüp qaldı.

³¹ *Padixah*: — Əgər Xafatning oqli Elixaning bexi bügün tenidə qalsa, Huda mening beximni alsun wə uningdinmu artuk jazalisun! — dedi.□ ■

□ **6:25 «səksən xəkəl»** — 900 gram, «bəx xəkəl» 55 gram bolatti. Muxu yərdiki «bir qinining tötтин biri»ning həjimi bəlkim 0.25 litrə idi; «qinə» ibraniy tilida «kab» bilən ipadilini. ■ **6:29** Qan. 28:53 □ **6:31 «Əgər Xafatning oqli Elixaning bexi bügün tenidə qalsa...»** — Israilning padixahı (Yoram, 8-babni kərüng) nemixka Elixəyə xundak əq? Xühşisizki, u padixahni butpərəsliki (3:3ni kərüng) üqün daim əyibligəqkə, uningə əq idi; Elixə yənə, bu balayı apətlər dəl butpərəslikimizdin beximizəyə qüxkən, dəp agah bərgən bolsa kərək. ■ **6:31** 1Pad. 19:2

³² Əmma Elixə öz öyidə olturatti; aqsakallarmu uning bilən billə olturoqanidi. Padixah uning aldiqə bir adəmni mangduroqanidi. Ləkin u həwərqi u yərgə yetip barmayla, Elixə aqsakallarqə: — Mana bu jallatning balisinin beximni aloqili adəm mangduroqanlığını kərdünqlarmu? Əmdi həwərqi kəlgəndə ixikni qing takap iqidin tiriwelinglar. Mana uning kəynidin kəlgən oqjisining kədimining awazi angliniwatmamdu? — dedi.

³³ U ular bilən səzlixiwatqanda, mana həwərqi uning kəxiqə qüxüp kelip: «Padixah: «Mana bu balayi'apətning əzi Pərwərdigar tərpidin kəldi; mən zadi nemə dəp Pərwərdigarqə yənə ümid baqliyalarmən?» dəydu, dedi.□

7

¹ Elixə: Pərwərdigarning səzini anglanglar! Pərwərdigar mundaq dəydu: — Ətə muxu waqitlarda Samariyəning dərwazisida bir halta aq un bir xəkəlgə wə ikki halta arpa bir xəkəlgə setilidu, — dedi.□

² Əmma padixah belikini tutup mangoqan qoxun əməldari bolsa, Hudaning adimigə: Mana, hətta Pərwərdigar asmanqə tünqlük aqsimu, undaq ixning boluxi mumkinmu?! dedi. U: —

□ **6:33 «həwərqi uning kəxiqə qüxüp kelip: «Padixah: «Mana bu balayi'apətning əzi... yənə ümid baqliyalarmən?» dəydu, dedi»** — həwərqi, xübhəsizki, padixahning öz səzlrini yətküzüwatidu. □ **7:1 «halta»** — muxu ayəttə «halta» (ibraniy tilida «seah») təhminən 4 litrqə kelidu.

Sən öz көzüңg bilən көrisən, ləkin xuningdin yeməysən, dedi.

³ Əmdi dərważining tüwidə tət mahaw kesili bar adəm olturatti. Ular bir-birigə: Nemə üçün muxu yərdə ölümni kütüp olturimiz? ■

⁴ Xəhərgə kirəyli desək, xəhərdə aqarqilik boləqaqqa, u yərdə elimiz; bu yərdə oltursaqmu elimiz. Qopup Suriyləning ləxkərgahioqa ketəyli. Ular bizni ayisa tirik qalimiz; bizni öltürəyli desə elimiz, halas, — deyixti.

⁵ Xuni dəp ular kəqkurun Suriyləning ləxkərgahioqa barəqili kopti. Ləxkərgahining kəxioqa yetip kəlgəndə, mana heq kixi yok idi.

⁶ Qünki Pərwərdigar Suriyləning ləxkərgahioqa jəng hərwiliri, atlar wə zor qong qoxunning sadasini anglatqanidi. Xuni anglap ular bir-birigə: Mana, Israilning padixahi bixək Hittiyləning padixahlorini wə Misirlikləning padixahlorini üstimizgə hujum kiləqili yalli-waptu, deyixti; ■

⁷ kəqkurun kəzoqilip qedirlirini, at bilən exəklirini taxlap ləxkərgahni xu peti koyup, öz janlorini kutkuzux üçün bədər kaqqanidi.

⁸ Mahaw kesili bar adəmlər ləxkərgahning yenioqa kelip, bir qediroqa kirip, yəp-iqip uningdin kümüx bilən altunni wə kiyimləni elip yoxurup koyuxti. Andin ular yenip kelip, yənə bir qediroqa kirip u yərdiki oljinimu elip yoxurup koyuxti.

⁹ Andin ular bir-birigə: Bizning bundak kiləqinimiz durus əməs. Bügün kutluk həwər

bar kundur, lekin biz tinmay turuwatimiz. Səhərgiqə kalsaq, bu yamanlıq beximizə qüxidu. Uning üçün əmdi berip padixahning ordididkilərgə bu həwəni yətküzəyli, dedi.

¹⁰ Xuning bilən ular berip xəhəning dərwasidiki pasibanlarni qakirip ularə: Biz Suriyləning ləxkərgahiqə qıksaq, mana heqkim yok ikən, hətta adəmning xəpəsimu yoktur; bəlki atlar baqlaklıq, exəklər baqlaklıq bolup, qedirlar əyni peti turidu, dedi.

¹¹ Dərwasidiki pasibanlar xu həwəni towlap elan kılıp, padixahning ordisioğa həwər yətküzdi.

¹² Padixah keqisi kəpup hizmətkarlırioğa: — Mən Suriyləning bizgə nemə kılmaqçı boləqini silərgə dəp berəy. Ular bizning aqarqılıqta kələnimizni bilip, ləxkərgahdin qıqip dalada məkünüwəlip: — Israillar xəhərdin qıksa, biz ularni tirik tutup, andin xəhərgə kirələymiz, deyixkən gəp, dedi.

¹³ Hizmətkarlıridin biri jawab berip: — Birnəqqə kixini xəhərdə kələqan atların bəxni elip (ularning aqiwiti bu yərdə kələqan Israilning barlıq kixiliriningkidin, hətta həlak boləqanlarınkidin bəttər bolmaydu!), ularni kərup kelixkə əwətəyli, dedi.

¹⁴ Xuning bilən ular ikki jəng hərvisi bilən ularə qatidəqan atlarni təyyar kildi. Padixah ularni Suriyləning kəxunining kəynidin əwətip: — Berip əhwalni kərup kelinglar, dəp buyrudi.

¹⁵ Bular ularning izidin İordan dəryasioqə qəqlap bardı; wə mana, pütkül yol boyı Suriylər

aldirap qaçqanda taxliwətkən kiyim-keçək wə hərhil əswab-üskünilər bilən toloqanidi. Əlqilər yenip kelip padixahqa xuni həwər kildi.

¹⁶ U waqıtta həlk qikiş Suriylərning ləxkərgahidin oljilarni talidi; xuning bilən Pərwərdigarning eytkən səzidək, bir halta aq un bir xəkəlgə, ikki halta arpa bir xəkəlgə setildi.

¹⁷ Əmdi padixah bilikini tutup mangoqan həliki əməldarni dərwezini baxkuruxqa təyinləp qoyqanidi. Əmdi halayik dərwezidin *etilip qikqanda* uni dəssəp-qəyliwətti wə xuning bilən u öldi. Bu ix padixah Hudaning adimini tutmaqçı bolup, uning aldiqə baroqanda, dəl Elixə eytkəndək boldi.

¹⁸ Xuning bilən Hudaning adimi padixahqa eytkən xu səz əməlgə axuruldi: «Ətə muxu waqıtlarda Samariyəning dərwezisida ikki halta arpa bir xəkəlgə wə bir halta aq un bir xəkəlgə setilidu».

¹⁹ Əmma həliki əməldar Hudaning adimigə: — «Mana, hətta Pərwərdigar asmanoqə tünqlük aqsimu, undaq bir ixning boluxi mumkinmu?!» degənidi. U: — «Sən öz kəzüng bilən kərisən, ləkin xuningdin yeməysən», degənidi.

²⁰ Uningoqə həm dəl xundak boldi; qünki həlk uni dərwezida dəssəp ɵltürgənidi.

8

Elixə yənə bir qətim Xunəmlik ayaloqə yardəm beridu

¹ Elix a ozi oqlini tirildürgən ayaloğa nəsihət kılıp: — Sən wə öz eydikiliring bilən berip, kəyərdə olturoğudək jay tapsang, u yərdə turoqin; qünki Pərwərdigar: — Aqarqilik bolsun, dəp bekitti. Bu aqarqilik zeminda yəttə yiləiqə tügiməydu, dedi.■

² Xuning bilən u ayal Hudaning adimi eytkandək öz eydikiliri bilən berip, Filistiylərning yurtida yəttə yiləiqə turdi.

³ Wə xundak boldiki, yəttə yil ötkəndə, ayal Filistiylərning yurtidin yenip kəldi; u padixahtin öyi bilən zeminini özigə qayturup berixni iltimas kılqılı bardı.

⁴ Xu wakıtta padixah Hudaning adimining hizmətkari Gəhazi bilən səzlixip uningğa: — Elix a kılqan həmmə uluq əməllərni manga bayan kılıp bərgin, dəwatatti.

⁵ Wə xundak boldiki, u padixahqa Elixaning kəndək kılıp bir əlükni tirildürgənlikini dəp beriwatqanda, Elix a oqlini tirildürgən xu ayal padixahtin öz öyi wə zeminini qayturup berixni iltimas kılqılı kəldi. Gəhazi: — I padixah oqjam, mana, bular mən eytkan ayal wə Elix a əlümdin tirildürgən oqli dəl xu, dedi.

⁶ Padixah ayaldin soriwidi, u xu wəkəni uningğa dəp bərdi. Xuning bilən padixah bir aqwatni bəlgiləp: — Uning həmmə təəllukatlırini yandurup bərgin wə xuningdək öz yurtidin kətkən kündin tartip bu wakıtkiqə yeridin qıkkan həsulning barlıq kirimini uningğa bərgin, dedi.

Elixa Hazael bilan k r xidu

7  mdı Elixa Suriyoning padixahi B n-H dad kes l yatkınıda D m xkk  k ldi. Padixahqa: Hudaning adimi bu yerg  k ldi, d p h w r berildi.

8 Padixah Hazaelga: —  z ng bir sowo a elip, Hudaning adimining aldio a berip uning bilan k r x p, u arkilik P rw rdigardin mening to ramda: «U bu kes ldin sakiyamdu, sakaymaydu» d p sori in, — dedi.■

9 Xuning bilan Hazael uning bilan k r x xk  bardı. U  zi bilan D m xktiki h rhil esil mallardin kirik t g  sowo a elip, uning aldio a berip: «Ooqlung Suriyoning padixahi B n-H dad meni  w tip, bu kes ldin sakiyim nmu, sakaymaym nmu?» d p soraydu, — dedi.

10 Elixa uningoa: — Berip uningoa: — Qokum sakiyis n, d p eytkin. Lekin P rw rdigar manga kandakla bolmisun u qokum  lidu, d p w hiy kildi, dedi.

11 Hudaning adimi taki Hazael hijil bolup k tk q  uningoa tikilip qarap turdi, andin Hudaning adimi yioqlaxka baxlidi.

12 Hazael: — Olojam nemixka yioqlayla! d p soridi. U: — M n sening Israillaroa qilidioqan yaman ixliringni bilim n; q nki s n ularning qoroqanlirini k yd r p, yigitlirini kiliq bilan  lt r p, uxxak balilirini q r p taxlap, hamilidar ayallirining qarnini yeriwetis n, dedi.■

13 Hazael: — M nki itt k bir kulung nem 

idim, undak uluq ixlarni qilalamtim? Elix: — Pərwərdigar manga sening Suriyəning padixahi bolidiqanlikingni məlum kildi, dedi.

¹⁴ U Elixaning kexidin qikip oqjisining yenioqa bardi. Bən-ħadad uningdin: — Elix sanga nemə dedi, dəp soridi. U: — U manga silining tooqrilirida, qoqum saqiydu, dəp eytti, dedi.

¹⁵ Ətisi Ĥazaəl bir parqə bəzni elip, suqə qilap padixahning yüzini ətti. Xuning bilən u əldi; wə Ĥazaəl uning ornida padixah boldi.

Yəħoxafatning oqli Yəħoram Yəħudaning padixahi boluxi atisi bilən

2Tar: 21:2-20

¹⁶ Israilning padixahi, Aħabning oqli Yoramning səltənitining bəxinqi yilida, Yəħoxafat tehi Yəħudaning padixahi waqtida, Yəħoxafatning oqli Yəħoram Yəħudaning padixahi boldi. □ ■

¹⁷ U padixah bolqanda ottuz ikki yaxta bolup, Yerusalemde səkkiz yil səltənət kildi.

¹⁸ U Aħabning jəməti kילוandək Israil padixahlirining yolida yürdi (qünki uning ayali Aħabning kizi idi); u Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi.

¹⁹ Lekin Pərwərdigar Dawutqa: — Sening bilən oqullirinqoqa «mənggü eqməydiqan qiraq»

□ **8:16 «Yoram»** — «Yəħoram»ning baxka birhil xekli. Muxu ayəttə ikki Yəħoram bar; birinqisi Israil, yəni ximaliy padixahlikning padixahi, ikkinqisi Yəħudaning padixahi. **«Yəħoxafat tehi Yəħudaning padixahi waqtida, Yəħoxafatning oqli Yəħoram Yəħudaning padixahi boldi»** — demək, Yəħoxafat wə oqli Yəħoram ikkisi təng səltənət kildü. ■ **8:16** 2Tar: 21:4, 5

berimən degən wədisi tüpəylidin u Yəhudani harab kılıxni halimidi. □ ■

20 Uning künliridə Edom Yəhudaning idarə kılıxiqə isyan kətürüp, azad bolup öz aldiqə bir padixahlik tiklidi. ■

21 Xuning bilən Yoram həmmə jəng hərwiliri bilən yoloqa qıqıp Zair xəhirigə etti. U keqisi ornidin turup, özini wə jəng hərwilirining sərdarlırını qorxiwaləqan Edomlarəqə hujum kılıp, ularni məqlup kıldı; lekin ahirida *Yəhuda* ləxkərliri öz öylirigə keqip kətti. □

22 Xuning bilən Edomlar Yəhudaning həkümranlikidin bügüngiqə azad boldi. U waqıtta Libnahmu isyan kətürüp azad boldi.

23 Əmdi Yoramning baxqa ixliri həm kıləqanlırining həmmisi bolsa «Yəhuda padixahlırining tarix-təzkiriliri» degən kitabta

□ **8:19 «Dawut ... bir qiraq... berimən»** — «1Pad.» 11:36 wə izahatni kərüng. «Qiraq» — bu kəqmə mənilik söz bolup, Dawutning handanini kərsitidu, əlwəttə; handanning məwjut boləqanlıki (1) Dawutning Hudaqə sadıq boləqanlıkiqə guwahlik beridiqan «qiraq» bolidu; (2) Hudaning Dawutkə: Sən arkilik pütkül dunyani soraydiqan Məsih tuqulidu, dəp bərgən wədisidə turidiqanlıkiqə guwahlik beridiqan «qiraq» bolidu.

■ **8:19** 2Sam. 7:13; 1Pad. 11:36; 15:4; Zəb. 132:17-18 ■ **8:20** Yar. 27:40; 2Tar. 21:8 □ **8:21 «Yoram həmmə jəng hərwiliri bilən...»** — «Yoram» yaki «Yəhoram». «**Zair xəhirigə etti**» — yəni İordan dəryasidin etti.

«**ahirida Yəhuda ləxkərliri öz öylirigə keqip kətti**» — əyni tekistə «Yəhuda» degən söz yok. Lekin muxu yərdə «ləxkərlər» (İbraniy tilida «həlk») Yəhudiy ləxkərləni kərsətsə kərək.

pütülgən əməsmidi? □

²⁴ Yoram öz ata-bowiliri arisida uhlidi wə «Dawutning xəhəri»də ata-bowilirining yenida dəpnə kılındı. Ooqli Aħaziya uning ornida padixah boldi. ■

Aħaziya səltənət kılıdu

2Tar. 22:1-6

²⁵ İsrailning padixahı, Aħabning ooqli Yoramning səltənitining on ikkinçi yili, Yəhuda padixahı Yəhoramning ooqli Aħaziya Yəhudaqa padixah boldi. ■

²⁶ Aħaziya padixah bolqanda yigirmə ikki yaxta bolup, Yerusalemda bir yil səltənət kıldı. Uning anisining ismi Ataliya idi; u İsrail padixahı Omrining kızı idi. ■

²⁷ *Aħaziya* Aħabning jəmətining yolida yürüp Aħabning jəməti kılqandək, Hudaning nəziridə rəzil bolqanni kıldı; qünki u Aħabning küy'ooqli bolup uningqa həmjəmət idi.

²⁸ Aħabning ooqli Yoram Suriyəning padixahı Hazaəl bilən Gileadtiki Ramotta sokuxqanda Aħaziya uningqa həmdəmlixip sokuxqa qıqqanıdı. Suriylər Yoramni zəhimləndürdi.

²⁹ Yoram padixah Ramahda Suriyə padixahı Hazaəl bilən sokuxqanda Suriylərdin yegən zəhmini dawalitix üqün, Yızrəəlgə yenip kəldi. Aħabning ooqli Yoram kesəl bolqaqqa,

□ **8:23 «Yəhuda padixahlırining tarix-təzkiriliri»** — bu kitab Təwrattiki «Tarix-təzkirə»ning özi əməs, biraq xübhısizki, Təwrattiki «Tarix-təzkirə» bu kitabtin kəp uqurlarnı aləqan.

■ **8:24** 2Tar. 21:19 ■ **8:25** 2Tar. 22:1 ■ **8:26** 2Tar. 22:2

Yəhudaning padixahi, Yəhoramning oqli
Ahaziya uni yokliqili Yizrəəlgimu bardī.■

9

Yəhu padixah bolidu

¹ Elixā pəyoqəmbər pəyoqəmbərləning xagirtliridin birini qakirip, uningoa: — «Belingni baqlap bu may kaqisini kolungoa elip, Gileadtiki Ramotka baroqin. ■

² U yərgə baroqanda Nimxining nəwrisi, Yəhoxafatning oqli Yəhuni tepip, oygə kirip, uni öz buradərliri arisidin ornidin turquzup, iqqiriki oygə baxlap kir.

³ Andin kaqidiki mayni bexioqa kuyup: Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən seni Israiloqa padixah boluxka məsih kildim, degin; xuni dəp bolupla ixikni eqip, keqip qikkın, həyal bolma» — dedi.■

⁴ Xuning bilən xu yax pəyoqəmbər yigit Gileadtiki Ramotka bardī.

⁵ U yərgə kəlgəndə, mana, qoxunning sərdarliri u yərdə olturatti. U: — I sərdar, sanga bir səzüm bar, dedi.

Yəhu: — Kaysimizoa? — dəp soridi.

U: — Sanga, i sərdar, dedi.

⁶ U qopup oygə kirdi. Yigit bexioqa mayni kuyup uningoa mundak dedi: Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: — Mən seni

Pərwərdigarning həlkiyə, yəni Israiloğa padixah boluxka məsih kildim.

⁷ Sən öz oqjang Ahabning jəmətini yökətisən; qünki öz kullirim pəyoğəmbərlərninğ qəni üqün wə Pərwərdigarning həmmə kullirininğ qəni üqün Yizəbəldin intikam alay. □

⁸ Ahabning pütkül jəməti yökilidu; Ahabning jəmətidin Israildiki həmmə ərkəklərni hətta ajiz yaki meyip bolsun həmmisini həlak qilimən. □ ■

⁹ Mən Ahabning jəmətini Nibatning oqlı Yəroboamning jəmətidək wə Ahiyahning oqlı Baaxaning jəmətidək yök qilimən. ■

¹⁰ İtlar Yizəbəlni Yizrəəldiki xu parqə yərdə yəydu. Həqkim uni dəpnə qilmaydu».

Xuni dəp bolupla yigit ixikni eqip qeqip kətti. □ ■

¹¹ Yəhu öz oqjisining hizmətkarlırınınğ kexioğa yenip qıkkanda, ular uningdin: — Həmmə ix tinqlikmu? Bu təlwə seni nemə ix bilən izdəp kəptu? — dəp soridi.

U ularoğa: Silər xu kixi wə uning səpsətəlinini bilisilər, — dedi. □

¹² Ular: Yaloğan eytma! Bizgə dəp bərginə! dewidi, u: — U manga mundaq-mundaq dəp,

□ **9:7 «Yizəbəldin intikam alay»** — ibranıy tilida «Yizəbəlninğ qolidin intikam alay». □ **9:8 «həmmə ərkəklər»** — ibranıy tilida: «tamoğa qarap siyidiğan hərbi» dəp ipadilinidu. **«ajiz yaki meyip bolsun həmmisini»** — baxqa birhil tərjimi: «yaki kül yaki hər bolsun, həmmisini...». ■ **9:8** 1Pad. 21:21 ■ **9:9** 1Pad. 14:10; 15:29; 16:3,11 □ **9:10 «Yizrəəldiki xu parqə yər»** — Ahab padixah Nabottin qəstləp taritiwaloğan yərni kərsitidu. «1Pad.» 21:1-24ni kərüng. ■ **9:10** 1Pad. 21:23 □ **9:11 «səpsətəlini»** — yaki pəkət «gəpliri».

Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Seni Israilning üstidə padixah boluxqa məsih kıldim» dəp eytti — dedi.

¹³ Xuning bilən ularning həmmisi tonlirini selip, pələmpəydə yeyip uningə payandaz kildi. Ular kanay qelip: «Yəhu padixah boldi!» dəp jakarlaxti.

¹⁴ Xuning bilən Nimxining nəwrisi, Yəhoxafatning oqli Yəhu Yoramni kəstliməkqi boldi. U waqıtta Yoram bilən barlıq Israillar Gileadtiki Ramotta turup, u jayni Suriyəning padixahi Hazaəlning hujumidin muhərizət kiliwatatti.

¹⁵ Əmdi Yoram padixah Suriyəning padixahi Hazaəl bilən sokuxkanda Suriylərdin yegən zəhmidin sakiyix üqün Yizrəəlgə yenip kəlgənidi. Yəhu bolsa *əzigə əgəxkənlərgə*: Silərgə layıq kərünsə, Yizrəəlgə berip həwər bərgüdək heqkimni xəhərdin qaqurmanglar, degənidi. ■

¹⁶ Yəhu bir jəng hərwisini həydəp Yizrəəlgə bardı, qünki Yoram u yərdə kesəl bilən yatqanidi (Yəhudaning padixahi Ahaziya Yoramni yokliqili qüxüp kəlgənidi).

¹⁷ Əmdi kəzətqi Yizrəəlning munarida turup, Yəhu katarlıq bir top adəmləni kərđi. U: «Bir top adəmləni kərdum» dedi. Yoram: Bir atlık kixini ularning aldiqə əwətinglar, u ulardin: — Həmmə ix tinqlikmu? — dəp sorisun, dedi.

¹⁸ Xuning bilən atlık bir kixi ularning aldiqə berip: — Padixah, həmmə ix tinqlikmu, dəp soridi, dedi.

Yəhu: — Tinqlikmu, əməsmu, buning bilən nemə karing? Burulup mening kəynimdin mang, — dedi. Kəzətqi *padixahqa* həwər berip: — Həwərqi ularning kəxiqə bardı, lekin qaytip kəlmidi» — dedi.

¹⁹ Xuning bilən u yənə bir atlık kixini mangdurdi. U ularning aldiqə berip: — Padixah, həmmə ix tinqlikmu, dəp soridi, dedi.

Yəhu: — Tinqlikmu, əməsmu, buning bilən nemə karing? Burulup mening kəynimdin mang, dedi.

²⁰ Kəzətqi *padixahqa* həwər berip: — Həwərqi ularning kəxiqə bardı, lekin qaytip kəlmidi. Əmdi ularning hərwa həydixi Nimxining oqli Yəhuning həydixidək ikən, qünki u təlwilərqə həydəydu, dedi.

²¹ Yoram: — Hərwinı kətinglar, dəp buyruwidi, uning jəng hərwisini kətip təyyarlidi. Andin Israilning padixahı Yoram bilən Yəhudaning padixahı Ahaziya, hərbiəri öz jəng hərwisioqə olturup, Yəhuning aldiqə berixkə qikti; ular uning bilən Yizrəellik Nabotning etizlikida uqraxti. □

²² Yoram Yəhuni kərgəndə, «I Yəhu, həmmə ix tinqlikmu? dəp soridi. U: — Anang Yizəbəlning kılqan buzukqilikliri wə jadugərliki xunqə jik tursa, qandakmu tinqlik bolidu?! — dedi. □

²³ Xuning bilən Yoram hərwinı yandurup Ahaziyaqə: «I Ahaziya, asiylik!» dəp warkirap

□ **9:21 «ular uning bilən Yizrəellik Nabotning etizlikida uqraxti»** — «1Pad.» 21:1-24ni kəring. □ **9:22 «buzukqilik»** — muxu yərdə həm zinahorlukning əzi həm kəqmə mənida butpərəslikni kərsətsə kərək.

bədər qaçti.

²⁴ Yəhu okyasini qolioqa elip, ok selip Yoramning *kəyni tərpidin* uning ikki mürisining arilikidin atti. Ya oki uning yürükidin texip qikti wə u öz hərwisioqa yikilip qüxti.

²⁵ Yəhu öz yenidiki əməldari Bidkaroqa: Uni elip Yizrəellik Nabotning etizlikioqa taxlioqin. Yadingda bolsunki, mən bilən sən uning atisi Ahabning kəynidin billə mangoqanda, Pərwərdigar uning toqrisida mundak bir həküm-wəhiyni eytkan: —□

²⁶ «Mən tünügün Nabotning keni bilən uning oqullirining kenini kərdüm, dəydu Pərwərdigar: Mana bu *kan kərzini* dəl bu etizlikta sanga yandurimən, dəydu Pərwərdigar». Əmdi Pərwərdigarning xu səzi boyiqə, uni elip xu yərgə taxlioqin, — dedi.■

²⁷ Yəhudaning padixahi Ahaziya buni kərgəndə «Baoqdiki rawak yoli» bilən qaçti. Lekin Yəhu uning kəynidin koqlap: «Uni etinglar!» dəp buyruwidi, ular uni Ibleamning yenida, Gur egizlikigə qikқан yolda atti. U Məgiddoqiqa keqip u yərdə əldi. □ ■

²⁸ Xuning bilən uning hizmətkarliri uning jəsitini jəng hərwisioqa selip, Yerusalemoqa elip berip, «Dawutning xəhiri»də ata-bowilirining yenioqa öz kəbrisidə dəpnə kildi

□ **9:25** «...mundak bir həküm-wəhiyni eytkan» — ibraniy tilida «...mundak bir yükni saloqan». Adəttə «yük» Hudaning həkümi yaki jazasini jakarlaydioqan wəhiyi idi. ■ **9:26** 1Pad. 21:19 □ **9:27** ««Baoqdiki rawak yoli» bilən» — yaki «Bəyt-Əagganoqa baridioqan yol bilən». ■ **9:27** 2Tar. 22:7-9

29 (Ahabning oqli Yoramning sältənitining on birinchi yilida Ahaziya Yəhudaşa padixah bolganidi).

30 Yəhu əmdi Yizrəlgə kəldi, Yizəbəl xuni anglap kəzligə sürmə sürüp, qaqlirini tarap, derizidin qarap turatti.

31 Yəhu dərwazidin kirgəndə u uningoşa: I Zimri, öz oqjangning katili, həmmə ix tinqlikmu? — dəp soridi. □ ■

32 Yəhu bexini kətürüp, derizigə qarap turup: — Mən tərəptə turidioşan kim bar? dəp soriwidi, ikki-üq aşıwat derizidin uningoşa qaridi.

33 U: Xu ayalni təwəngə taxlanglar, deyixigila, ular uni təwəngə taxlidi. Xuning bilən uning keni həm tamşa həm atlarşa qeqildi. U uni atlırioşa dəssitip üstidin ötüp kətti.

34 Andin u əygə kirip yəp-iqkəndin keyin: Bu ləniti ayalning jəsitini təkxürüp, uni dəpnə qilinglar. Qünki nemila bolmisun u padixahning məlikisidur, dedi. ■

35 Ləkin ular uni dəpnə kiliwetəyli dəp beriwidi, uning bax səngiki, ayaqliri wə qolining alkinidin baxka heq yerini tapalmidi.

36 Ular yenip kelip bu həwəni uningoşa degəndə u: — Bu ix Pərwərdigar Öz kuli Tixbilik İliyas arkilik eytkan munu səzining əməlgə axuruxidur: — «İtlar Yizrəəldiki xu parqə yərdə Yizəbəlning gəxini yəydu. ■

37 Yizəbəlning əlüki sirtta, Yizrəəldiki xu parqə yərdə kioşdək yeyilip ketidu wə xuning bilən

□ **9:31 «Zimri»** — 44 yil ilgiri İsrail padixah Elaşdin yüz örüp uni əltürgən. «1Pad.» 16:9-20ni kəring. ■ **9:31** 1Pad. 16:18

■ **9:34** 1Pad. 16:31 ■ **9:36** 1Pad. 21:23

heqkim: «U Yizəbəl ikən» deyəlməydu» — dedi.

10

Yəhu Ahabning jəmətidikilərnı yökıtidu

¹ Əmdi Samariyədə Ahabning yətmix oqlı bar idi. Yəhu hətlərnı yezip Samariyəgə, yəni Yızrəəldiki əməldar-aksakallarəqa wə Ahabning jəmətidiki pasibanlarəqa əwətti. Hətlərdə mundak deyildi: —

² «Silər bilən billə oqjanglarning oqulliri, jəng hərwiliri bilən atlar, kəroqanlıq xəhər wə sawut-korallarmu bardur; xundak boləandin keyin bu hət silərgə təgkəndə,

³ əz oqjanglarning oqulliridin əng yahxisini tallap, əz atisining təhtigə olturoquzup, oqjanglarning jəməti üqün sokuxka qıkinglar!».

⁴ Ləkin ular dəkkə-dükkigə qüxüp intayin kərkuxup: Mana ikki padixah uning aldidə put tirəp turalmioqan yərdə, biz kəndakmu put tirəp turalaymiz? — deyixti.

⁵ Xuning bilən orda bexi, xəhər baxlıki, aksakallar bilən pasibanlar Yəhuəqa həwər yətküzüp: Biz sening kulliringmiz; sən hərnemə buyrusang xuni kılımiz; heqkimni padixah kılmaymiz. Sanga nemə muwapıq kərünsə xuni kıləin, dəp eytti.

⁶ Yəhu ikkinqi hətni yezip, həttə: — «Əgər mən tərəptə bolup, mening səzliməgə kirixkə razi bolsanglar əz oqjanglarning oqullirining

baxlirini elip, etə muxu waqıtta Yizrəəlgə, mening keximoşa ularni kəltürünglar. Əmdi padixahning oşulliri yətmix kixi bolup, əzlrini baqqan xəhərning uluqlirining kexida turatti.

□

⁷ Hət ularoşa təgkəndə ular xahzadiləрни, yətmixəyləning həmmisini əltürüp, baxlirini sewətlərgə selip, Yizrəəlgə Yəhuşa əwətti.

⁸ Bir həwərqi kelip Yəhuşa: Ular xahzadiləarning baxlirini elip kəldi, dəp həwər bərgəndə, u: Ularni ikki dəwə kılıp, dərwazining aldida etə ətigəngiqə koyunglar, dedi.

⁹ Ətigəndə u qikip, u yərdə turup pütkül halayikqa: Silər bigunahsilər; mana, mən özüm oşojamoşa kəst kılıp uni əltürdüm; ləkin bularning həmmisini kim qepip əltürdi? □

¹⁰ Əmdi xuni bilinglarki, Pərwərdigarning heq səzi, yəni Pərwərdigar Ahabning jəməti toşrisida eytkinidin heqbir səz yərdə qalmaydu. Qünki Pərwərdigar Öz kuli Iliyas arkilik eytkinioşa əməl kildi, — dedi.■

¹¹ Andin keyin Yəhu Yizrəəldə Ahabning

□ **10:6 «baxlirini elinglar»** — Yəhuning təlipi bəlkim kəstən müjməl deyilgənidi. İbraniy tilida «baxlirini elix» degənlik «əzlrini elip kelix» yaki «əltürüx» degən ikki bislik mənide idi. Aqsakallar wə pasibanlar padixahning oşullirini əltürgəndin keyin, Yəhu ularni «Ular mən bilən təng bu ixlaroşa məs'ul» dəp kərsitələytti. □ **10:9 «Silər bigunahsilər; mana, mən özüm oşojamoşa kəst kılıp uni əltürdüm; ləkin bularning həmmisini kim qepip əltürdi?»** — Yəhu hiyigərlik bilən xəhərdiki wə Yizrəəldiki əməldarlarni mən tərəptə turidu, mən bilən təng muxu ixlaroşa məs'ul, dəp halayikqa kərsətməqci.

■ **10:10** 1Pad. 21:19, 21, 29

jəmətidin qalqanlarning həmmisi, uning tərpidiki barlıq ərbablar, dost-aşıniliri və kahinlərini heq kimni qaldurmay öltürdi.

12 Andin u ornidin turup, Samariyəgə bardı. Yolda ketiwetip «padiqilaroqa təwə Bəyt-Əkəd»kə yətkəndə □

13 Yəhu Yəhuda padixahi Ahaziyaning qerindaxliri bilən uqraqti. U ulardin: Silər kim? — dəp soridi.

«Ahaziyaning qerindaxliri, padixahning oqulliri və hanixning oqulliridin qal sorioqili barimiz, dedi. □ ■

14 U: Ularni tirik tutunglar! dəp buyrudi. Andin adəmliri ularni tirik tutti, andin həmmisini Bəyt-Əkədning qudūqining yenida öltürüp, ularning heq birini qoymidi. Ular jəmiy kirik ikki adəm idi.

15 U u yərdin ketip baroqanda uning aldioqa qikqan Rəkabning oqli Yəhonadabka yolukti. U uningoqa salam qilip: Mening kənglüm sanga sadıq bolqandək, sening kənglüngmu manga sadıqmu? — dedi.

Sadıq, dedi Yəhonadab.

Yəhu: — Undaq bolsa qolungni manga bərgin, dedi. U qolini beriwidi, Yəhu uni jəng qarwisoqa

□ **10:12** «**padiqilaroqa təwə Bəyt-Əkəd»kə** — yaki «qoy padiqilar yioqilidoqan jay»oqa...» □ **10:13** «**qal sorioqili barimiz**» — ibraniy tilida «qal sorioqili qūximiz». ■ **10:13** 2Tar. 22:8

elip qikiq, öz yenida jay berip □

¹⁶ uningqa: Mən bilən berip, Pərwərdigarqa bolqan kizoiñliqimni kərgin, dedi. Xuning bilən u uni jəng hərwişiqə olturquzup həydəp mangdi.

¹⁷ U Samariyəgə kəlgəndə Aħabning jəmətidin Samariyədə qaloqlarning həmmisini kirip tūgətkūqə ɵltürdi. Bu ix Pərwərdigarning Iliyaska eytkən səzining əməlgə axuruluxi idi.■

Yəhuning Baal degən butning kahin-pəyoqəmbərlirini qətl qilixi

¹⁸ Andin Yəhu həmmə halayikni yioqdurup, ularqa mundaq dedi: — Aħab Baalning hizmitini az qilqan, lekin Yəhu uning hizmitini kəp qilidu.

¹⁹ Buning üqün Baalning barliq pəyoqəmbərlirini, uning kulluqida bolqanlarning həmmisi bilən barliq kahinlirini manga qakiringlar; heqkim qalmisun, qünki Baaloqa qong qurbanliq sunoqum bar; hərkim hazır bolmisa jenidin məhrum bolidu, dedi. Lekin Yəhu bu ixni baalpərəsləni yokitix üqün hiyliğərlik bilən kildi.

²⁰ Xuning bilən Yəhu: Baaloqa has bir heyt bekitinglar, dewidi, ular xundaq elan kildi.

□ **10:15 «sanga sadik»** — ibraniy tilida «kənglūnggə sadik» dəp ipadilididu. **«sanga sadik bolqandək»** — yaki «sanga durus bolqandək». **«manga sadikmu»** — yaki «manga durusmu». Bu ayəttiki «Rəkabning oqlı Yəhonadab» «Yər.» 35:1-16də tiloqa elinqan «Rəkabning oqlı Yəhonadab (Yonadab)»qa ohxax adəm boluxi mumkin. ■ **10:17** 2Tar. 22:8

21 Yəhu pütkül Israiloqa təkliپ əwətkəndə, barliق baalpərəslər kəldi; ulardin heqbirini kəm qalmay kəldi. Ular Baalning buthanisioqa kirdi; xuning bilən Baalning buthanisi bu bexidin yənə bir bexioiqə liق toldi.

22 U *murasim* kiyimi begigə: Həmmə Baalpərəslərgə *ibadət* kiyimlirini əqikip bər, dewidi, u kiyimlərnini ularoqa əqikip bərdi.

23 Yəhu bilən Rəkabning oqli Yəhonadab Baalning buthanisioqa kirip baalpərəslərgə: Təxxürüp beqinglar, bu yərdə Pərwərdigarning bəndiliridin heqbirini bolmisun, bəlki pəqət baalpərəslər bolsun, dedi.

24 Ular təxəkkür qurbanliqlirini bilən köydürmə qurbanliqlarnini ətüzgili kirdi. Yəhu səksən adimini texida koyup ularoqa: Mən silərnini ilkinglaroqa tapxuroqan bu adəmlərdin birsi qolunglardin keqip kətsə, jərnini ornida jan berisilər, dedi.□

25 Ular köydürmə qurbanliqni ətüzüp boluxioqila, Yəhu orda pasibanlirini wə sərdarlaroqa: Kirip ularni kətl qilip, heqkimni qikkili koymanqlar, dəp buyrudi. Xuning bilən orda pasibanlirini bilən sərdarlar ularni kiliq bisi bilən kətl qilip, өлüklərnini xu yərgə taxliwətti. Andin Baalning buthanisining iqqirigə kirip

26 but tüwrüklərnini Baalning buthanisidin elip qikip köydürwətti.

27 Ular yənə Baalning tüwrük-həykilini qeqip, Baalning buthanisini yikitiپ uni bügüngə kədər həjəthanioqa aylandurdi.

□ 10:24 «**təxəkkür qurbanliqlirini**» — yaki pəqət «qurbanliqlar».

28 Yəhu xu yol bilən Baalni Israil iqidin yok kildi.

Yəhuning səltəniti­ning hulasisi

29 Yəhu Nibatning oqli Yəroboamning Israilni gunahka putlaxturoqan gunah­liridin, yəni Bəyt-Əl bilən Dandiki altun mozay butliridin özini yioqmidi. ■

30 Pərwərdigar Yəhuoqa: Sən obdan kilding; Mening nəzirimgə muwariq kəringinini ada kilip, Ahabning jəmətigə kənglümdiki həmmə niyətni bəja kilip püt­küzgining üqün, sening oqulliring tətinqi nəsligiqə Israilning təhtidə olturidu, dedi. ■

31 Lekin Yəhu pütün kəlbidin Israilning Hudasi Pərwərdigar­ning mukəddəs qanunida mengixka kəngül bəlmidi; u Israilni gunahka putlaxturoqan Yəroboamning gunah­liridin neri turmidi.

32-33 Xu künlərdə Pərwərdigar Israilning zemi­nini kesip-kesip azaytixka baxlidi. Qünki Həzaəl Iordan dəryasining məxriq tərpidin baxlap Israilning qe­graliridin bəsüp ətüp ularoqa hujum kildi; u barliq Gilead yurtini, Arnon jiloqisining yenidiki Aroərdin tartip Gileadtin ətüp Baxanoqıqə, Gad, Rubən wə Manassəhning barliq yurtlirini ixoqal kildi.

34 Əmdi Yəhuning baxka əməlliri həm kiləanlirining həmmisi, jümlidin səltəniti­ning həmmə kudriti «Israil padixahlirining tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

35 Yəhu öz ata-bowiliri arisida uhlidi wə Samariyədə dəpnə kılindi. Andin oqlı Yəhoahaz uning ornida padixah boldi.

36 Yəhuning Israilning üstidə Samariyədə səltənət kılqan waqti yigirmə səkkiz yıl idi.

11

Hanix Ataliyaning öltürülüxi

2Tar. 22:10-12; 23:1-21

¹ Əmdi Ahaziyaning anisi Ataliya oqlining əlginini kərgəndə, barlıq xah nəslini öltürüxkə kəzoqladı. ■

² Ləkin Yoram padixahning kızı, yəni Ahaziyaning singlisi Yəhoxeba öltürülüx aldida turoqan padixahning oqullirining arisidin Ahaziyaning oqlı Yoaxni oqrılıqqa elip qıqıp, uni wə inik anisini yastuq-kirlik ambiriqa yoxurup koydi. Yoax xu yol bilən Ataliyadin yoxurup kelinip öltürülmidi.

³ Andin keyin *inik anisi* bilən Pərwərdigarning əyidə altə yılqiqa yoxurunup turdi. Xu waqitlarda Ataliya zeminda səltənət kildi.

⁴ Yəttinqi yılı Yəhoyada adəm əwətip Kariylar həm orda pasibanlirining yüzbexilirini Pərwərdigarning əyigə qakirtip kelip, ular bilən əhdə kılıxti. U ularqa Pərwərdigarning əyidə kəsəm iqqüzüp, padixahning oqlını kəsətti.

□ ■

■ **11:1** 2Tar. 22:10 □ **11:4** «**Kariylar**» — bəlkim bir türküm qətəllik ləxkərləni kəsəttidu. Baxqa birnəqqə hil tərjimiliri uqrxı mumkin. ■ **11:4** 2Tar. 23:1

⁵ Andin ularoqa buyrup: Mana siler qilixinglar kerak bololan ix xuki: — Xabat künidə pasibanlik nēwiti kəlgən üqtin biri padixahning ordisida pasibanlik kēziti kilsun.

⁶ Üqtin biri Sür degən dərwezida tursun wə üqtin biri orda pasibanlar hōylisining kēynidiki dərwezida tursun; xundak qilip siler orda üqün pasibanlik kilisiler. □

⁷ Xabat künidə pasibanlik nēwitini kiliq bololan üqtin ikki qismi Pərwərdigarning əyidə padixahning kexida pasibanlik kilsun.

⁸ Siler padixahning ətrapida turup, hərbiringlar qolunglaroqa öz qoralinglarni elip, kimdəkim sepinglardin ətkili urunsa uni əltürünglar; padixah qikip-kirsə uning bilən billə yürünglar, dedi.

⁹ Yüzbexilar kahin Yəhoyada barliq tapilioqanlirini bəja kəltürüxti; hər bir yüzbexi öz adəmlirini, həm xabat künidə pasibanlik nēwitigə kəlgənlərnəni həm pasibanlik nēwitidin yanolanlarni qaldurup qaldi; andin Yəhoyada kahinning kexioqa kəldi. ■

¹⁰ Kahin bolsa Dawut padixahning Pərwərdigarning əyidə saklaklik nəyzə wə qalkanlirini yüzbexilaroqa tarkitip bərdi.

¹¹ Orda pasibanliri tizilip, hər biri öz qolida qoralini tutup, ibadəthanining ong təripidin tartip sol təripigiqə qurbangah bilən ibadəthanini boylap padixahning ətrapida turdi.

¹² Yəhoyada xahzadini otturioqa qikirip uning bexioqa tajni kiygüzüp, uningoqa

□ **11:6 «Sür degən dərwazi»** — yaki «Ul dərwazisi». ■ **11:9**
2Tar. 23:8

guwahnamilærni berip, padixah boluxka *huxbuy may bilən* məsih kildi. Həmməylən qawak qelip: — «Padixah yaxisun!» dəp towlaxti.

¹³ Ataliya orda pasibanliri bilən həlkning towlaxlirini angliqanda, Pərwərdigarning öyigə kirip, kəpçilikning arisioğa kəldi.

¹⁴ U qariwidi, mana padixah kaidə-rəsim boyiqə tüwrükning yenida turatti. Padixahning yenida əməldarlar bilən kanayqilar tiziloqanidi; barliq yurt həlki xadlinip, kanay qelixatti. Buni kərgən Ataliya kiyimlirini yirtip: — Asiylik, asiylik! — dəp warkirdi.

¹⁵ Əmma Yəhoyada kahin koxunoğa məs'ul boləqan yüzbexilaroğa: Uni səpliringlar otturisdin sirtka qikiriwetinglar; kimdəkim uningə əgəxsə kiliqlansun, dəp buyrudi. Qünki kahin: — U Pərwərdigarning öyidə öltürülmisun, dəp eytkanidi.

¹⁶ Xuning bilən ular uningə yol boxitip bərdi; wə u padixah ordisioğa kiridioqan at yolioğa yetip kəlgəndə, ular u yərdə uni öltürdi. □

¹⁷ Yəhoyada: — «Pərwərdigarning həlki bolayli» dəp Pərwərdigarning wə padixah bilən həlkning otturisida bir əhdə tohtatti; padixah bilən həlkning otturisida həm bir əhdə baqlandi. ■

¹⁸ Andin barliq zemindiki həlk Baalning buthanisioğa berip uni buzup taxlidi; uning qurbangahliri bilən məbudlirini qekip

□ **11:16 «ular uningə yol boxitip ... at yolioğa yetip kəlgəndə, ular u yərdə uni öltürdi»** — yaki «ular uni tutup padixah ordisioğa kiridioqan at yolioğa yetip kəlgəndə, xu yərdə uni öltürdi». ■ **11:17** 2Tar. 23:16

parə-parə qilip, Baalning kahini Mattanni kurbangahlarining aldida oltürdi. Andin keyin *Yəhoyada* kahin Pərwərdigarning öyigə pasibanlarni təyinlidi.

¹⁹ Andin u yüzbexilar, Kariylar, orda pasibanliri wə yurtning həmmə həlkini əzi bilən elip kelip, padixahni Pərwərdigarning öyidin baxlap quxüp, ordidiki «Pasibanlarning dərwasisi»din padixahning ordisoğa kirküzdi; Yoax padixahlik təhtigə olturdi.

²⁰ Yurtning barlik həlki xadlinatti; ular Ataliyani padixahning ordisining yenida kiliqlap oltürgəndin keyin, xəhər tinq bolup kaldi.

Yəhoax Yəhudağa padixah boldi

2Tar. 24:1-27

²¹ Yəhoax yəttə yaxka kirkəndə padixah boldi.

12

¹ Yəhuning səltənitingin yəttinçi yilida Yəhoax padixah boldi; u kırık yil Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisi Bəər-Xebalik Zibiyah idi. □

² Yəhoax Yəhoyada kahin uningğa nəsihət qilip turoqan barlik künlərdə, Pərwərdigarning

□ **12:1 «Yəhoax»** — «Yoax»ning baxka xekli.

nəziridə durus bolqanni qildi. □

³ Pəxət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlk yənıla «yukiri jaylar»qa qikip kurbanlik kilip huxbuy yakatti. □

⁴ Yəhoax kahinlarqa: — Pərwərdigarning öyigə Hudaqa ataloqan həmmə pul, jümlidin royhəttin ötküzülgən hər kixining baj puli, kəsəm iqqənlərnin puli wə hərkim ihtiyari bilən Pərwərdigarning öyigə beoixlap əkəlgən həmmə pulni □ ■

⁵ kahinlar həziniqilərdin tapxuruwelip Pərwərdigarning öyining qaysi yeri buzuloqan

□ **12:2 «Yəhoax Yəhoayada kahin uningoqa nəsihət kilip turoqan barlik künlərdə, ... durus bolqanni qildi.»**

— bu sözge kariqanda Yoax Yəhoayada elgəndin keyin Pərwərdigarning yolidin qikip kətti; wə dərwəxə xundak boldi («2Tar.» 24:17-27ni kəring). □ **12:3 «yukiri jaylar»** — Təwrattiki «Kan.» 12:5-14də wə baxka munasiwətlik yərlərdə, Huda Israillarqa: Birsı Manga atap kurbanlik kilsa, pəxət «Əzüm tallioqan jay»da kurbanlik kilsun, dəp tapilaydu. Israilning tarikhida Huda muxundak kurbanlik kilidioqan birnəqqə jayni bekitkənidi (bir waqıtta pəxət birla jayni bekitətti). Biraq Israillar bəlkim öz qolaylikini kəzləp (wə bəlkim butpərəslərnin ix-hərikətlirini dorap) Hudaning əmrini nəziridin sakit kilip taq qokqiliri katarlik yukiri jaylarda Hudaqa ibadət kilip kurbanlik kilatti. Buning xundak bir hətiri bar idiki, ular ətrapidiki butpərəslərnin təsirini qobul kilip, xu yərdə hərhil butlaroqimu qokunup, hətta butpərəslərgə əgixip «insan kurbanlik»larnimu kilixi mumkin wə dərwəxə kəp waqıtlarda xundak kilatti (məsilən, «Əz.» 16:21, 20:26ni kəring). □ **12:4 «royhəttin ötküzülgən hər kixining baj puli, kəsəm iqqənlərnin puli»** — «Mis.» 30:11-16, «Law.» 27-babni kəring. ■ **12:4** 2Pad. 22:3-21

bolsa, xu pulni ixlitip xularni ongxisun, dedi. □

⁶ Lekin Yəhoax padixahning seltənitining yigirmə üqinqi yilioiqə, kahinlar ibadəthanining buzuloqan yərlirini tehiqə onglimioqanidi.

⁷ Andin Yəhoax padixah Yəhoayada kahin wə baxka kahinlarni qakirip ularoqa: — Nemixka ibadəthanining buzuloqan yərlirini ongximid-inglar? Mundin keyin həziniqilərdin pul almanglar wə özünglar ibadəthanining buzuloqan yərlirini onglatmanglar, dedi. □

⁸ Xuning bilən kahinlar maqul boluxup: Biz buningdin keyin həlktin pul almaymiz həm özimiz ibadəthanining buzuloqan yərlirininimu ongximaymiz, dedi.

⁹ Əmdi Yəhoayada kahin bir sandukni elip qikip, yapkuqidin bir təxük texip uni qurbangahning yenioqa koydi; kixilər Pərwərdigarning öyigə kirkəndə, u ong tərəptə turatti. Dərwazioqa qaraydioqan kahinlar Pərwərdigarning öyigə kəltürülgən barliq pulni uningoqa salatti.

¹⁰ Wə xundak bolattiki, ular sandukta kəp pul qüxkənlikini kərsə, padixahning

□ **12:5 «kahinlar həziniqilərdin...»** — yaki «kahinlar öz tonuxliridin...». «Kahinlar» — ibraniy tilida «Hər bir kahin...» deyilidu — demək, hər bir kahinning bu ixka boləqan ayrim məs'uliyiti barliqi səl təkittinidu. □ **12:7 «...Mundin keyin həziniqilərdin pul almanglar wə özünglar ibadəthanining buzuloqan yərlirini onglatmanglar»** — bu sözgə qarioqanda kahinlar heq bolmioqanda ibadəthanini ongxitix hizmitidə məs'uliyətsizlik qiləqan bolsa kerək. Bu sözlərdin ular muxu pullarni hiyanət qiləqanliqi natayin. Baxka birhil təjimişi: «Muningdin baxlap ibadəthanining buzuloqan yərlirini onglitix məqsitidə baxka həziniqilərdin pul almanglar». 8-ayət bizning təjimizigə masrak kelidu.

katipi bilən bax kahin ibadəthanioğa qikip, Pərwərdigarning öyidiki pulni haltioğa qigip, sanap koyatti.

¹¹ Andin ular Pərwərdigarning öyini ongxaydioğan ix baxlirioğa əlqəp-hesablap berətti. Ular bolsa uni Pərwərdigarning öyini ongxaydioğan yaoqaqqi bilən tamqilar,

¹² taxqilar bilən taxtiraxlarğa berətti. Ular muxu pulni Pərwərdigarning öyining buzuloğan yərlirini ongxaxğa lazim bolğan yaoqaq bilən oyuloğan taxlarni setiwelixğa, xuningdək ibadəthanini ongxaxğa wə həmmə baxğa qikimoğa ixlitətti. □

¹³ Ləkin Pərwərdigarning öyigə kəltürülgən pul ibadəthanioğa atilidioğan kümüx qaqa-kuqilar, piqaklar, piyalilər, kanaylar, ya altundin yaki kümüxtin yasaloğan baxğa hərəkəndək nərsilərnəni yasitixğa ixlitilməytti.

¹⁴ Ular bəlkə xu pulni ix bəxilirioğa berip, Pərwərdigarning öyini ongxitatti.

¹⁵ Ular pulni ix bejirgüqilərnəning ixləmqilərgə təksim kilip berixi üqün tapxuratti; ləkin uning həsawatini kilməytti; çünki bular insap bilən ix kilatti.

¹⁶ Ləkin itaətsizlik kurbanliqi puli bilən gunah kurbanliqioğa munasiwətlilik pullar Pərwərdigarning öyigə elip kelinməytti; u kahinlarğa təwə idi.

¹⁷ U wəqəttə Suriyə padixahi Həzaəl Gat xəhərigə hujum kilip, uni ixoqal kildi. Andin Həzaəl Yerusalemoğa hujum kilixğa yüzləndi. ■

□ **12:12 «taxtiraxlar»** — yəni tax nəkiqxilər idi. ■ **12:17** 2Pad. 8:12; 13:25; 2Tar. 24:23

18 Xuning bilən Yəhudaning padixahi Yəhoax öz ata-bowiliri bolqan Yəhuda padixahliri Yəhoxafat, Yoram wə Ahaziya Pərwərdigarqə təkdim qilqan həmmə muqəddəs buyumlarni, wə ezi təkdim qilqanlirini Pərwərdigarning öyi həm padixahning ordisining həziniliridin izdəp tapqan barliq altunqə qoxup, həmmisini Suriyəning padixahi Həzaəlgə əwətti; andin Həzaəl Yerusalemdin qekindi.■

19 Yoaxning baxqə əməlliri həm qilqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?□

20 Əmdi *Yəhoaxning* hizmətkarliri uningqə kəst qilip Silla dawini tərpidiki Millo kəl'əsidə uni əltürdi. ■

21 Uning hizmətkarlaridın Ximeatning oqlı Yozakar wə Xoməning oqlı Yəhozabad uni zəhimləndürdi, xuning bilən u əldi. U öz ata-bowilirining arisida «Dawutning xəhiri»də dəpnə kilindi. Oqlı Amaziya uning ornida padixah boldi.

13

Yəhoahaz Israil üstidin həküm süridu

1 Ahaziyaning oqlı, Yəhudaning padixahi Yoaxning səltənitiuning yigirmə üqinqi yili, Yəhuning oqlı Yəhoahaz Samariyədə Israilqə

■ **12:18** 2Pad. 18:15 □ **12:19 «Yəhuda padixahlirining tarihtəzkiriliri»** — bu kitab Təwrattiki «Tarih-təzkirə» əməs, biraq xübhəsizki, Təwrattiki «Tarih-təzkirə» uningdin kəp uqurlar alqanidi. ■ **12:20** 2Pad. 14:5

padixah bolup, Samariyədə on yettə yil səltənət kildi.

² U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolojanni kilip, Israilni gunahqa putlaxturojan Nibatning oqli Yəroboamning gunahlirioja əgixip mangdi; u ulardin heq qikmidi.

³ Buning üqün Pərwərdigarning oəziپی Israiloja kozojaldi; u ularni Suriyəning padixahi Hazaəlning wə Hazaəlning oqli Bən-Hadadning qolioja tapxurup bərdi.

⁴ Yəhoahaz Pərwərdigardin rəhim tilidi; wə Pərwərdigar Israilning kisilip qalojanlikini kərüp duasioja kulak saldi. Qünki Suriyəning padixahi ularoja zulum kiliwatatti.

⁵ Pərwərdigar Israiloja bir kutkuzojuqi təyinlidi; xuning bilən ular Suriylərnin qolidin azad bolup kutuldi. Keyin Israil yənə burunkidək öz əy-qediriridə makanlaxti.

⁶ Lekin ular Israilni gunahqa putlaxturojan Yəroboam jəmətining gunahliridin qikmidi; ular yənla xu yolda mangatti. Hətta Samariyədə bir «Axərah» butmu qalojanidi. □

⁷ *Suriyəning padixahi* Yəhoahazoja pəkət əllik atlik ləxkərnə, on jəng hərvisi bilən on ming piyadə əskirinila qaldurojanidi. Qünki u Yəhoahazning *qoxunini* yokitip hamandiki topa-qangdək kiliwətkənidi.

⁸ Əmdi Yəhoahazning baxqa ixliri həm qilojanlirining həmmisi, jümlidin səltənətinin

□ **13:6 «Axərah» butlar** — bəlkim butpərəslikkə beoixlanəjan dərəhlərdur. Dərəhlər bəlkim ayal but xəklidə oyulojan yaki nəqixləngən boluxi mumkin.

həmmə kudriti «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁹ Yəhoahaz ata-bowilirining arisida uhlidi wə Samariyədə dəpnə kılındi. Andin oqlı Yoax ornida padixah boldi.

Yoax Samariyə üstidin həküm süridu •••
«Yoax»ning baxқа хәкли «Yəhoax»

¹⁰ Yəhudaning padixahı Yoaxning səltənitining ottuz yəttinqi yilida Yəhoahazning oqlı Yəhoax Samariyədə Israilğa padixah bolup, on altə yil səltənət kildi. □

¹¹ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi; u Israilni gunahқа putlaxturoqan, Nibatning oqlı Yəroboamning gunahlirining heqkaysisini taxlimidi; u xu yolda mangatti.

¹² Əmdi Yoaxning baxқа ixliri həm kilqanlirining həmmisi, jümlidin uning Yəhudaning padixahı Amaziya bilən jəng kilip kərsətkən kudriti «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

¹³ Yoax ata-bowilirining arisida uhlidi wə Yəroboam uning təhtigə olturdi. Yoax Samariyədə Israilning padixahliri arisida dəpnə kılındi.

Elixaning ahırkı bexariti

¹⁴ Elixə öz əjilini yətküzidioqan kesəl bilən yatti. Israilning padixahı Yoax uning kexioğa kelip uning yüzigə engixip yioqlap: I atam, i atam,

□ **13:10 «Yəhoax»** — «Yoax»ning baxқа хәкли.

Israilning jəng hərvisi həm atlik əskərliri!» dəp pəryad kətürdi. □ ■

15 Elix a uningə: Bir ya bilən ya oklirini kəltürgin, dedi. U ya bilən ya oklirini kəltürgəndə

16 Elix a Israilning padixahə: Kəlungni yaə selip tutqin, dedi. U kəlini kəyəqəndə Elixamu kəllirini padixahning kəllirining üstigə kəyup, uningə:

17 — Məxriq tərəptiki derizini aqkinq, dedi. U uni aqkəndə Elix a: Atkinq, dedi. U etiwidi, Elix a uningə: Mana bu Pərwərdigarning nusrət ya oki, yəni Suriyəning üstidin nusrət kəzinidəyan ya okidur. Sən Suriyləni yəkatkuqə Afəktə ular bilən jəng kəlisən, dedi. ■

18 Andin u: — Ya oklirini kəlungə aləqin, dedi. Ularni aləqəndə, Elix a Israilning padixahə: Ular bilən yərgə uroqin, dedi. U üq kətim urup tohtidi.

19 Hudaning adimi uningə aqqiklinip: Sən bəx-altə kətim uruxungə toqra kələtti. Xundəq kələqan bolsəng, sən Suriyləni urup yəkitip üzül-kesil məəqlup kəlatting; ləkin əmdi Suriyləni urup, pəkət üq kətimlə məəqlup kəlalaysən, dedi.

20 Elix a əlöp dəpnə kəlini.

□ **13:14 «Israilning jəng hərvisi»** — yaki «Israilning jəng hərwiliri». «**Israilning jəng hərvisi həm atlik əskərliri!**» — degən ibarə bəlkim padixahning Elix a pəyqəmbərgə boləqan hərmitini bildürətti — Elix a pəyqəmbər (Iliyas pəyqəmbərdək) Israilə həm bəxpanəh həm əzi «bir kixilik kəxun»dək bolup kəlgənidi. ■ **13:14** 2Pad. 2:12 ■ **13:17** 1Pad. 20:30

Əmdi hər yili, yil bexida Moablardin top-top bulangqilar yurtka parakəndiqilik salatti.

²¹ Bir küni xundak boldiki, həlk bir əlgən adəmni yərlikigə koyuwatkanda, mana, ular bir top bulangqilarni kərüp qaldi, ular jəsətni Elixaning gərigə taxlidi. Jəsət Elixaning ustihiniəta təgkəndə, u tirilip, qopup tik turdi.

²² Əmma Suriyəning padixahi Hazaəl bolsa Yəhoahazning həmmə künliridə Israiləta zalimlik qilatti.

²³ Lekin Pərwərdigar ularəta mehriban bolup iq aqritatti; İbrahim bilən İshak wə Yakupka baqliətan əhdisi tüpəylidin U ularəta iltipət kilip, ularni bügüngə kədər həlak qilmay, Öz huzuridin qikiriwetixni halimioqanidi.

²⁴ Suriyəning padixahi Hazaəl əldi wə oqli Bən-Hadad uning ornida padixah boldi.

²⁵ Andin keyin Yəhoahazning oqli Yəhoax Hazaəlning oqli Bən-Hadadning qolidin Hazaəl öz atisi Yəhoahazdin jəngdə tartiwəloqan xəhərlərnəni yanduruwalidi. Yəhoax uni urup, üq ketim məqlup kilip, xuning bilən Israilning xəhərlirini yanduruwalidi.

14

Amaziyaning Yəhudaəta bolətan səltəniti

2Tar. 25:1-28

¹ Israilning padixahi Yəhoahazning oqli Yoaxning səltənitiyning ikkinqi yilida *Yəhudadiki* Yoaxning oqli Amaziya Yəhudaəta padixah boldi.

² Padixah bolqanda u yigirmə bəx yaxqa kirkənidi; u Yerusalemda yigirmə tokkuz yil səltənət kildi. Uning anisi Yerusalemlik Yəhoaddan idi.■

³ Amaziya Pərwərdigarning nəziridə durus bolqanni kılatti, lekin əjdadi Dawut kılqandək əməs, bəlki atisi Yoaxning barlık kılqanliri boy-ıqə ix kərətti. □

⁴ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlk yənıla «yukiri jaylar»qa qikip kurbanlık kılıp huxbuy yakatti.

⁵ Wə xundak boldiki, səltəniti uning kolida mukim bolqanda, u padixah atisini ɵltürgən hizmətkarlırini tutup ɵltürdi.

⁶ Lekin Musaqa quxürülgən kanun kitabida Pərwərdigarning: «Atılarni oqulliri üqün ɵlümge məhkum kılıxqa bolmaydu ya oqullirini atiliri üqün ɵlümge məhkum kılıxqa bolmaydu, bəlki hər biri öz gunahı üqün ɵlümge məhkum kılinsun» dəp pütülgən əmri boyıqə, u ɵltürgüqilərnin balilirini ɵlümge məhkum kilmidi.■

⁷ U «Xor wadisi»da Edomiylardin on ming əskərnı ɵltürdi wə jəng kılıp Selani ixqal kılıp uni Yoktəəl dəp atidi; bügüngiqə u xundak atilip kəlməktə.

⁸ Andin keyin Amaziya Israilning padixahı Yəhunin nəwrisi, Yəhoahazning oqlı Yəhoaxning aldiqa əlqilərnı mangdurup: «Keni, *jəng məydanida* yüz turanə kəruxəyli» dedi.

■ 14:2 2Tar. 25:1 □ 14:3 «əjdadi Dawut» — ibraniy tilida «atisi Dawut». ■ 14:6 Kan. 24:16; Əz. 18:20

⁹ Israilning padixahi Yəhoax Yəhudaning padixahi Amaziyoqa əlqi əwətip mundak sözləni yətküzdi: — «Liwandiki tikən Liwandiki kedir dərihigə səz əwətip: Öz kizingni oqlumoqa hotunlukka bərgin, dedi. Lekin Liwandiki bir yawayi haywan etüp ketiwetip, tikənni dəssiwətti.

¹⁰ Sən dərwəkə Edomning üstidin oqlibə kilding; kənglüngdə əz-əzüngdin məqrurlinip kəting. Əmdi yayrap pəhirlən, biraq əydə qaloqin; nemixka bexingoqa külpət kəltürüp, əzüngni wə əzüng bilən Yəhudani balaqa yikitisən?».[□]

¹¹ Əmma Amaziya kulak salmidi. Israilning padixahi Yəhoax jənggə qikti; xuning bilən u Yəhudaning padixahi Amaziya bilən Yəhudadiki Bəyt-Xəməxtə uqrixip soxuxti.

¹² Yəhudaning adəmliri Israilning adəmliri təripidin tiripirən kilinip, hər biri öz əyigə keqip kətti.

¹³ Wə Israilning padixahi Yəhoax Bəyt-Xəməxtə Ahaziyaning nəwrisi, Yəhoaxning oqli, Yəhudaning padixahi Amaziyanı əsir kilip, Yerusalemoqa elip bardi; u Yerusalemning sepilining Əfrain dərwazisidin tartip burjək dərwazisioqə boləqan tət yüz gəzlik bir bəlikini

[□] **14:10 «Nemixka bexingoqa külpət kəltürüp, əzüngni wə əzüng bilən Yəhudani balaqa yikitisən?»** — Yəhoax eytqan təmsilning omumiyy mənisi: «Sən pəkət bir tikəndürsən, əzüm kedirdək uluq adəmmən, əzünggə unqiwala ixinip kətmə. Sening uluq pilaning hərtürlük təsadipiylikdən məqlup boluxi mumkin» degəndək. Gərqə Yəhoax padixahni «butpərəs kapir» dəp həsabliqili bolsimu, muxu yərdə uning nəsihəti toqra idi.

өрүwätti.□

14 U Pärwərdigarning öyidin həmdə padixahning ordidiki həzinidin tepiloan barlık altun-kümüx, həmmə qaqa-kuqılarni buliwaldi wə kepillik süpitidə birnəqqə tutkunni elip Samariyəgə yenip kətti.

15 Əmma Yəhoaxning baxka ixliri həm kiləanlirining həmmisi, jümlidin uning Yəhudaning padixahi Amaziya bilən jəng kilip kərsətkən kudriti «İsrail padixahlirining Tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

16 Yəhoax öz ata-bowilirining arisida uhlidi wə Samariyədə İsrailning padixahlirining arisida dəpnə kilindi. Oqlı Yəroboam uning ornioğa padixah boldi.

17 İsrailning padixahi Yəhoahazning oqlı Yəhoax əlgəndin keyin, Yəhoaxning oqlı, Yəhudaning padixahi Amaziya on bəx yil əmür kərđi.

18 Əmdi Amaziyaning baxka əməlliri həm kiləanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

19 U Yerusalemda bəzilər uni kəstləxkə kirixkənidi, Lakix xəhirigə keqip kətti; ləkin kəstligüqilər kəynidin Lakixka adəm əwətip u yərdə uni öltürđi. ■

20 Andin ular uni atlaroğa artip Yerusalemoğa elip bardı. U Yerusalemda ata-bowilirining arisida «Dawutning xəhiri»də dəpnə kilindi.

□ **14:13 «tət yüz gəzlik...»** — Təwratta «gəz» (yaki «jəynək») qolning jəynəktin barmakning uqiöiqə boləan uzunluqi, yəni 0.454 metr uzunluq idi. ■ **14:19** 2Tar. 25:27

21 Yəhudaning barlik həlki uning on altə yaxқа kirkən oqlı Azariyani tikləp, uni atisi Amaziyaning ornida padixah kildi ■

22 (padixah atisi ata-bowilirining arisida uhliqandin keyin, Elat xəhirini qaytidin yasap, Yəhudaqə yənə təwə kılquqi dəl Azariya idi).□

Yəroboam II-ning Israil üstigə padixah boluxi

23 Yəhudaning padixahi Yoaxning oqlı Amaziyaning səltənitining on bəxinqi yilida, Israilning padixahi Yəhoaxning oqlı Yəroboam həküm sürüxkə baxlap, Samariyədə kırık bir yil səltənət kildi.

24 U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi; u Israilni gunahқа putlaxturoqan Nibatning oqlı Yəroboamning gunahlırining heqbirini taxlimidi.

25 Israilning Hudasi Pərwərdigarning öz quli Gat-Həfərlik Amittayning oqlı Yunus *pəyoqəmbər* arkilik eytkən səzi əməlgə axurulup, u *ximalda* Hamat rayoniqə kirix eqizidin tartip *jənobta* «Arabah dengizi»oqlıqə Israilning qebralirini kengəytip əsligə kəltürdi. □ ■

26 Qünki Pərwərdigar Israilning tartқан azablirining intayin kattıq ikənlikini kərđi; aji-

■ 14:21 2Tar. 26:1 □ 14:22 «padixah ...Elat xəhirini qaytidin yasap, Yəhudaqə yənə təwə kılquqi dəl Azariya idi» — yaki «padixah atisi öz ata-bowilirining arisida uhliqandin keyin, Azariya Elat xəhirini qaytidin yasap uni Yəhudaqə yənə təwə kildi» □ 14:25 «Hamat rayoniqə kirix eqizidin tartip...» — yaki «Libo-Hamattin tartip...». «Arabah dengizi» — «Əlük dengiz»dur. ■ 14:25 Yun. 1:1; Mat. 12:39, 40

zlar həm meyiplardin baxka heqkim qalmidi, Israiloqa medetkar yok idi. □

27 Pərwərdigar: «Israilning namini asmanning astidin yokitimən» degən əməs idi; xunga U Yəhoaxning oqli Yəroboamning qoli bilən ularni kutkuzdi.

28 Əmdi Yəroboamning baxka ixliri həm kıloqlanlirining həmmisi, jümlidin uning səltənitining kudriti wə kandaq jəng kılıp, əsli Yəhudaqə təwə boloqlan Dəməxk bilən Hamatni yanduruwaloqlanliqi «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

29 Yəroboam ata-bowiliri, yəni Israilning padixahlirining arisida uhlidi wə oqli Zəkəriya uning ornida padixah boldi.

15

Azariya — yəni Uzziya — Yəhudaqə səltənət kılıdu

2Tar. 26:1-23

1 Israilning padixahı Yəroboamning səltənitining yigirmə yəttinqi yilida Amaziyaning oqli Azariya Yəhudaning padixahı boldi. □ ■

□ **14:26 «ajizlar həm meyiplardin baxka heqkim qalmidi, Israiloqa medetkar yok idi»** — baxka birhil tərjimisi: «məyli qul bolsun, hər bolsun, Israiloqa medetkar yok idi». □ **15:1 «Azariya»** — «Azariya»ning baxka xəkli «Uzziya». ■ **15:1** 2Pad. 14:21; 2Tar. 26:1

² On altə yaxqa kirkəndə padixah bolup Yerusalemda əllik ikki yıl səltənət kildi. Uning anisining ismi Yəkoliya bolup, u Yerusalemlik idi. ■

³ U atisi Amaziyaning barlıq kıləqliridək Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kılatti.

⁴ Pəqət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlk yənıla «yukiri jaylar»qa qikip kurbanlık kılıp huxbuy yakatti.

⁵ Əmma Pərwərdigar padixahni urup, uning ölümigiqə uni mahaw kesiligə muptıla kıləq, u ayrim əydə turatti wə padixahning oqli Yotam ordini baxkurup yurtning həlqining üstigə həküm sürətti. □

⁶ Azariyaning baxqa əməlliri həm kıləqlirining həmmisi «Yəhuda padixahlırining tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁷ Azariya ata-bowilirining arisida uhlidi; kixilər uni «Dawutning xəhiri»də ata-bowilirining arisida dəpnə kildi. Oqli Yotam uning ornida padixah boldi.

Israil üstigə yənə birnəqqə padixah kışka waqit səltənət kılıdu

⁸ Yəhuda padixahi Azariyaning səltənitining ottuz səkkizinqi yilida, Yəroboamning oqli Zəkəriya Samariyədə Israiləqa padixah bolup, altə ay səltənət kildi.

■ 15:2 2Tar. 26:1, 3; 2Tar. 27:3 □ 15:5 «Pərwərdigar padixahni urup, uning ölümigiqə uni mahaw kesiligə muptıla kıləq, u ayrim əydə turatti» — bu wəqə toqruluk «2Tar.» 26:16-21ni kəring.

9 U ata-bowiliri qilqandək Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qilatti; u Israilni gunahka putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahliridin qikmidi.

10 Yabəxning oqli Xallum uningqə kəst kilip, uni həlkning aldida urup ɵltürdi wə uning ornida padixah boldi.

11 Zəkəriyaning baxka ixliri həm qilqanlirining həmmisi «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

12 *Uning ɵltürölüxi* Pərwərdigarning Yəhuqə: — Sening oqulliring tətinqi nəsligiqə Israilning təhtidə olturidu, degən səzini əməlgə axurdi. Dərwəkə xundak boldi.■

13 Yabəxning oqli Xallum Yəhuda padixahi Azariyaning səltənitining ottuz tokkuzinqi yilida padixah bolup, Samariyədə toluk bir ay səltənət kildi.

14 Gadining oqli Mənahəm Tirzahdin qikip, Samariyəgə kelip, Yabəxning oqli Xallumni xu yərdə urup ɵltürdi wə uning ornida padixah boldi.

15 Xallumning baxka ixliri, jümlidin uning kəst kilixliri, mana «Israil padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur.

16 Xu qaoqda Mənahəm Tipsah xəhirigə hujum kilip, u yərdə turuwatqanlarning həmmisini ɵltürdi; u yənə Tirzahdin tartip uningqə təwə barlik zeminlirini wəyran kildi. Ular tən berip dərwazini aqmioqini üqün xəhərgə xundak hujum kildiki, hətta uningdiki jimi hamilidar ayallarning qarhini yirtip ɵltürdi.

■ 15:12 2Pad. 10:30

Mənahəmninğ Israil üstigə boləqan səltənitini

¹⁷ Yəhuda padixahı Azariya səltənitining ottuz tokkuzinçı yilida, Gadingin oolı Mənahəm Israilə padixah bolup, Samariyədə on yıl səltənət kildi.

¹⁸ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləqanni kılıp, pütün ömridə Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oolı Yəroboamning gunahlıridin qıqmidi.

¹⁹ Asuriyəning padixahı Pul Israil zeminiəta tajawuz kildi; u waqıtta Mənahəm: «Padixahlikimning mustəhkəmliki üqün manga yardım kıləyayla» dəp uningəta ming talant kümüş bərdi. □ ■

²⁰ Mənahəm Asuriyəning padixahıəta beridiəqan xu pulni Israilning həmmə bay adəmlirigə baj selix bilən aldi; u hər biridin əllik xəkəl kümüş aldi. Xuning bilən Asuriyəning padixahı kaytip kətti wə bu zeminda turup qalmidi. □

²¹ Mənahəmninğ baxqa ixliri həm kıləqanlirining həmmisi «Israil padixahlırining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²² Mənahəm ata-bowilirining arisida uhlidi wə oolı Pəkahıya ornida padixah boldi.

Pəkahıyaning Israil üstigə boləqan səltənitini

²³ Yəhuda padixahı Azariyaning səltənitining əllikinçı yilida, Mənahəmninğ oolı Pəkahıya

□ **15:19** «**ming talant kümüş**» — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 30.6 tonna kümüş idi. ■ **15:19** 1Tar. 5:26 □ **15:20** «**əllik xəkəl**» — bəlkim 570 gram kümüş bolatti.

Samariyədə Israiloqa padixah bolup, ikki yil sältənət kildi.

²⁴ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kilip, Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahliridin qikmidi.

²⁵ Wə uning sərdari Rəmaliyaning oqli Pikaq uningqə kəst kilip uni Samariyədə, padixah ordisidiki qəl'ədə ɵltürdi; xu ixta Argob bilən Ariyə wə əllik Gileadlıq kixi Pikaq tərəptə turdi; u Pəkaqiyani ɵltüröp uning ornida padixah boldi.

²⁶ Pəkaqiyaning baxqa ixliri həm kilqanlirining hɵmmisi bolsa, mana «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütölgəndur.

Pikaqning Israil üstigə bolqan sältəniti

²⁷ Yəhudaning padixaqi Azariyaning sältənitining əllik ikkinqi yilida, Rəmaliyaning oqli Pikaq Samariyədə Israiloqa padixah bolup, yigirmə yil sältənət kildi.

²⁸ U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kilip Israilni gunahqa putlaxturoqan Nibatning oqli Yəroboamning gunahliridin qikmidi.

²⁹ Israilning padixaqi Pikaqning künliridə Asuriyəning padixaqi Tiglat-Piləsər kelip Iyon, Abəl-Bəyt-Maakaq, Yanoaq, Kədəx, Həzor, Gilead, Galiliyə, jümlidin Naftalining pütkül zeminini ixqal kilip, xu yərdiki həlkni tutqun kilip, Asuriyəgə elip bardi.■

³⁰ Əlahning oqli Hoxiya Rəmaliyaning oqli Pikaqqa kəst kilip uni ɵltürdi. Uzziyaning

oqli Yotamning seltənitining yigirminqi yilida, u Pikaḥning ornida padixah boldi. □

³¹ Pikaḥning baxka ixliri həm kiləlanlirining həmmisi bolsa, mana «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgəndur.

Yotamning Yəhuda üstigə boləlan seltənit

2Tar. 27:1-9

³² Israilning padixahi Rəmalıyaning oqli Pikaḥning seltənitining ikkinqi yilida, Uzziyaning oqli Yotam Yəhudağa padixah boldi.

³³ U padixah boləlanda yigirmə bəx yaxka kirgən bolup, Yerusalemda on altə yil seltənət kildi. Uning anisining ismi Yəruxa idi; u Zadokning kizi idi. ■

³⁴ Yotam atisi Uzziyaning barlık kiləlanliridək Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni kilatti.

³⁵ Pəkət «yukiri jaylar»la yokitilmidi; həlkəyənila «yukiri jaylar»ğa qikiq kurbanlık kilip huxbuy yakatti.

Pərwərdigarning əyining «Yukiriki dərwaza»sini yasıtuqi xu idi.

³⁶ Yotamning baxka ixliri həm kiləlanlirining həmmisi «Israil padixahlirining tarih-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

³⁷ Xu qaqlarda Pərwərdigar Suriyəning padixahi Rəzin bilən Rəmalıyaning oqli Pikaḥni Yəhudağa hujum kilixka kəzoqidi. ■

□ **15:30 «Uzziya»** — «Azariya»ning ikkinqi xəklidur. ■ **15:33**
2Tar. 27:1-9 ■ **15:37** 2Pad. 16:5; Yəx. 7:1

38 Yotam ata-bowiliri arisida uhlidi wə ata-bowilirining arisida atisi Dawutning xəhiridə dəpnə kılındi. Ooqli Aħaz ornida padixah boldi.

16

Aħazning Yəhuda üstigə boləjan səltənit

2Tar. 28:1-27

¹ Rəmaliyaning ooqli Pikaħning on yəttinçi yilida, Yotamning ooqli Aħaz Yəhudağa padixah boldi. ■

² Aħaz padixah boləjanda yigirmə yaxka kirgən bolup, Yerusalemda on altə yil səltənət kıləjanidi. U atisi Dawut kıləjandək əməs, əksiqə Pərwərdigarning nəziridə durus boləjanni kilmidi.

³ U Israilning padixahlirining yolida mangatti, hətta Pərwərdigar Israilning aldidin həydəp qıkarəjan əllərninç yirginçlik gunahliriəğa əgixip, əz ooqlini ottin ötküzüp köydürdi. ■

⁴ U «yukiri jaylar»da, dənglərdə wə hər bir kək dərəhlərninç astida kurbanlıq kılıp, küjə köydürətti.

⁵ Xu waqıtta Suriyəning padixahi Rəzin bilən Israilning padixahi, Rəmaliyaning ooqli Pikaħ Yerusaleməğa hujum kılıp, *padixah* Aħazni muħasirigə elip qorxiwaləjini bilən, lekin uni məəqlup kılalmidi. ■

⁶ Axu waqıtta Suriyəning padixahi Rəzin Elat xəhirini Suriyəgə qayturuwaldi wə xu

■ 16:1 2Tar. 28:1 ■ 16:3 Law. 18:21; 20:2, 3; 2Pad. 17:31

■ 16:5 Yəx. 7:1

yerdə turuwatқан Yəhudalarni həydiwətti. Andin Suriylər kelip u yerdə olturaqlaxti; ular bügüngiqə xu yerdə turmaqta.

⁷ Aħaz Asuriyəning padixahı Tiglat-Piləsərgə əlqilərnı əwətip: Mən silining kulliri, silining oqulliri bolimən; manga hujum qiliwatқан Suriyəning padixahıning qolidin wə Israilning padixahıning qolidin kutkuzuxka qıkkayla, dedi.

⁸ Xuni eytip Aħaz Pərwərdigarning öyi wə padixahning ordısidiki həzinilərdiki kümüx bilən altunni sowqə kilip, Asuriyəning padixahıqə əwətti.■

⁹ Asuriyəning padixahı uning təlipigə koxuldi; xuning bilən Asuriyəning padixahı Dəməxkkə hujum kilip uni ixqal kildi; uningdiki aħalini tutkun kilip Kir xəhirigə elip bardı wə Rəzinni öltürdi.

¹⁰ Aħaz padixah əmdi Asuriyəning padixahı Tiglat-Piləsər bilən kərüxkili Dəməxkkə bardı wə xundaqla Dəməxktiki qurbangahni kərđi. Andin Aħaz padixah xu qurbangahning rəsimini, uning barlıq yasilix təpsilatlırining layihisini sizip, uni Uriya kahınoqə yətküzdi.

¹¹ Xuning bilən Uriya kahin Aħaz padixah Dəməxktin əwətkən barlıq təpsilatlar boyiqə bir qurbangah yasidi. Aħaz padixah Dəməxktin yenip kəlməstə, Uriya kahin uni xundaq təyyar kılqanidi.

¹² Padixah Dəməxktin yenip kelip, qurbangahni kərüp, qurbangahqa berip, uning üstigə qurbanlıq sundı;

13 u qurbangahning üstigə köydürmə qurbanlik wə axlik hədiyyəsini köydürüp, «xarab hədiyyə»sini töküp, «inaklik qurbanliki»ning kəninini qaçti.

14 Xundak kılıp u Pərwərdigarning huzurining aldidiki mis qurbangahni elip uni Pərwərdigarning öyi bilən özining qurbangahning otturidın ötküzüp, öz qurbangahning ximal tərıpigə koydurdi. □

15 Aħaz padixah Uriya kahinoqa buyruk kılıp: Muxu qong qurbangah üstigə ətigənlik köydürmə qurbanlik bilən kəqlik axlik hədiyyəsini, padixahning köydürmə qurbanliki bilən axlik hədiyyəsini, həmmə yurtning pütün həlkining köydürmə qurbanliki, axlik hədiyyə wə xarab hədiyyələrini köydürüp sunisən. Köydürmə qurbanliklarning barlik qanliri wə baxka qurbanliklarning barlik qanlirini uxbu qurbanlikning üstigə təkisən. Mis qurbangah bolsa mening yol sorixim üçün bolsun, dedi. □

16 Xuning bilən Uriya kahin Aħaz padixah buyruqanning həmmisini ada kildi.

17 Aħaz padixah das təgliklirigə bekitilgən tahtaylarni kesip ajritip, daslarni təglikliridin eliwətti; u mis «dengiz»ni tegidiki mis uylarning üstidin kətürüp elip, uni tax tahtaylik bir

□ **16:14 «Pərwərdigarning öyi»** — muxu yərdə ibadəthanidiki «mukəddəs jay»ni kərsitidu. □ **16:15 «mis qurbangah**

bolsa mening yol sorixim üçün bolsun» — padixahning səzining mənisi bəlkim «bu qurbangahning wasitisi bilən Pərwərdigardin yol soraymən». Kizik yeri xuki, Aħazdək bir insan butpərəslikkə berilip kətəkəndin keyin, yənila Pərwərdigardin yol sorimakqi bolidu.

məydanə qoydurdi. ■

¹⁸ U Asuriyə padixahini razi qilib üçün Pərwərdigarning öyigə tutixidiqan «Xabat künidiki aywanlıq yol» bilən padixah taxkirimdin kiridiqan yolni etiwətti.

¹⁹ Ahazning baxqa ixliri həm qiloqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²⁰ Ahaz öz ata-bowiliri arisida uhlidi; u ata-bowilirining arisida «Dawutning xəhəri»də dəpnə qilindi; oqli Həzəkiya ornida padixah boldi.

17

Hoxiya Israil üstigə həküm sürüdü

¹ Yəhudaning padixahi Ahazning səltənitining on ikkinçi yilida, Elahning oqli Hoxiya Samariyədə Israilə padixah bolup, tokkuz yil səltənət qildi.

² U Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qilatti; lekin uningdin ilgiri ötkən Israilning padixahliridək undaq rəzillik qilmaytti.

³ Asuriyəning padixahi Xalmanəzər uningə hujum qilqili qikkanda, Hoxiya uningə bekinip sowqa-salam bərdi.

⁴ Əmma Asuriyəning padixahi Hoxiyaning asiylik qilməqçi bolqinini baykidi; qünki Hoxiya burunkidək Asuriyəning padixahiqə yillik sowqa-salam yollimay, bəlki Misirning

padixahı sooqa əlqilərnı mangduoanidi. Uning üqün Asuriyəning padixahı uni tutup, baqlap zindanoqa soliwətti.

⁵ Andin Asuriyəning padixahı qikip pütkül *Israil* zeminini talan-taraj kılıp, Samariyəni üq yiloqıqə kəmal kıldı. ■

⁶ Hoxiyaning səltənitiyning tokkuzinqi yilida, Asuriyəning padixahı Samariyəni ixoql kılıp, Israillarnı Asuriyəgə sürgün kılıp, ularni Halah xəhiri, Gozandiki Habor dəryasining boyliri wə Medialarning xəhərlirigə orunlaxturdi. ■

Israil, yəni ximaliy padixahlıqning gunahliri wə jazalinixi — hulasə

⁷ Mana, xundak ixlər boldi; qünki Israillar əzlrini Misirning padixahı Pirəwnning qolidin kutkuzup, Misir zeminidin qıkaroan Pərwərdigar Hudasioqa gunah kılıp baxqa ilahlardin kərkup

⁸ Pərwərdigar Israillarning aldidin həydiwətkən yat əlliklərnıng kaidə-bəlgilimiliridə, xundakla Israilning padixahliri əzliri qıkaroan kaidə-bəlgilimiliridə mangoanidi. ■

⁹ Wə Israillar əz Pərwərdigar Hudasioqa kərxı qikip, yoxurunlarqə toqra bolmioan ixlarnı kıldı; ular bərlıq xəhərliridə kəzət munaridin mustəhkəm kəroqanoqıqə «yukiri jaylar»ni yasidi. □

■ 17:5 2Pad. 18:9 ■ 17:6 2Pad. 18:10; Yəx. 8:4 ■ 17:8 Law. 18:3 □ 17:9 «kəzət munaridin mustəhkəm kəroqanoqıqə» — mənisı bəlkim sepildiki munardin xəhərnıng əng iqkirisidiki kəroqanoqıqə — baxkıqə eytkənda, «sirttin iqkirigıqə».

10 Ular həmmə egiz dənglərdə wə həmmə kək dərəhlərləning astida «but tüwrük» wə «Axərah» buti turoquzdi. □

11 Pərwərdigar ularning aldidin həydəp qıkarəjan yat əlliklər kıləandək, ular həmmə «yukiri jaylar»da huxbuy yakatti wə Pərwərdigarning oşəzipini kəltüridiəjan hərhil rəzil ixlarni kılatti.

12 Gərqə Pərwərdigar ularəja: — «Bu ixni kilmanglar!» degən bolsimu, ular butlarning kulluqəja berilip kətkənidi. ■

13 Pərwərdigar həmmə pəyoşəmbərlər bilən həmmə aldin kərgüqilərləning wasitisi bilən həm Israilni həm Yəhudani agahlandıurup: Rəzil yolliringlərdin yenip, ata-bowiliringlərəja tapılanəjan wə kullirim boləjan pəyoşəmbərlər arkilik silərgə təstikləəjan pütün kanunəja boysunup, Mening əmrlirim wə Mening bəlgilimilirimni tutunglar, degənidi. □ ■

14 Lekin ular kulak salmay, Pərwərdigar Hudasiəja ixənmigən ata-bowiliri kıləandək, boyunlirini kattik kildi. ■

15 Ular Uning bəlgilimilirini, xundakla U ularning ata-bowiliri bilən tüzgən əhdini wə ularəja tapxurəjan agah-guwahlarni qətkə kəkkan; ular ərziməs nərsilərgə əgixip, əzliri ərziməs bolup qikti; Pərwərdigar ularəja: — Ətrəpinglərdiki

□ **17:10** «**Axərah**» **butlar**» — bəlkim butpərəslikkə beoixlanəjan dərəhlərdur. Dərəhlər bəlkim «ayal məbud» xəklidə oyuləjan yaki nəqixləngən boluxi mumkin idi. ■ **17:12** Mis. 20:3, 4, 5; Kan. 5:7, 8, 9 □ **17:13** «**təstikləəjan**» — yaki «əwətkən». ■ **17:13** Yər. 18:11; 25:5; 35:15 ■ **17:14** Kan. 31:27; Mal. 3:7

əlliklərnin qiləninidək qilmanglar, degən dəl xu əllərgə əgixip, rəzillik qilatti. □

16 Ular Hudasi boləqan Pərwərdigarning barlik əmrlirini taxlap, əzliri üqün quyma məbudlarni, yəni ikki mozayni quydurdi, bir «Axərah but» qildurdi, asmandiki nuroqunliəqan ay-yultuzlarəqə bax urdi wə Baalning qulluqioqə kirdi. □ ■

17 Ular əz oəqulliri bilən qizlirini ottin ətküzdi, palqilik wə jadugərlik ixlətti, xundakla Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləqanni qilix üqün, əzlrini setip Uning əzəzipini qəzoqidi. □ ■

18 Xuning üqün Pərwərdigar Israiləqə intayin aqqiklinip, ularni Əz nəziridin neri qildi; Yəhədaning qəbilisidin baxqə həqəkaysisi əz *zeminida* qaldurulmidi. ■

19 Lekin Yəhədamu əz Hudasi Pərwərdigarning əmrlirini tutmidi, bəlki Israil qıqarəqan qaidə-bəlgilimilər iqidə mangdi. ■

20 Uning üqün Pərwərdigar Israilning barlik nəslini qətkə qakti; ularni Əz nəziridin taxliəqan künigiqə *zeminida* harlikqə qaldurup, bulangqi-

□ **17:15 «ərziməs nərsilər»** — muxu yərdə butlarni kərsitidu.

□ **17:16 «asmandiki nuroqunliəqan ay-yultuzlar»** — ibraniiy tilida «asmandiki qəxun» degən səz bilən ipadilinidu. Təwrattin bilimizki, asmandiki yultuzlarning pərixtilər wə bəzi əhwalda asmandiki yaman küqlər bilənmu munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:4ni kəring). ■ **17:16** Mis. 32:8; 1Pad. 12:28

□ **17:17 «oəqul-qizlirini ottin ətküzüx»** — bəlkim ularni «insan qurbanliqə» qilixtin ibarət boluxi mumkin idi. ■ **17:17** Law. 20:3, 4; Qan. 18:10; 2Pad. 16:3 ■ **17:18** Həox. 1:6 ■ **17:19** Law. 18:3

larning qolioqa tapxurup bərđi. □

21 U Israilni Dawutning jəmətidin tartiwaləqanidi. Ular Nibatning oqli Yəroboamni padixah qildi wə Yəroboam bolsa Israilni Pərwərdigarning yolidin yandurup, ularni eoqir bir gunahqa patkuzup azdurdi. □ ■

22 Israillar Yəroboamning qiloqan həmmə gunahlırida yürüp, ulardin qikmidi.

23 Ahir berip Pərwərdigar Öz qulliri boləqan pəyoəmbərləarning wasitisi bilən eytkəndək, Israilni Öz nəziridin neri qildi; Israillar öz yurtidin Asuriyəgə elip ketilip, u yərdə bügüngə kədər turup kəldi. □

24 Əmma Asuriyəning padixahi Babil, Kuttah, Awwa, Hamat wə Səfarwaimdin həlkni yətkəp Israilning orniqa Samariyəning xəhərlirigə makanlaxturdi. Ular xuning bilən Samariyəgə igidarqilik qilip xəhərlərdə olturdi.

25 Wə xundak boldiki, ular u yərdə dəsleptə olturoqinida Pərwərdigardin qorkmioqanidi; Pərwərdigar ularni qiyma-jiyma qilidiqan

□ **17:20 «Pərwərdigar... ularni Öz nəziridin taxlioqan küni»** — buningda kəzdə tutuloqini Hudaning Israillarni Öz zeminidin sürgün qildurux künidin ibarəttur (23-ayətnimu kəring). Israil həlkining «Hudaning nəziridin taxlinixi», yəni sürgün boluxi ularəqə nisbətən Hudaning əng dəhxətlik jazasi, əlwəttə. □ **17:21 «U Israilni Dawutning jəmətidin tartiwaləqanidi»** — ibraniy tilida «U Israilni Dawutning jəmətidin yirtiwəloqanidi». «1Pad.» 11:11, 11:31, 14:8ni kəring. ■ **17:21 1Pad. 12:16, 17, 26** □ **17:23 «U yərdə , yəni Asuriyədə bügüngə kədər turup kəldi»** — muxu sözlər «Tarih-təzkirə»ning Yəhudadikilər Babil imperiyəsidin qaytip kelix (miladiyədin ilgiriki 539-yili)tin ilgiri hatiriləngənlikini ayan qilidu.

birnəqqə xirlarni ularning arisioqa əwətti.

²⁶ Xuning bilən Asuriyəning padixahioqa həwər yətküzülüp: — Sili yətkəp Samariyəning xəhərliridə makanlaxturəqan həlklər xu yurtning ilahining qaidə-yosunlirini bilməydu; xunga U ularning arisioqa xirlarni əwətti; mana bular ularni əltürməktə, qünki həlk yurtning ilahining qaidə-yosunlirini bilməydu, deyildi.

²⁷ Xuning bilən Asuriyəning padixahı əmr kilip: — Silər u yərdin elip kəlgən kahinlarning birini yənə u yərgə apiringlar; u u yərdə turup, ularəqa u yurtning ilahining qaidə-yosunlirini əgətsun, — dedi.

²⁸ Uning buyruki bilən ular Samariyədin yətkigən kahinlarning biri kelip, Bəyt-Əldə turup Pərwərdigarning kərkunqini ularəqa əgətti.

²⁹ Ləkin xu həlklərninğ hərbiəri öz ilahlirininğ butlirini yasap, Samariyəliklər saləqan «yukiri jaylar»diki ibadətgaqlar iqigə turəquzdi; hərbiər həlk əzi turəqan xəhərdə xundak qildi.

³⁰ Babildin kəlgənlər Sukkot-Binot degən məbudni yasidi, Kuttin kəlgənlər Nərgal butni, Hamattin kəlgənlər Axima butni,

³¹ Awwiylar Nibhaz bilən Tartak butlarni yasidi; Səfarwiylar Səfarwaimdiki butliri boləqan Adrammələk bilən Anammələkkə öz balilirini atəp otta keydürdi.

³² Ular əmdi muxundak hələttə Pərwərdigardin kərkup, öz arisidiki hər türlük adəmlərninğ əzliri üqün «yukiri jaylar»diki buthanilarda qurbanliqlarni sunidəqan kahin kilip bekitkən.

■
 33 Ular Pərwərdigardin qorqatti wə xuning bilən tənq kaysi əldin kəlgən bolsa, xu əlning kaidə-yosunlirida öz ilahlırining qulluqidimu bolatti. ■

34 Būgūngə kədər ular ilğiriki adətlər boyiqə mengip kəlməktə; ular Pərwərdigardin qorqmay, Pərwərdigar Israil dəp atioqan Yaqupning əwladlırioqə tapilioqan bəlgilimilər wə həkümlər, qanun wə əmrlərgə muwapıq ix kərməydu. □ ■

35 Pərwərdigar ular bilən bir əhdə qilixip ularoqə buyrup: — «Baxqə ilahlardin qorqmay, ularoqə səjdə qilmay yaki ularoqə bax urmay wə ularoqə qurbanlıq qilmanglar — ■

36 pəkət zor kudrət wə uzatqan biliki bilən silərnı Misir zeminidin qıqaroqan Pərwərdigardinla qorqunglar, uningoqə səjdə qilinglar wə uningoqə qurbanlıq sununglar.

37 U silər üqün pütküzgən bəlgilimilər, həkümlər, qanun wə əmrni bolsa, ularni əbədgiqə kəngül bəlüp tutunglar; baxqə ilahlardin qorqmanglar.

38 Mən silər bilən qiloqan əhdini untumanglar ya

■ 17:32 1Pad. 12:31 ■ 17:33 Zəf. 1:5 □ 17:34

«Ular Pərwərdigardin qorqmay, Pərwərdigar Israil dəp atioqan Yaqupning əwladlırioqə tapilioqan bəlgilimilər wə həkümlər, qanun wə əmrlərgə muwapıq ix kərməydu» —

yaki «Ular Pərwərdigardin qorqmay, əzlırining bəlgilimiliri wə həkümlirigə muwapıq ix kərməydu wə Pərwərdigar Israil dəp atioqan Yaqupning əwladlırioqə tapilioqan qanun wə əmrlərgə muwapıq ix kərməydu». Bu tərijimə toqra bolsa, «əzlırining bəlgilimiliri wə həkümliri» degən bu söz ularning öz ilahlırining bəlgilimiliri wə həkümlirini kərsitidu. ■ 17:34 Yar. 32:27;

35:10; 1Pad. 18:31 ■ 17:35 Hək. 6:10

baxka ilahlardin qorqmanglar,

³⁹ bəlki Hudayinglar Pərwərdigardin qorqunglar; wə U silərnı həmmə düxmənliringlarning qolidin kutkuzidu» — degənidi.

⁴⁰ Lekin ular qulak salmay, ilgiriki kaidə-yosunlarnı yürgüzətti.

⁴¹ Muxu əllər xu tərıkidə Pərwərdigardin qorqatti həm oyma məbudlarning qullukıda bolatti; ularning baliliri bilən balilirining balilirimu xundak qılatı; öz ata-bowiliri qandak qıləan bolsa, ularmu bögünki künqıqə xundak qılıp kəldi.

18

Həzəkiya Yəhudaning üstidə həküm süridu

2Tar. 29:1-2; 31:1

¹ Elahning oqlı, Israilning padixahı Hoxiyaning səltənıtining üqinqi yilıda, Yəhudaning *sabıq* padixahı Ahazning oqlı Həzəkiya Yəhudaqa padixah boldi. ■

² U padixah boləanda yigirmə bəx yaxta bolup, Yerusalemda yigirmə tokkuz yil səltənət qıldı. Uning anisining ismi Abi idi; u Zəkəriyaning kızı idi.

³ Həzəkiya bolsa atisi Dawutning barlıq qıləinidək, Pərwərdigarning nəziridə durus boləanni qılatı.

⁴ U «yukiri jaylar»ni yokıtip, «but tüwrüklər»ni qekıp «Axərah»larnı kesip taxlap, Musa

■ 18:1 2Tar. 28:27; 29:1

yasatqan mis yilanni qekip parə-parə kilip (qünki u qaołkiqə Israillar uningəya huxbuy yakatti), uningəya «Nəhuxtan!» dəp isim koydi.

□ ■

⁵ Həzəkiya Israilning Hudasi Pərwərdigarəya tayandi. Bu jəhəttə nə uningdin keyin kəlgən nə uningdin ilgiri ətəkən Yəhuda padixahlirining arisidiki heq biri uningəya yətməytti. □

⁶ U Pərwərdigarəya qing baqlinip uningəya əgixixtin qikmay, bəlki Pərwərdigar Musaqə buyruqan əmrləni tutatti.

⁷ Pərwərdigar uning bilən billə idi; u kaysila ixka qiksa xuningda rawajlik bolatti. U Asuriyə padixahning hakimiyitigə qarxi qikip uningəya bekindi boluxtin yandi.

⁸ U Filistiyərgə hujum kilip ularni Gaza xəhiri wə uning ətrapidiki zeminliriqə, kəzət munaridin mustəhkəm qoroqanoqə besip məqlup kildi. □ ■

⁹ Wə xundak boldiki, Həzəkiya padixahning səltənitining tətinqi yilida, yəni Israilning *sabik* padixahi Elahning oqlı Hoxiyaning səltənitining yəttinqi yilida, Asuriyəning padixahi Xalmanəzər Samariyəgə hujum kilip uni qamal kildi. ■

¹⁰ Üq yildin keyin ular xəhəni aldi;

□ **18:4 «Nəhuxtan!»** — «bir parqə mis, halas!» degən mənide. Bu yilan toqruluk «Qəl.» 21:4-9ni kəring. ■ **18:4**

2Tar. 31:1 □ **18:5 «bu jəhəttə»** — demək, Hudaqə tayinix jəhəttə, iman-ixənqni ipadiləx tərəptə. □ **18:8 «kəzət mu-**

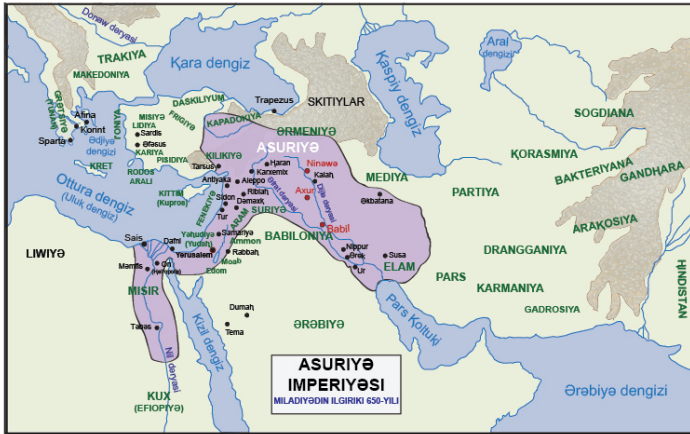
naridin mustəhkəm qoroqanoqə» — mənisi bəlkim sepildiki munardin xəhəning əng iqqirisidiki qoroqanoqə — baxkiqə eytkanda, «sirttin iqqirigə». ■ **18:8** Yəx. 14:29, 30 ■ **18:9**

2Pad. 17:3

Həzəkiyaning səltəniti tokkuzinçi yili, yəni İsrail padixahı Hoxiyaning səltəniti tokkuzinçi yilida, Samariyə ixəqal kildi. ■

11 Andin Asuriyəning padixahı İsrailarni Asuriyəgə elip ketip, ularni Halaḥda, Gozandiki Habor dəryasining boylirida wə Medialarning xəhərliridə makanlaxturdi.

12 Qünki ular öz Hudasi Pərwərdigarning awaziəqə itaət kilmidi, bəlki Uning əḥdisigə, yəni Pərwərdigarning kuli Musa buyruəqanning həmmisigə hilaplık kildi; ular yaki kulak salmidi, yaki əməl kilmidi.

Asuriyə imperiyəsi - miladiyədin ilgiri 650-yili

Sənnaherib Yəhudaəqə tajawuz kildi
2Tar. 32:1-9; Yəx. 36:1-22

■ 18:10 2Pad. 17:6

13 Həzəkiya padixahning səltəniti­ning on tətinqi yili, Asuriyəning padixahı Sənnaherib Yəhüdaning barlıq qorğanlıq xəhərlirigə hujum kılıp qıqıp, ularni ixoqal kıldı. ■

14 U waqıtta Yəhüdaning padixahı Həzəkiya Laqıxka adəm əwətip, Asuriyəning padixahıoqa: Mən gunahkar! Məndin qekingəyla, üstümgə hərnemə qüxürsilə xuni *tələymən*, — dedi.

Asuriyəning padixahı Həzəkiyaoqa üq yüz talant kümüş bilən ottuz talant altun tohtitip qoydı. □

15 Həzəkiya Pərwərdigarning öyidiki wə padixahning ordising həzini­sidiki barlıq kümüşni elip bərdi.

16 Xuning bilən bir waqıtta Yəhüdaning padixahı Həzəkiya Pərwərdigarning öyining ixikliridin wə əzi əslidə qaplatqan ixik kexəkliridin altunni ajritip elip, Asuriyəning padixahıoqa bərdi. □

17 Xu qaşda Asuriyə padixahı Sənnaherib Tartan, Rab-Saris wə Rab-Xakəhlirini qong qoxun bilən Laqıx xəhiridin Yerusalemoqa, Həzəkiyaning yenioqa əwətti. Ular Yerusalemoqa qıqıp kəl­di. Qıqqanda, ular kir yuquqılarning etizining boyidiki yolda, yuqiri kəlqəkning

■ **18:13** 2Tar. 32:1; Yəx. 36:1 □ **18:14** «yüz talant kümüş bilən ottuz talant altun» — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi, xunga bu 9.06 tonna kümüş wə 0.906 tonna altun idi. □ **18:16** «Həzəkiya Pərwərdigarning öyining ixikliridin ... altunni ajritip elip...» — bu tekistə «altun» degən sözning əzi yox. Lakin ibadəthana iqidiki barlıq yaşlaqlarqa qarlınoqan metal altun boluxi kerək idi («1Pad.» 6:32-35ni kərüng).

norining bexioqa kelip turdi. □

¹⁸ Ular padixahni qakiroqanda, Hilkianing oqli, ordini baxkuridioqan Eliakim, ordining diwanbegi Xabna wə Asafning oqli, orda mirzibegi Yoahlar ularning yenioqa kaldi.

¹⁹ Wə Rab-Xakəh ularoqa mundak dedi: — «Silər Həzəkiyoqa: — «Uluq padixah, yəni Asuriyə padixahi sanga mundak dedi, dənglar: —

Sening muxu ixəngən tayanqing zadi nemidi?

²⁰ Sən: «Urux kilixka tədbir-məslihətimiz həm küqimiz bar, dəysən — bu pəkət bir kuruq gəp, halas! — Sən zadi kimgə tayinip manga qarxi öktə kəpisen? □

²¹ Mana əmdi sən yeriki bar axu komux hasa, yəni Misiroqa tayinisən. Birsı uningə yələnsə, uning kəlioqa sanjip kiridu; Misir padixahi Pirəwngə tayanqanlarning həmmisi xundak bolidu!■

²² Əgər silər manga: «Biz Hudayimiz boləqan Pərwərdigarəqə tayinimiz» — desənglar, Həzəkiya əzi Yəhudadikilərgə wə

□ **18:17 «Tartan»** — Asuriyə kəxunlirining bax sərdarining, «Rab-Saris» bax aqwatning, «Rab-Xakəh» padixahning məslihətqisining unwani boluxı mumkin idi. **«Ular kir yuəquqlarning etizining boyidiki yolda, yukiri kəlqəkning norining bexioqa kelip turdi»** — muxu yər dəl Yəxaya pəyoqəmbər Ahaz padixah bilən kəruqüp, Asuriyəning tajawuzı toqruluk agahlandıroqan yər («Yəx.» 7-babni kəruq).

□ **18:20 «urux kilix tədbir-məslihətimiz həm küqimiz bar... sən zadi kimgə tayinip manga qarxi öktə kəpisen?»** — muxu gepigə qarioqanda, Asuriyədikilərnəng Yəxayaning «Pəkət Pərwərdigarəqə tayiniximiz kərek» degən bəxarətliridin həwiri bar ohxaydu. ■ **18:21** Yəx. 36:6; Əz. 29:6, 7

Yerusalemdikilərgə: «Silər pəkət Yerusalemdiki muxu ibadətgaḥ aldidila ibadət kılıxınglar kerək» dəp, uningə ataloqan «yukiri jaylar»ni həm kurbangaḥlarni yoḵ kiliwəttioḡ? Ular axu Pərwərdigarning yukiri jayliri əməsmidi?□

²³ Əmdi hazır hojayinim Asuriyə padixaḥi bilən bir tohtamoḡa kelinglar: — «Əgər silərdə ularəḡa minəligüdək əskərliringlar bolsa, mən silərgə ikki ming atni bikarəḡa berəy!»□

²⁴ Silərdə undaqlar bolmisa, hojayinimning əməldarlırining əng kiqiki boləḡan bir ləxkər bəxini kandaḡmu qekindürələysilər?! Gərqə silər jəng ḥarwiliri wə atlarni elix üqün Misiroḡa tayinisilər!

²⁵ Mən muxu yəрни ḥalak kılıx üqün Pərwərdigarsız kəldimmu? Qünki Pərwərdigar mənə: «Muxu zeminni ḥalak kılıxḡa qıḡḡın» — dedi!».

²⁶ Eliakim, Xəbna wə Yoah Rab-Xakəḥḡe: — Pekirliriəḡa aramiy tilida səzlisilə; biz buni

□ **18:22 «... Ular axu Pərwərdigarning yukiri jayliri əməsmidi?»** — Musa pəyḡəmbərgə wəḥiy kiliḡoḡan ḡanunoḡa əsasən, Israillar pəkət Yerusalemdiki ibadəthanidiki kurbangaḥtila ḡurbanlıḡ kılıxḡa bolatti. Əslidə Həzəkəiya muxu pərmanoḡa əsasən butpərəslik kiliḡoḡan kurbangaḥlarni həm hata yol bilən ḡuruloḡan, «Pərwərdigarəḡa atap» ibadət kiliḡoḡan «yukiri jaylar»ni yoḡatḡan. Rab-Xakəḥ xu gəp bilən uni angliəḡuḡi Israillarni ḡaymukturmakḡi idi, əlwəttə.

□ **18:23 «Əgər silərdə ularəḡa minəligüdək əskərliringlar bolsa, mən silərgə ikki ming atni bikarəḡa berəy!»** — bu kinayilik, ḥəjwiyy gəp, əlwəttə. Adəttiki ḡaḡlarda Yəḥudada atlar nəḡayiti az idi. Urux waḡtida tehimu azlap ketətti. Atlıḡ əskərlər əməs, ḥəttə addiy əskərlərmu nəḡayiti az idi.

qūxinimiz. Bizgə ibraniy tilida səzlimisilə, gəpliri sepilda turoqanlarning kulikioqa kirmisun! — dedi.□

²⁷ Birak Rab-Xakəh: —

Hojayinim meni muxu gəpni hojayininglaroqa wə silərgila eytixka əwətkənmu? Muxu gəpni silər bilən birliktə sepilda olturoqanlaroqa deyixkə əwətkən əməsmu? Qünki ular öz pokini yegüqi həm öz süydükini iqküqi bolidu!» — dedi. □

²⁸ Andin Rab-Xakəh ibraniy tilida yukiri awaz bilən: «Uluq padixah, yəni Asuriyə padixahining səzlrini anglap koyunglar!» — dəp warkiridi.

²⁹ — «Padixah mundak dəydu: — Həzəkiya silərnə aldap koymisun! Qünki u silərnə *padixahning* kolidin kutkuzalmaydu.

³⁰ Uning silərnə: — «Pərwədigar bizni jəzmən kutkuzidu; muxu xəhər Asuriyə padixahining kolioqa qūxüp kətməydu» dəp Pərwədigarəta tayanduruxioqa yol koymanglar!

³¹ Həzəkiyaəta kulak salmanglar; qünki Asuriyə padixahi mundak dəydu: — Mən bilən sülhlixip, mən tərəpkə ətunglar; xundak kilsanglar hərbinglar ətunglarning üzüm baringidin həm ətunglarning ənjür dərihidin mewə yəysilər, hərbinglar öz su kəlqikinglardin su iqisilər;

□ **18:26 «aramiy tili»** — Suriyəning kona ismi «Aram» idi. Kona zamanda «suriyə tili» «aramiy tili» deyilətti. Asuriyəmu aramiy tilini ixlətkən. □ **18:27 «... Ular öz pokini yegüqi həm öz süydükini iqküqi bolidu!»** — xəhər muhasirigə qūxüp, uningda ax wə su kəlmioqan hələttə həlkələr muxundak klixka məjbur bolidu.

³² ta mən kelip silərnı buşdaylık həm xarablık bir zemınə, neni, üzümzarlırı wə zəytun dərəhlırı bar, həsəl qıqırıdıoşan bir zemınə, yəni zemınglarəşə ohxax bir zemınə apırıp kəyoşuqə yəp-iqıweringlar! Xuning bilən silər tirik kəlip, əlməysilər! Həzəkıya silərgə: — «Pərwərdigar bizni kətqızıdu» desə unıngəşə kəlak salmanglar!□

³³ Əl-yurtlarınıg ilah-butlirininıg birı öz zemınını Asuriyə padixahınınıg kəlidin kətqızoşanmu?

³⁴ Hamat wə Arpad degən yurtlarınıg ilah-butliri kəni? Səfarwaim, Hena wə İwwah xəhərlirininıg ilah-butliri kəni? Ular Samariyəni mening kəlumdin kətqızoşanmu?!

³⁵ Muxu əl-yurtlarınıg ilah-butliridin öz zemınını kətqızoşan zadı kim bar? Xundak ikən, Pərwərdigar Yerusalemini mening kəlumdin kətqızalamdu?» — dedi.

³⁶ Əmma həlk sükət kəlip unıngəşə jawabən həqkandak bir söz kəlmidi; qünki padixahınıg buyruki xuki: —

«Unıngəşə jawab bərmənglar».

³⁷ Andin Hılkiyanınıg ooqli, ordini baxkurıdıoşan Eliakim, orda diwanbegi Xəbna wə Asafnıg ooqli, orda mirzibegi Yoahlar kiyim-keqəklirini yirtixip, Həzəkıyanınıg yenıəşə kəlip, Rab-Xakəhning gəplirini unıngəşə ukturdi.

□ **18:32 «...mən kelip silərnı ... zemınglarəşə ohxax bir zemınə apırıp kəyoşuqə yəp-iqıweringlar!»** — muxu gəplər qıraylık boləşini bilən mənisi enikki: — «Mening əsirlirim, kəllirim bolisilər!» degənlik. Yukırıda eytkənimizdək, Asuriyə padixahı uşoşə qıkkən hiyliğər aldəmqi idi.

19

Həzəkiya Hudadin yol soraydu

2Tar. 32:20-21; Yəx. 37:1-38

¹ Xundak boldiki, Həzəkiya buni angliqanda, kiyim-keqəklirini yirtip, özini bəz bilən kaplap Pərwərdigarning ibadəthanisiqə kirdi.

² U Hilkıyaning oqli, ordini baxkuridioqan Eli-akim, orda diwanbegi Xəbna wə kahınlarning aqsakallirini bəz kaplanoqan peti Amozning oqli Yəxaya pəyoqəmbərgə əwətti.■

³ Ular uningqə: —

Həzəkiya mundak dəydu: —

«Balılar tuqulay dəp qaloqanda anining tuqkudək həli qalmioqandək, muxu kün awariqilik, rəswa qilinidioqan, mazak qilinidioqan bir künidur.

⁴ Öz hojayini bolqan Asuriyə padixahı tirik Hudani mazak qilixka əwətkən Rab-Xakəhning muxu barlıq gəplirini Pərwərdigar Hudaying nəzirigə elip tingxisa, bularni angliqan Pərwərdigar Hudaying xu gəplər üqün uning dəkkisini berərmikin? Xunga kelip qaloqan qaldisi üqün awazingni kətürüp, bir duayingni bərsəng» — dedi.

⁵ Xu gəplər bilən Həzəkiyaning hizmətkarliri Yəxayaning aldiqə kəldi.

⁶ Yəxaya ularqə: —

«Hojayininglarqə: — Pərwərdigar mundak dedi: —

«Asuriyə padixahining qaparmənlirining sən angliqan axu Manga kupurluk qiloquqi gəpliridin qorkma;

■ 19:2 Yəx. 1:1

⁷ Mana, Mən uningə bir rohnı kirgüzimən; xuning bilən u bir ioqwani anglap, öz yurtioğa qaytidu. Mən uni öz zeminida turoquzup kiliq bilən öltürgüzimən» — dənglar» — dedi.□

⁸ Rab-Xakəh əzi kəlgən yoli bilən qaytip mangoqanda, Asuriyə padixahning Lakix xəhiridin qekingənlikini anglap, Libnah xəhirigə qarxi jəng kiliwatқан padixahning yenioğa kəldi.

⁹ Qünki padixah: «Mana, Efiopiya padixahi Tirhakah sizgə qarxi jəng kilməqci bolup yoloğa qikti» degən həwərnı angliqanidi. Lekin u yənə Həzəkiyağa əlqilərnı mundak hət bilən əwətti: —□

¹⁰ «Silər Yəhuda padixahi Həzəkiyağa mundak dəngarisaldilar: —

«Sən tayinidioğan Hodayingning sanga: «Yerusalem Asuriyə padixahning qolioğa tapxurulmaydu» deginigə aldanma;

¹¹ mana, sən Asuriyə padixahlrining həmmə

□ **19:7 «... Mən uningə bir rohnı kirgüzimən; xuning bilən u bir ioqwani anglap, öz yurtioğa qaytidu. Mən uni öz zeminida turoquzup kiliq bilən öltürgüzimən»**

— Yəxayaning muxu wəhiyini diqqət bilən oqusingiz, u Həzəkiyaning (6-ayəttiki) təlipi boyiqə dua qilmay, bəlkı biwasitə həwərqilərgə jawab bərdi. Qünki u alliburun Asuriyə toqruluk nuroqun bexarətlərnı qiloğan. Huda muxu pəyt-əhwal toqruluk Israiloğa ukturoğan (məsilən, «Yəx.» 10:5-21, 14:24-25ni kəring). Biraq Həzəkiya wə ordisidikilər muxularnı wə uningdin baxқа kərgən karamət məjzilərnı («Yəx.» 38-babnimu kəring) pütünləy untup qaloğan ohxaydu. □ **19:9 «Efiopiya padixahi Tirhakah sizgə qarxi jəng kilməqci bolup yoloğa qikti»** — bu ix əməliyət əməs, həmdə xu qaoqda mumkin bolmioqanidi. Biraq Huda Əzi əwətküzgən «aldamqi roh»ning təsiri bilən uni ixəndürgən.

əl-yurtlarni nemə qiloqlanlirini, ularni öz ilah-butliriqla atap halak qiloqlanliqlini angliqlansən; əmdi özüng kutkuzulamsən? □

12 Ata-bowilirim halak qiloqlan əllərning öz ilah-butliri ularni kutkuzoqlanmu? Gozan, Hqlaran, Rəzəf xəhiridikilərniqlu, Telassarda turoqlan Edənlərniqlu?

13 Hamat padixahli, Arpad padixahli, Səfarwaim, Hena hqm Iwwah xəhərliriniqling padixahliqliri keni?»»».□

14 Xuning bilən Həzəkiya hətni əkəlgüqilərning qolidin elip oqlup qiqti. Andin u Pərwərdigarning öyigə kirip, Pərwərdigarning aldiqla hətni yeyip qoydi.

15 Wə Həzəkiya Pərwərdigaroqla dua qilip mundaq dedi: —

«I kerublar otturisida turoqlan Pərwərdigar, Is-railniqling Hudasi: —

Sən Özüngdursən, jaqlandiki barliql əl-yurtlarning üstidiki Huda pəqət Özüngdursən;

□ **19:11 «öz ilah-butliriqla atap halak qilix»** — bu degənlilik ibraniy tilida pəqət bir söz bilənla, yəni ««haram» qilix» yaki ««hərəm» qilix» bilənla ipadilinidu. □ **19:13 «Hamat, Arpad, Səfarwaim, Hena wə Iwwah»** — muxu xəhərlərning bəziliriqling nədə ikənliliqlini həriqidin kərgili bolidu, bəziliriqling bizgə bügüngə qədər naməlum.

asman-zeminni Yaratkuqisən. □

¹⁶ I Pərwərdigar, kulikingni təwən kılıp angliqaysən; kəzüngni aqkaysən, i Pərwərdigar, kərgəysən; Sənnaheribning adəm əwətip mənggü həyat Hudani həkərətləp eytkən gəplirini angliqaysən!

¹⁷ I Pərwərdigar, Asuriyə padixahliri həkikətən həmmə yurtlarni, xularqa bekindi boləqan yurtlarnimu harabə kılıp, □

¹⁸ ularning ilah-butlirini otka taxliwətkən; qünki ularning ilahliri ilah əməs, bəlki insan kəli bilən yasaloqanliri, yaqəq wə tax, halas; xunga asuriylar ularni həlak kıldı.

¹⁹ Əmdi, i Pərwərdigar Hudayimiz, jahəndiki barlıq əl-yurtlarəqə Sening, pəkət Seningla Pərwərdigar ikənlikingni bildürüx üqün, bizni uning qolidin kutkuzoqaysən!».

²⁰ Xuning bilən Amozning ooqli Yəxaya Həzəkiyaqə səz əwətip mundək dedi: —

□ **19:15 «kerublar otturisida turoqan»** — muqəddəs ibadəthanidiki əng iqqiri əy, yəni «əng muqəddəs jay» degən əydə, Hudaning «rəhim kərsitidiqan orun-təhti» («kafarət təhti») («rəhimgah») bar idi. Muxu orunda Huda Israilning alahidə qurbanliklirining qanlirini qəbul kılatti. Orning ikki tərripining hər biridə altundin yasaloqan, təhtkə qaritiloqan birdin «kerub» bar idi. Musaning dəwridin tartip Hudaning parlaq xan-xəripi sirlik həlda xu təhtning üstidə, yəni «kerublar otturisida» turoqanidi. Kerublar bolsa intayin küqlük birhil pərixtilər bolup, Hudaning qıqarəqan həküm-jazalirini bejiridu. «Kerublar otturisida turoqan» degini, sən bizgə yəqinlaxqan həm bizgə rəhim kərsətməkdə boləqan Hudəsən» degənliktur.

□ **19:17 «xularqa bekindi boləqan yurtlar»** — muxu ibarini səzmusəz tərjimə kıləqanda «bekindi» degən səz yok. Biz xərhləx üqün uni qəxtək.

— Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Sening Manga Sənnaherib toʻqiruluk qilolgan duayingni anglidim.

²¹ Pərwərdigarning uningolga qarita degən sōzi xudurki: —

«Pak kiz, yəni Zionning kizi seni kəmsitidu,
Seni mazak qilip kŭlidu;

Yerusalemning kizi kəyninggə qarap bexini qayqaydu;

²² sən kimni mazak qilip kupurluk kilding?

Sən kimgə qarxi awazingni kōtŭrŭp,

Nəziringni ŭstŭn kilding?

Israildiki Mukəddəs Bololugolga qarxi!□

²³ Əlqiliring arkilik sən Rəbni mazak qilip; —

«Mən nuroʻunliolgan jəng harwilirim bilən taol qokkisiolga,

Liwan taol baqiriliriolga yetip kəldimki,

Uning egiz kedir dərəhlirini, esil qaritolaylirini kesiwetimən;

Mən uning əng qət turalolusiolga,

Uning əng bŭk-baraksan ormanzarlikiolga kirip yetimən.□

²⁴ Əzŭm kuduk kolap yaqa yurtning sŭyini iqtim;

□ **19:22 «kupurluk»** — kim əzini Hudaning ornida qoyup, «həmmə ixni qilalaymən» desə, kupurluk qilolgan bolidu, xundakla haman bir kŭni yikŭtilidu. □ **19:23 «Uning əng bŭk-baraksan ormanzarliki»** — bu ayəttiki «bŭk-baraksan» degən sōz ibraniy tilida «karməl» degən sōz bilən ipadilinidu.

Karməl bolsa Israilning əng munbət wə qiraylik jayi idi. Xuning bilən padixahning «uning «Karməl» ormanzarlikiolga kirimən» degini «uning (Liwanning) əng qiraylik jayiolga (həq tosalolusiz) barimən» degəndək po atidiolgan mənini ipadiləytti. Liwanda «Karməl» degən jay yok.

Putumning uqidila mən Misirning barliq derya-
östənglirini qurutiwəttim — deding.□

25 — Sən xuni anglap bakmioqanmiding?

Uzundin buyan Mən xuni bekitkənmənki,

Kədimdin tartip xəkilləndürgənmənki,

Həzir uni əməlgə axurdumki,

Mana, sən kəl'ə-qoroqlanliq xəhərləni hara-
bilərgə ayləndurdung;

26 Xuning bilən u yərdə turuwatqanlar
küqsizlinip,

Yərgə qaritip qoyuldi, xərməndə qilindi;

Ular əsiwatqan ot-qəptək,

Yumran kək qəplərdək,

Əgzidiki ot-qəplər əsməy kurup kətkəndək
boldi.□

27 Birəq sening olturoqiningni, ornungdin
turoqiningni, qikiq-kirginingni wə Manga qarxi
oqljirlixip kətkiningni bilimən;

28 Sening Manga qarxi oqljirlixip
kətkənlikingning, həkawurlixip
kətkənlikingning kulikimoqa yətkənliki
təpəylidin,

□ 19:24 «... Putumning uqidila mən Misirning barliq derya-östənglirini qurutiwəttim» — yukiriki 22-ayəttə padixah əzining təs ixlarni qilalaydioqlanliqini, məsilən Liwan rayonidiki əng yukiri taqlarəqa qikalaydioqlanliqini (kəqmə mənisi, bəlkim aliyjanap, küqlük padixahlərdin üstünlukkə erixidioqlanliqini kərsitidu), əng esil nərsilərgə erixidioqlanliqini təswirləydu. Muxu 24-ayəttiki «putum... qurutiwəttim» degini, dehqanning puti bilənla topini ittirip erikni tosop, suni qurutiwətkinidək, «Mən halisamla nahayiti asanla həkəndək ixni qilalaymən, hətta Nil deryasinimu qurutiwətələymən» degən mənəmənlikni bildürməkqi. □ 19:26 «əgzidiki ot-qəplər...» — bu degənlikning bəxqə hil tərjimilirini uqritix mumkin.

Mən karmikimni burningdin ötküzimən,
 Yüginimni aozingoğa salimən,
 Wə özüng kəlgən yol bilən seni qayturimən.□
²⁹ I *Həzəkiya*, xu ix sanga alamət bexarət
 boliduki,
 Muxu yili özlükidin əskən,
 İkkinqi yili xulardin qıqқанlarmu siləning
 rizқinglar bolidu;
 Üqinqi yili bolsa teriysilər, orisilər, üzüm
 kəqətlirini tikisilər;
 Ulardin qıqқан mewiləрни yəysilər.□
³⁰ Yəhuda jəmətining kəqip kutuloğan qaldisi
 bolsa yənə təwəngə qarap yiltiz tartidu,
 Yukirioğa qarap mewə beridu;
³¹ Qünki Yerusalemdin bir qaldisi,
 Zion teqədidin kəqip qutuloğanlar qıqıdu;

□ **19:28 «Mən karmikimni burningdin ötküzimən, yüginimni aozingoğa salimən...»** — Asuriyə padixahliri muxundaқ rəhimsiz yol bilən əsirləрни yalap mangatti.

□ **19:29 «Muxu yili özlükidin əskən, ikkinqi yili xulardin qıqқанlarmu siləning rizқinglar bolidu; üqinqi yili bolsa teriysilər, orisilər, üzüm kəqətlirini tikisilər; ulardin qıqқан mewiləрни yəysilər»** — muxu möjizə ixənq-etikaadni küqəytix üqün həm həlkni qutқuzux üqün berilgən. Uruх waқtida teriқqilik қilix mumkin əməs; Asuriyə qoxuni kətkəndin keyinki yilidimu, qoxunidin kəlip qaloğanliri parakəndiқilik қilixi mumkin idi. Xunga möjizə üqinqi yilöiqə sozulidu. «Üzüm kəqətlirini tikisilər... mewisini yəysilər» degən wədə, tinқlik məzgilning uzun bolidiоanliқini kərsitidu (üzüm tallirini əstürüxkə uzun waқit ketidu, əlwəttə). Kixiləning Asuriyə qoxunlirining tuyuқsiz qekinixini «tasadipiylıқtin» deməслиki üqün, bu ikkinqi möjizə berildi. Xundaқtimu, məzkur «Padixahlar» degən kitabқа qariоanda, həlқlər yənila ikki möjizini tezla untuydu, Hudaоқа wapasizliқ қiliweridu.

Samawi koxunlarning Sərdari boloqan Pərwərdigarning otluk muhəbbiti muxuni ada kilidu.

³² Xunga, Pərwərdigar Asuriyə padixahi toqruluk mundak dəydu: —

U nə muxu xəhərgə yetip kəlməydu,

Nə uningə bir tal oqmu atmaydu;

Nə kəlkanni kətürüp aldiqə kəlməydu,

Nə uningə qarita kaxalarnimu yasimaydu.

³³ U kaysi yol bilən kəlgən bolsa,

U yol bilən qaytidu wə muxu xəhərgə kəlməydu — dəydu Pərwərdigar,

³⁴ — Qünki Əzüm üqün wə Mening kulum Dawut üqün uni ətrapidiki sepildək qoqdap kutkuzimən». ■

³⁵ Xu keqə xundak boldiki, Pərwərdigarning Pərixlisi qikip, Asuriyəlikləarning bargahida bir yüz səksən bəx ming əskərnü urdi; mana, kixilər ətigəndə ornidin turoqanda, ularning həmmisining əlgənlikini kərdi! □ ■

³⁶ Xunga Asuriyə padixahi Sənnaherib qekinip, yoloqə qikip, Ninəwə xəhərigə qaytip turdi.

³⁷ Wə xundak boldiki, u əz buti Nisroqning buthanisida uningə qokunuwatqanda, oqulliri Adrammələk həm Xarezər uni kiliqlap əltürəwətti; andin ular bolsa Ararat degən yurtka keqip kətti. Uning oqli Esarhadon

■ **19:34** 2Pad. 20:6 □ **19:35** «Pərwərdigarning Pərixlisi» — Təwrat dəwrədə intayin alaħidə xəhs idi. Bəzi ixlarda u Hudaning ornida kərunətti (məsilən, Təwratiki «Yar.» 18-babni kəring). «Təbirlər»nimu kəring. ■ **19:35** Yəx. 37:36

uning ornida padixah boldi. □ ■

20

Həzəkiya eəjir kesəl bolidu, dua kılıdu

2Tar. 32:24; Yəx. 38:1-22

¹ Xu künlərdə Həzəkiya əjəl kəltürgüqi bir kesəlgə muptila boldi. Amozning oqli Yəxaya pəyoqəmbər uning kəxiqə berip, uningqə: — «Pərwərdigar mundak dəydu: —

— Öyüng toqruluk wəsiyət kılqin; qünki əjəl kəldi, yaximaysən» — dedi. ■

² *Həzəkiya* bolsa yüzini tam tərəpkə kılıp Pərwərdigarqə dua kılıp: —

³ I Pərwərdigar, Sening aldingda mening həkikət wə pak dil bilən mengip yürgənlikimni, nəziring aldingda durus bolqan ixlarni kılqanlikimni əsləp qoyqaysən, — dedi.

Wə Həzəkiya yiqlap ekıp kətti.

⁴ Yəxaya qikip ordidiki ottura həyliqə yətməstə, Pərwərdigarning səzi uningqə yetip mundak deyildi: —

⁵ Yenip berip həlqimning baxlamqisi Həzəkiyaqə mundak degin: —

«Pərwərdigar, atang Dawutning Hudasi mundak dəydu: —

□ **19:37** «U öz buti Nisrokning buthanisida uningqə qokunuwatqanda, oqulliri Adrammələk həm Xarezər uni kiliqlap əltürwətti» — muxu wəqə Sənnaherib Israildin qekinixtin 20 yil keyin (miladiyədin ilgiriki 681-yili) boldi.

■ **19:37** 2Tar. 32:21; Yəx. 37:38 ■ **20:1** 2Tar. 32:24; Yəx. 38:1

«Duayingni anglidim, k z yaxliringni k rd m; mana, M n seni sa aytim n.  qinqi k nid  P rw rdigarning  yig  qikis n. □

⁶ K nliringg  M n y n  on b x yil k xim n; xuning bil n M n seni w  bu x h rni Asuriy  padixahining kolidin kutkuzim n;  z m  q n w  kulum Dawut  q n M n bu x h rni  trapidiki sepild k k oqdaym n.

⁷ (Y xaya bolsa: — « nj r poxkili t yyarlanglar, dedi. Ular uni elip kelip, yarisioqa qapliwidi, u sa aydi.

⁸ H z kiya Y xayadin: P rw rdigar meni sa aytip,  qinqi k ni uning  yig  qikidioqanlikimni ispatlaydioqanoqa kandaq bexar tlik alam t bolidu? — d p sorioqanidi.

⁹ Y xaya: — P rw rdigarning  zi eytkan ixini j zm n kilidioqanlikini sanga ispatlax  q n P rw rdigardin xundaq bexar tlik alam t boliduki, s n kuyaxning p l mp y  stig  q xk n sayisining on baskuq aldioqa mengixi yaki on baskuq k ynig  yenixini halams n? — dedi.

¹⁰ H z kiya: Kuyax sayisining on baskuq aldioqa mengixi asan; say  on baxkuq k ynig  yansun, deg nidi.

¹¹ Xuning bil n Y xaya p yo  mb r P rw rdigarqa nida kildi w  U kuyaxning Ahaz padixah kuroqan p l mp y baskuqiliri  stig  q xk n sayisini yandurup, on baskuq k ynig  mangdurdi).

□ **20:5 «atang Dawut»** — H z kiya Dawut p yo  mb rning on  qinqi  wladi idi.

Babil padixahidin kəlgən əlqilər •••• Qong bir hatalıq

2Tar. 32:31-33; Yəx. 39:1-8

¹² Xu pəyttə Baladanning oqli Babil padixahi Merodaq-Baladan, Həzəkiyani kesəl bolup yetip qaptu, dəp anglap, hətlər hədiyə bilən əwətti. □

¹³ Həzəkiya bolsa əlqilərnin gəpini tingxap, ularqa barlıq həzinə-ambarlırını, kümüxnı, altunni, dora-dərmanlarnı, sərhil maylarnı, sawut-qorallar ambiridiki həmmını wə baylıqlirininin barlıqını kərsətti; ordisi wə pütkül padixahlıqı iqidiki nərsilərdin Həzəkiya ularqa kərsətmigən birimu qalmıdı.

¹⁴ Andin Yəxaya pəyoqəmbər Həzəkiyaning aldiqə berip, uningdin: —

«Muxu kixilər nemə dedi? Ular seni yoklaxqa nədin kəlgən?» — dəp sorıdı.

Həzəkiya: — «Ular yıraxq bir yurttin, yəni Babildin kəlgən» dedi.

¹⁵ Yəxaya yənə: — «Ular ordangda nemini kərđi?» dəp sorıdı.

Həzəkiya: — «Ordamda bar nərsilərnı ular kərđi; baylıqlirimning arisidin mən ularqa kərsətmigən birimu qalmıdı» — dedi.

□ **20:12 «Merodaq-Baladan»** — yaki «Berodaq-Baladan». **«Babil padixahi Merodaq-Baladan... hətlər hədiyə bilən əwətti»** — Merodaq-Baladan Asuriyə padixahi Sənnaherib tərripidin miladiyədin ilgiriki 702-yili oqultıldı. Muxu ixmu xu yıldı bolqan boluxı kerək. Demək, bu ix, yəni 20-babta wə «Yəx.» 38-39-babta təswirləngən ixlar «2pad.» 18:17-37 wə 19-babtiki ixlardin **ilgiri** yüz bərgən. Əmdi nemixqa ulardın keyin hatiriləngən? Muxu ix toqruluk «Yəx.» 39:1diki izahatni kərüng.

16 Yəxaya Həzəkiaşa: Pərwərdigarning səzini anglap qoyqin: —

17 — Mana xundak künlər keliduki, ordangda bar nərsilər wə bügüngə qədər atabowiliring toplap, saklap qoyqan həmmə Babilə elip ketilidu; heqnərsə qalmaydu — dəydu Pərwərdigar.

18 — Həmdə Babilliklar oqulliringni, yəni özüngdin bolqan əwladliringni elip ketidu; xuning bilən ular Babil padixahining ordisida aqwat bolidu.□

19 Həzəkia əmdi öz-özigə «Əz künlirimdə bolsa aman-tinqlik, Hudaning həqiqət-wapaliki bolmamdu?», dəp Yəxayaşa: — «Siz eytkan Pərwərdigarning muxu səzi yahxi ikən» —

□ **20:18 «Babilliklar oqulliringni, yəni özüngdin bolqan əwladliringni elip ketidu ... ular Babil padixahining ordisida aqwat bolidu»** — kərünüxtə addiy kərüngən muxu wəqə üqün nemixka muxu kattik jazalik söz qıqıdu? Pikrimizqə, üq səwəbi bar: — (1) Həzəkia Hudaşa: «Qədəmlirimni sanap mangimən» degən wədini bərgənidi, lekin bu qetim Hudadin heq sorimay xundak qıloqan; (2) Əlqıləarning kəlgənlikidin u bəlkim: «hazir mən «jahanoşa dangki qıqqan adəmmən», «kiqik delitimizning jahanda orni bar» dəp təkəbburlixip kətkən boluxi mumkin. (3) Muxulardın sirt, biliximizqə Mərodaq-Baladan Asuriyə imperiyəsigə qarxi bir ittipakni bərpa qılmaqci. U «təkəllup kərsitidoqan» muxu pürsəttin paydiliniq, Həzəkiani ittipakka katnixixka təkliq qıloqan. Əzini əlümdin qutquzoqanlikini, quyaxning nurining «kəynigə yanoqanliki»dək intayin karamət məjizini kərgən, Hudaning «Mən silərnı Asuriyədin qutquzimən» degən wədisini angliqan Həzəkia qandakmu hudəsiz bir əl-yurt bilən ittipaklxmaqci boləandu? «Aqwat» — piqiwetilgən adəm, «Yəx.» 56:4-ayəttiki izahətni kərüng.

dedi.□

²⁰ Həzəkiyaning baxқа əməlliri, jümlidin uning səltəniti qudriti, uning qandaq kılıp xəhərgə su təminləx üqün kəl, xundaqla su apiridiqan nor yasıqanlıqı «Yəhuda padixahlırining tarix-təzkiiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?■

²¹ Həzəkiya ata-bowilirining arisida uhlidi; oqlı Manassəh ornida padixah boldi.

21

Manassəhning Yəhudaning üstidiki səltəni *2Tar. 33:1-9, 20*

¹ Manassəh padixah bolqanda on ikki yaxta bolup, Yerusalemda əllik bəx yıl səltənət kildi. Uning anisining ismi Həfzibah idi. ■

² U Pərwərdigar Israillarning aldidin həydəp qıqiriwətkən yat əlliklərnin yirginqlik adətlirigə ohxax ixlar bilən Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi.

³ U atisi Həzəkiya buzup yəqatqan «yukiri jaylar»ni qaytidin yasatti; u Baaloqa atap

□ **20:19 «Öz künlirimdə bolsa aman-tinqlik, Hudaning həkikət-wapalıqı bolmamdu?»** — Həzəkiya muxu sözlərni yənə oquq eytixi mumkin. **«Siz eytkan Pərwərdigarning muxu sözi yahxi ikən»** — muxu ayəttə, Həzəkiyaning öz-özigə degənliri baxqılaroqa, hətta öz jəmətigə bolqan birhil biqəm, kəyümsiz pozitsiyisini bildüridu. Yəxaya degən bexarət əməliyəttə yüz yildin keyin əməlgə axurulqan; waqitning sozuluxi bolsa bəlkim Yəhudaning keyinki bir padixahı (Yosiya)ning qattıq towa qılıxi tüpəylidin boldi. ■ **20:20** 2Tar. 32:30 ■ **21:1** 2Tar. 33:1

qurbangahlarni saldurup, Israilning padixahi Ahab qiloadak bir Axerah mabud yasidi; u asmandiki nuroqunliqan ay-yultuzlarqa bax urdi wa ularning kulluqiga kirdi. □ ■

⁴ U Pərwərdigarning əyidimu qurbangahlarni yasatti. Xu ibadəthana toqruluk Pərwərdigar: Mən Yerusalemda Mening namimni qoyimən, degənidi. ■

⁵ U Pərwərdigarning əyining ikki həylisida «asmanning qoxuni»qa qurbangahlarni atap yasatti. □

⁶ Əz oqlini ottin ötküzdi; jadugərqilik bilən palqilik ixlətti, əzigə jinkəxlər bilən əpsunqilarni bekitti; u Pərwərdigarning nəziridə san-sanaksiz rəzillikni qilip uning qəzipini qozqidi.

⁷ U yasatqan «Axerah» oyma mabudni *Hudaning* əyigə qoydi. Xu əy toqruluk Pərwərdigar Dawutqa wa uning oqli Sulaymanqa: — «Bu əydə, xundakla Israilning həmmə kəbililirining zeminliri arisidin Mən talliqan Yerusalemda Əz namimni əbədgiqə qaldurimən; ■

⁸ əgər Israil pəkət Mən ularqa tapiliqan barlik əmrlərgə, yəni Əz kulum Musa ularqa

□ **21:3 «asmandiki nuroqunliqan ay-yultuzlar»** — ««asmanning qoxuni» degən söz bilən ipadilini. Təwrattin bilimizki, asmandiki yultuzlarning pərixtilər wa bəzi əhwalda asmandiki yaman küqlər, yəni jin-xəytanlar bilənmə munasiwiti bar («Zəb.» 147:4, «Ayup» 38:4-7, «Wəh.» 12:4ni kərüng). ■ **21:3** 2Pad. 18:4 ■ **21:4** Qan. 12:5, 11; 2Sam. 7:13; 1Pad. 8:29; 9:3; 2Tar. 7:12; Zəb. 132:13, 14; Yər. 32:34 □ **21:5 «asmanning qoxuni»** — muxu yərdə quyax, ay wa yultuzlarni kərsitidu. ■ **21:7** 2Sam. 7:10; 1Pad. 8:16, 29; 9:3; 2Pad. 23:27

buyruqan barliq qanunoqa muwapik əməl qilixka kəngül qoysila, Mən ularning putlirini ata-bowiliriya təksim qiloqan bu zemindin qaytidin neri qilmaymən», degənidi.

⁹ Ləkin ular kulak salmaytti; xunglaxkimu, Manassəh ularni xundak azdurdiki, ular Pərwərdigar Israillarning aldidin həlak qiloqan yat əlliklərdin axurup rəzillik qilatti.

¹⁰ Xunga Pərwərdigar Öz qulliri bolqan pəyoqəmbərlərnin wasitisi arkilik mundak dedi: —

¹¹ Yəhədaning padixahı Manassəh bu yirginlik ixlarni kilip, hətta uningdin ilgiri otkən Amoriylar qiloqan barliq rəzilliktin ziyadə rəzillik kilip, uning butliri bilən Yəhədanimu gunahka azduroqini üqün ■

¹² Israilning Hudasi Pərwərdigar mundak dəydu: —

«Mana, Yerusalem bilən Yəhədaning üstigə xundak balayi'apət kəltürimənki, kimki uni anglisila kulaklıri zingildap ketidu.

¹³ Mən Samariyəni əlqigən tana wə Ahabning jəmətini təkxürgən tik əlqigüq yip bilən Yerusalemni təkxürtimən; kixi qaqini qayqap sürtkəndin keyin düm kəmtürüp qoyqandək,

Yerusalemni qayqap örüymən. □

¹⁴ Mən mirasimning qaloqlanliridinmu waz keqip, düxmənlirining qolliqa tapxurimən; ularni həmmə düxmənlirigə bulang-talang obyektı wə olja kılıp berimən; □

¹⁵ Qünki ular Mening nəzirimdə rəzil bolqanni kılıp, ularning ata-bowiliri Misirdin qıkkən kündin tartıp bügüngiqə qəzipimni qozqap kəldi».

¹⁶ Manassəh əmdi pütkül Yerusalemni bir qetidin yənə bir qetigiqə qanoqa toldurup, kəp nahək qan təküzdi wə ohxaxla əzi kiliwatqan gunahı bilən Yəhudalarni azdurup, ularning Pərwərdigarning nəziridiki rəzillikni qilixioqa səwəb boldi.

¹⁷ Manassəhning baxqa ixliri həm qiloqlanlirining həmmisi, jümlidin u sadir qiloqlan gunah «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

¹⁸ Manassəh ata-bowilirining arisida uhlidi wə öz öyining beqida, yəni Uzzahning beqida dəpnə qilindi. Andin oqlı Amon uning ornida padixah boldi.■

□ **21:13 «Samiyənı əlqigən tana»** — xübhısızki, Hudaning Samiyəning üstigə qüxürgən jaza həkümını kərsitidu; «Ahabning jəmətini təkxürgən tik əlqigüq yip» — Hudaning Ahabning jəmətining üstigə qüxürgən jaza həkümını kərsitidu. «Am.» 7:7-8ni kərüng. **«kixi qaqını qayqap sürtkəndin keyin düm kəmtürüp qoyqandək, Yerusalemni qayqap örüymən»** — bu söz, bəlkim, Hudaning Yerusalemnin barlıq əhalisini yirək kılıp, uni astin-üstün qiliwetidioqlanlıqını kərsitidu. 14-ayətni kərüng. □ **21:14 «mirasim»** — Israildiki on ikki qəbilə; «mirasimning qaloqlanliri» — Israildin yaloqz qaloqlan qəbilə, yəni Yəhudani kərsitidu. ■ **21:18** 2Tar. 33:20

*Amonning Yəhudaning üstidiki sältənit**2Tar. 33:21-25*

19 Amon padixah bolqanda yigirmə ikki yaxta bolup, Yerusalemda ikki yil sältənət kildi. Uning anisining ismi Məxulləmət idi; u Yotbahlik Həruzning kizi idi.

20 Amon atisi Manassəh kılqandək Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kılatti.

21 U atisi mangoqan barlik yollarda mangatti; u atisi kullukida bolqan butlarning kullukida bolup, ularqa səjdə kılıp,

22 Pərwərdigarning yolida yürməy, öz atabowilirining Hudasi Pərwərdigarni tərək kildi.

23 Əmdi Amonning hizmətkarliri padixahni kəstləp, uni öz ordisida öltürdi.

24 Lekin yurt həlki Amon padixahni kəstligənlərninğ həmmisini öltürdi; andin yurt həlki uning ornida oqlı Yosiyani padixah kildi.

25 Amonning baxka ixliri həm kılqanlirininğ həmmisi «Yəhuda padixahlirininğ tarihtəzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

26 U Uzzahning beqida öz kəbrisidə dəpnə kılındi. Andin oqlı Yosiya uning ornida padixah boldi.■

22*Yosiyaning Yəhudaning üstidiki sältənit**2Tar. 34:1-28*

¹ Yosiya padixah bolqanda sakkiz yaxta bolup, Yerusalemda ottuz bir yil seltanet kildi. Uning anisining ismi Yedidah idi; u Bozkatlik Adayaning kizi idi. ■

² Yosiya Pərwərdigarning nəziridə durus bolqanni kilip, hər ixta atisi Dawutning barlik yolida yürüp, nə ongoqa nə soloqa qətnəp kətmidi.

³ Padixah Yosiya seltanitining on sakkizinchi yilida, padixah Məxullamning nəwrisi, Azaliyaning oqli katip Xafanni Pərwərdigarning öyigə əwətip:

⁴ «Bax kahin Hilkianing kexioqa qikip xuni buyruoqinki, u Pərwərdigarning öyigə elip kelingən, dərwezivənlər həlktin yioqan pulni sanisun.

⁵⁻⁶ Andin ular Pərwərdigarning öyini ongxaydioqan ixlarni nazarət kiloquci ixqilaroqa tapxurup bərsun. Bular həm Pərwərdigarning öyidiki buzuloqan yərləni ongxaxqa öydə ixligüqilərgə, yəni yaqoqqilar, tamqilar wə taxtiraxlaroqa bərsun. Ular muxu pul bilən öyni ongxaxqa lazim bolqan yaqoq bilən oyuloqan taxlarni setiwalsun, degin» — dedi.

⁷ Lekin ularning kolioqa tapxuruloqan pulning hesabı kilinmidi. Qünki ular insap bilən ix kilatti.

⁸ Bax kahin Hilkıya katip Xafanoqa: — Mən Pərwərdigarning öyidə bir Təwrat kitabini tap-tim, dedi. Xuni eytip Hilkıya kitabni Xafanoqa bərdi. U uni oqudı.

⁹ Andin keyin katip Xafan padixahning kexioqa

berip padixahqa hawer berip: — Hizmatkarliri ibadethanidiki pulni yiqip Pərwərdigarning öyini ongxaydioqan ix bexilirining kollirioqa tapxurup bərdi, dedi.

¹⁰ Andin katip Xafan padixahqa: Hilkıya manga bir kitabni bərdi, dedi. Andin Xafan padixahqa uni oqup bərdi.

¹¹ Wə xundak boldiki, padixah Təwrat kitabining səzlrini angliqanda, öz kiyimlirini yirtti.□

¹² Padixah Hilkıya kahin bilən Xafanning oqli Ahikamoqa, Mikayaning oqli Akbor bilən Xafan katipka wə padixahning hizmatkari Asayaoqa buyrup: —

¹³ Berip mən üqün wə həlk üqün, yəni pütkül Yəhudadikilər üqün bu tepiloqan kitabning səzliri toqrisida Pərwərdigardin yol soranglar. Qünki ata-bowilirimiz bu kitabning səzligə, uningdiki bizlərgə pütülgənlirigə əməl kılıxka kulak salmioqanlıki tüpəylidin Pərwərdigarning bizgə kozqaloqan oəzipi intayin dəhxətlik, dedi.

¹⁴ Xuning bilən Hilkıya kahin, Ahikam, Akbor, Xafan wə Asayalar Harhasning nəwrisi, Tikwahning oqli kiyim-keqək begi Xallumning ayali ayal pəyoqəmbər Huldahning kexioqa berip, uning bilən səzləxti. U Yerusalem xəhirining ikkinqi məhəllisidə olturatti.

¹⁵ U ularoqa mundak dedi: — Israilning Hu-

□ **22:11 «padixah Təwrat kitabning səzlrini angliqanda...»** — tepiwelinoqan kitab Təwratning qaysi kismi boluxi kerək? Padixahning inkasi, yəni keyinki hərəkətlirigə, bolupmu «yükiri jaylar»ni yökıtixioqa kariqanda, «tepiwelinoqan kitab» qoqum bu ixni təkıtləydioqan «Kanun xərhi»ni öz iqigə aloqan.

dasi Pərwərdigar mundaq dəydu: — «Siləрни əwətkən kixigə mundaq dənglar: —

16 Pərwərdigar mundaq dəydu: — Mana Mən Yəhudaning padixahı oquqan kitabning həmmə səzlrini əməlgə axurup, bu jayqə wə bu yərdə turoquqilarqə balayi'apət qüxürimən.

17 Qünki ular Meni taxlap, baxqa ilahlarqə huxbuy yekip, kollirining həmmə ixliri bilən Mening aqqikimni kəltürdi. Uning üqün Mening kəhrim bu yərgə qarap yandi həm əqürülməydu.

18 Ləkin siləрни Pərwərdigardin yol soriqili əwətkən Yəhudaning padixahıqə bolsa xundaq dənglar: Sən angliqan səzlər toqrisida Israilning Hudasi Pərwərdigar xundaq dəydu: —

19 Qünki kənglüng yumxak bolup, muxu jay wə uningda turoquqilarning wəyranə wə lənətkə aylandurulidıqanlıkı toqrisida ularni əyibləp eytkan səzlimni angliqiningda, Pərwərdigarning aldida əzüngni təwən kilip, kiyimliringni yirtip, Mening aldimda yioqliqining üqün, Mənmü duayingni anglidim, dəydu Pərwərdigar.

20 Buning üqün seni ata-bowiliring bilən yioqilixka, əz kəbrənggə aman-hatirjəmlik iqidə berixka nesip kilimən; sening kəzliring Mən bu jay üstigə qüxüridıqan barlıq külpətləрни kərməydu».

Ular yenip berip, bu həwəрни padixahka yətküzdi.

23

Yosiya padixah ishlahat qilidu

2Tar. 34:29-30; 35:1-27

¹ Padixah adamlarni əwətip, Yəhuda bilən Yerusalemning həmmə aqsakallarini öz kexioğa qakirtip kəldi. ■

² Padixah Pərwərdigarning öyigə qikti; barlik Yəhudadiki ər kixilər wə Yerusalemde turuwatqanlarning həmmisi, kahinlar bilən pəyoəmbərlər, yəni barlik həlk, əng kiqikidin tartip qongioiqə həmmisi uning bilən billə qikti. Andin u Pərwərdigarning öyidə tepiloğan əhdə kitabining həmmə sözlirini ularoğa oqup bərdi. □

³ Padixah tüwrükning yenida turup Pərwərdigarning aldida: — Pərwərdigaroğa əgixip pütün kəlbim wə pütkül jenim bilən Uning əmrlirini, həküm-guwahlikliri wə bəlgilimilirini tutup, uxbu kitabta pütülgən əhdigə əməl qilimən dəp əhdigə özini baqlidi. Xuning bilən həlkning həmmisimu əhdə aldida turup uningoğa özini baqlidi. □

⁴ Andin keyin padixah bax kahin Hilkuya bilən orun basar kahinlaroğa wə həm dərwaziwənlərgə: — Baaloğa, Axərah butioğa wə asmanning barlik qoxunioğa atop yasaloğan barlik əswab-üskünilərnə Pərwərdigarning öyidin qikiriwetinglar, dəp əmr kildi; u

■ **23:1** 2Tar. 34:29 □ **23:2 «Həmmə sözlirini ularoğa oqup bərdi»** — ibraniy tilida: «həmmə sözlirini ularning kulaklirioğa oqup bərdi». □ **23:3 «tüwrükning yenida»** — yaki «pəxtak üstidə». **«kitabta pütülgən əhdigə...»** — ibraniy tilida «kitabta pütülgən əhdə sözlirigə...».

bularni Yerusalemning sirtida, Kidron etizlikida keydürdi wə küllirini Bəyt-Əlgə elip bardı.

⁵ U Yəhuda padixahlirining Yəhuda xəhərliridiki «yukiri jaylar»da həmdə Yerusalemning ətrapliridiki «yukiri jaylar»da huxbuy yanduruxka tikligən but kaşinlirini, xuningdək Baaloqa, kuyaxka, ayoqa, yultuz türkümlirigə həmdə asmannıg barlık qoxunioqa huxbuy yakkuqılarni ixtin həydiwətti. □

⁶ U Pərwərdigarning öyidin Axərah butni elip qikip Yerusalemning sirtioqa elip berip, Kidron jiləsisioqa apirip xu yərdə keydürüp kukumtalkan kilip ezip, topisini addiy puqralarning kəbriliri üstigə qeqiwətti.

⁷ Andin u Pərwərdigarning öyigə jaylaxkan bəqqiwazlarning turaloqulirini qeqip oqulatti; bu öylərdə yənə ayallar Axərah butka qedir tokuytti.

⁸ U Yəhuda xəhərliridin barlık kaşinlarni qakirtip, əzigə yioqdi. Andin u Gəbadin tartip Bəər-Xəbaqiqə kaşinlar huxbuy yakidioqan «yukiri jaylar»ni buzup buloqiwətti; u «dərwarzilardiki yukiri jaylar»ni qeqip buzdi; bular «Xəhər baxlıki Yəxuanıg kuwıki»ning yenida, yəni xəhər kuwıkiqoqa kirix yolining sol

□ 23:5 «...ixtin həydiwətti» — yaki «... həlak kildi».

təripidə idi □

⁹ (əmdi «yukiri jaylar»diki kahinlarning Yerusalemda Pərwərdigarning qurbangahıoqa qikixi qəkləngənidi; lekin ular dawamlıq öz qerindaxliri bilən birgə pitir nanlardin yeyixigə muyəssər idi).

¹⁰ Yosiya həqkim öz oqli yaki kızini Moləkkə atap ottin ötküzmisun dəp, Hınnomning oqlining jiləjisidiki Tofətnimu buzup buləjiwətti. □

¹¹ Pərwərdigarning öyigə kiridioğan yolning eoizida Yəhuda padixahliri kuyaxka təkdım kilip koyoğan atlarni xu yərdin yetkəp, «kuyax hərwiliri»ni otta köydürdi (ular *ibadəthanining* həyliliriəqa jaylaxқан, Natan-Mələk degən aqwatning öyining yenida turatti). □

¹² Padixah yənə Yəhuda padixahliri Ahazning balihanisining əgzisidə salduroğan qurbangahlarıni wə Manassəh Pərwərdigarning

□ **23:8 «Gebadin Bəər-Xebaşiqə»** — «Geba» Yəhudaning ximaliy qetidə, «Bəər-Xeba» uning jənubiy qetidə idi. **«U ... barlıq kahinlarni qakirtip, ... andin u ... kahinlar huxbuy yakidioğan «yukiri jaylar»ni buzup buləjiwətti»** — Yosiya muxu yərləni buləx bilən butpərəslərnin keyin u yərnə «bulənoğan, haram» dəp qarap, kaytidin xundak yolda ixlitixini mumkin əməs kilix üçün idi. **«dərwalardiki yukiri jaylar»** — yaki «tawapqahlarıni». □ **23:10 «öz oqli yaki kızini... ottin ötküzüx»** — insaniy qurbanlıqlarni kərsitixi mumkin. **«Hınnomning oqlining jiləjisi»** — bu yər yənə «Hınnomning jiləjisi», yəni «Ge-Hınnom» dəp atilatti (ərəbqə «jəhənnəm»). □ **23:11 «kuyaxka təkdım kilip koyoğan atlar»** — bu atlar tirik atlar yaki at həykili boluxi mumkin idi. **«Natan-Mələk degən aqwatning öyi»** — bəlkim muqəddəs ibadəthanining birər həylisida boluxi mumkin idi.

öyining ikki hoylisioqa yasatqan qurbangahlarni qekip kukum-talkan qiliwatti; u ularning topisini u yerdin elip, Kidron jiloqisioqa qeqiwatti.

¹³ Israilning padixahi Sulayman Yerusalemning mexrik tæripigæ wæ «Hålak teqi»ning jænubioqa Zidoniylarning yirginqlik buti Axtarot, Moabiy-larning yirginqlik buti Kemox wæ Ammonlarning yirginqlik buti Milkomoqa atap yasatqan «yukiri jaylar»nimu padixah buzup buloqi watti. □

¹⁴ U but tüwrüklærni parqilap, Axærah but-lirini kesip yikitip, ular turoqan yærlærni adæm sængækliri bilæn toldurdi. □ ■

¹⁵ U yænæ Israilni gunahqa putlaxturoqan, Nibatning oqli Yæroboam Bæyt-Ældæ salduroqan qurbangah bilæn «yukiri jay»ni, ularni buzup qakti, andin keyin «yukiri jay»ni keydürüp kukum-talkan qiliwatti, Axærah butinimu keydürüwatti. ■

¹⁶ Yosiya burulup qarap, taqdiki kæbrilærni kærüp, adæm æwæt看 kæbrilærdiki sængæklærni kolap qikirip, qurbangah üstidæ keydürdi, xu yol bilæn uni buloqi watti. Bu iqlar Pærwærdigarning kalamini yætküzüp, dæl ularni

□ **23:13 «Hålak teqi»** — muxu yærdæ «Zæytun teqi»ni kærstitidu. Butpæresliktin buloqinip kæt看ini tüpæylidin uningöqa xundak hæjwi, kinayilik isim koyuloqan. □ **23:14**

«U but tüwrüklærni parqilap,... ular turoqan yærlærni adæm sængækliri bilæn toldurdi» — Yosiyaning muxu yærlærni «adæmlærning sængækliri» bilæn tolduruxi butpæreslærning keyin u yærlærni «buloqanoqan, haram» dæp qarap, qaytidin xundak yolda ularni ixlitixini mumkin æmæs qilix üqün idi. ■ **23:14**

Mis. 23:24; 34:13; Qel. 33:52; Kan. 7:5, 25; 12:3 ■ **23:15** 1Pad. 12:32, 33

aldin'ala bexarət qilip jakarlioqan Hudaning adimining sөzining əməlgə axuruluxi idi. □ ■

17 Andin Yosiya: Kəz aldindiki bu kəbrə texi kimning? — dəp soridi.

Xəhərdikilər uningə: Bu Yəhudadin kəlgən, silining Bəyt-Əldiki kurbangahni buzqan muxu ixlirini bexarət qiloqan Hudaning adimining kəbrisi ikən, dedi.

18 Yosiya: — Uni qoyunglar, heqkim uning sөngəklirini midirlatmisun, dəp buyrudi. Xuning bilən ular uning sөngəkliri bilən Samariyədin kəlgən pəyoqəmbərnin sөngəklirigə heqkimni təgküzmid.

19 Andin Yosiya Israilning padixahliri Pərwərdigarning qəzipini kəzoqioqan, Samariyənin xəhərliridə yasatqan «yukiri jaylar»diki barliq öyləni qakti; u ularni Bəyt-Əldə qiloqandək qilip, yokatti. ■

20 U u yərlərdiki «yukiri jaylar»qə has bolqan həmmə kahinlarni kurbangahning üstidə öltürüp, kurbanliq qildi, andin ularning üstigə adəm sөngəklirini köydürdi; u ahirda Yerusalemoqə yenip bard.

*Yosiya padixah «ötüp ketix həyti»ni ötküzidu
2Tar. 35:1-19*

□ 23:16 «Yosiya ... taoqdiki kəbriləni kərup, adəm əwətip kəbrilərdiki sөngəkləni kolap qikirip, kurbangah üstidə köydürdi» — yukiriki izahatni kəring. «Pərwərdigarning kalamini yətküzüp, dəl ularni aldın'ala bexarət qilip jakarlioqan Hudaning adimining sözi» — «1Pad.» 13:30-32ni kəring. ■ 23:16 1Pad. 13:2 ■ 23:19 2Tar. 34:6

21 Padixah barlik h lk k  yarlik q x r p: — Bu  hd  kitabida p t lg nd k, Hundayinglar P rw rdigar ya « t p ketix  eyti»ni  tk z nglar, d p buyrudi. ■

22 «Batur  akimlar» Israilning  stidini h k m s rg n k nl rdin tartip, n  Israil padixahlarining waqtidirida n  Y huda padixahlarining waqtidirida unda  bir « t p ketix  eyti»  tk z l p ba mio anidi;

23 Yosiya padixahning s lt nitining on s kkizinchi yilida, P rw rdigar ya atap bu « t p ketix  eyti» Yerusalemda  tk z ldi.

24 Xuningd k Yosiya Y huda yurtida w  Yerusalemda p yda bolon jink xl r w  palqilarni, t rafim m budliri, h r kanda  butlar w  barlik bax a l n tlik n rsil rni zemindin yokatti. Uning xunda  kilixining m ksiti, Hilkia kahin P rw rdigarning  yidin tapkan kitabda hatiril ng n T wrattiki s zl rg   m l kilixtin ibar t idi. □ ■

25 Uningd k Musa ya q x r lg n  anunonin in-tilip p t n k lbi, p t n jeni w  p t n k qi bil n P rw rdigar ya  aytip,  zini beo ixliolan bir padixah uningdin ilgiri bolmio anidi w  uningdin keyinmu uningonin ohxax birsi bolup

■ 23:21 Mis. 12:3;  an. 16:2; 2Tar. 35:1 □ 23:24 «t rafim m budliri» — kiqik, elip y rg d k « olaylik butlar» idi. ■ 23:24 Law. 19:31; 20:27;  an. 18:11; Y x. 8:19

bakmidi. □

²⁶ Lekin Pərwərdigarning aqqiqi Manassəhning Özini rənjitkən barlik rəzillikliri tüpəylidin Yəhudaşa tutaxkandin keyin, Özining xiddətlik təzipidin yanmidi.

²⁷ Pərwərdigar: — Israilni taxliqandək Yəhudanimu Öz közümdin neri qilimən wə Özüm tallıqan bu xəhər Yerusalemni wə Mən: — «Mening namim xu yərdə bolidu» degən xu ibadəthanini tərək qilimən, dedi. □ ■

²⁸ Yosiyaning baxka əməlliri həm qiloqanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

²⁹ Uning künliridə Misirning padixahi Pirəwn-Nəko Asuriyəning padixahısa hujum qiloqili Əfrat dəryasısa bardı. U qasda Yosiya padixah Pirəwn bilən soquxuxka qıktı; lekin Pirəwn uni kərüp Məgiddoda uni öltürdi.

³⁰ Hizmətkarliri uning əlükini jəng hərwisioşa selip Məgiddodin Yerusalemsa elip kelip, uni öz kəbrisdə dəpnə qildi. Yurt həlqi Yosiyaning oqlı Yəhoahazni məsih qilip, atisining ornida padixah qildi. ■

Yəhoahazning Yəhudaning üstidiki səltəni 2Tar. 36:1-4

□ 23:25 «uningdək ... kanunoşa intilip pütün kəlbi, pütün jeni wə pütün küqi bilən Pərwərdigaroşa kaytip, özini beoqxliqan bir padixah ... bolup bakmidi» — bu sözlər uning Pərwərdigaroşa kaytip qattıq towa qilixi wə həqqaniylikka bolqan intilixliri jəhəttə eytilidu. □ 23:27 «xu ibadəthanini...» — ibraniy tilida «xu əyni...». ■ 23:27 2Pad. 17:18, 20; 24:3 ■ 23:30 2Tar. 36:1

³¹ Yəhoahaz padixah bolqanda yigirmə üç yaxta bolup, üç ay Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisining ismi Həmutal idi; u Libnahlıq Yərəmiyaning kızı idi.

³² Yəhoahaz bowiliri barlıq kılqanliridək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni kildi.

³³ Əmdi Pirəwn-Nəko uning Yerusalemda səltənət kılmaslıkı üçün, uni Hamat yurtidiki Riblahda solap qoydi wə *Yəhuda* zeminiqə yüz talant kümüş bilən bir talant altun selik quxürdi. □

³⁴ Andin Pirəwn-Nəko Yosiyanning oqli Eliakimni atisining ornida padixah kılıp, ismini Yəhoakimqə əzgərtti. U Yəhoahazni əzi bilən Misirqə elip kətti; Yəhoahaz Misirqə kelip xu yərdə öldi. □ ■

³⁵ Yəhoakim kümüş bilən altunni Pirəwngə bərđi; lekin Pirəwnning xu buyrukini ijra kılıp pulni tapxurux üçün yurtka hər bir adəmning qamıqə qarap baj-alwan qoyqanidi; altun wə kümüşni u yurtning həlkidin, hər birigə salqan əlqəm boyıqə Pirəwn-Nəkoqə berixkə yiqqanidi. ■

³⁶ Yəhoakim padixah bolqanda yigirmə bəx yaxta bolup, on bir yıl Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisining ismi Zibidah idi; u Rumaqlıq Pədayaning kızı idi.

□ **23:33** «yüz talant kümüş» — bir talant bəlkim 30.6 kilogram idi. □ **23:34** «Eliakim» — bu isimning mənsi «Huda (əlohim) turquzidu»; «Yəhoakim» degənnin mənsi «Pərwərdigar (Yəhwəh) turquzidu». Pirəwnning undak kılıxtiki məksiti bəlkim birhil həjwi-y-kinayilik kılıx yaqi Hudaqə bolqan kupurluq bolsa kerək. ■ **23:34** Mat. 1:11 ■ **23:35** 2Tar. 36:5-8

37 Yəhoakim bowiliri barlik kıloanliridək Pərwərdigarning nəziridə rəzil boloqanni kılatti.

24

Yəhoakim Yəhuda üstigə saltənət kılıdu

¹ Uning künliridə Babilning padixahi Nebokadnəsar *Yəhudaşa* hujum kılixka qıkti; Yəhoakim uningəşa üq yiloqə bekindi boldi, andin uningdin tenip uning həkümranlıqışa qarxi qıkti. ■

² Xu waqitlarda Pərwərdigar uningəşa hujum kılixka Kaldiylər bulangqılar xaykisi, Suriylər bulangqılar xaykisi, Moabiylar bulangqılar xaykisi, wə Ammoniyar bulangqılar xaykilorini qozoqidi; u ularni Yəhudani həlak kılix üqün qozoqidi. Bu ixlar Pərwərdigar Öz kulliri boləşan pəyoqəmbərlər arkilik agah kıləşan səz-kalamining əməlgə axuruluxi idi. ■

³ Dərwəkə Pərwərdigarning eytkinidək, Manassəhning gunahliri tūpəylidin Yəhudani Öz kəzliridin neri kılix üqün, bu ixlar ularning bexioqə qūxti.

⁴ Qünki *Manassəhning* nahək kan təküp, Yerusalemnı nahək kanlar bilən tolduroqini tūpəylidin, Pərwərdigar *Yəhudalarnı* əpu kılixka kəngli unımaytti.

⁵ Yəhoakimning baxka ixliri həm kiləlanlirining həmmisi «Yəhuda padixahlirining tarix-təzkiriliri» degən kitabta pütülgən əməsmidi?

⁶ Yəhoakim ata-bowilirining arisida uhildi; oqli Yəhoakin uning ornida padixah boldi.

⁷ Misirning padixahi bolsa öz yurtidin ikkinqi qıkmidi. Qünki Babilning padixahi «Misir ekini»din tartip Əfrat dəryasioıqə boləlan Misir padixahioə təwə zeminni tartiwələlanidi. □

Yəhoakin səltənət kilidu

2Tar. 36:9-10

⁸ Yəhoakin padixah boləlanda on səkkiz yaxta bolup, üç ay Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisining ismi Nəhuxta idi; u Yerusalemlik Əlnatanning kizi idi.

⁹ Yəhoakin atisining barlıq kiləlanliridək Pərwərdigarning nəziridə rəzil boləlanı kildi.

¹⁰ Babilning padixahi Nebəkədnəsarning sərdarliri Yerusalemoə jəng kiləqili qikip, xəhərnı kamal kildi. □ ■

¹¹ Uning sərdarliri xəhərnı kamal kilip turəlanda Nebəkədnəsar əzimu xəhərnıng sirtioə qikti.

¹² Andin Yəhudaning padixahi Yəhoakin bilən anisi, barlıq hizmətkarliri, əməldarliri wə aəwatlırı Babil padixahıning aldioə qikip uningə tən bərdi. Xundak kilip Babilning

□ **24:7 «Misir ekini»** — Nil dəryasi əməs, bəlki Sinay qəlining xərk təripidiki kiqik dəryadur. □ **24:10 «sərdarliri»** — ibraniy tilida «hizmətkarliri». ■ **24:10** Dan. 1:1

padixahı öz sältənitiñing səkkizinçi yilida uni əsir kılıp tutti. □

13 Nebokadnəsar Pərwərdigarning öyidiki barlıq həzinilər bilən padixahning ordididiki həzinilərnı elip kətti; Pərwərdigar agah bərginidək, u İsrailning padixahı Sulayman Pərwərdigarning ibadəthanisi üqün yasatқан həmmə altun qaqa-əswablarnı kesip səkti. ■

14 Yerusalemining barlıq ahalisini, jümlidin həmmə əməldarlar, həmmə batur palwanlar, jəmiy bolup on ming əsirni wə barlıq hünərwənlər wə tēmürqilərnımu elip kətti; yurttiki həlktin əng namratlardın baxқа heqkim kalmidi.

15 U Yəhoakinni Babiloqa elip kətti wə xuningdək padixahning anisini, padixahning ayallirini, uning aqwatlırı wə yurttiki mətiwərlərnı əsir kılıp Yerusalemdin Babiloqa elip bardı. ■

16 U batur-palwanlarning həmmisini (yəttə ming idi), hünərwən wə tēmürqilərnı (jəmiy bir ming idi) — bularning həmmisi jənggiwar adəmlər bolup, Babilning padixahı ularnı əsir kılıp, Babiloqa elip kətti. ■

17 Andin Babilning padixahı Yəhoakinning taqisi Mattaniyani uning ornida padixah kılıp, uning ismini Zədəkiyaqa əzgərtti. ■

Zədəkiya Yəhuda üstidə sältənət kılıdu

2Tar. 36:11-21; Yər. 52:1-30

□ **24:12 «aқwatlırı»** — yaki «ordidiki oqjidarlırı». ■ **24:13**
2Tar. 20:17; Yəx. 39:6 ■ **24:15** 2Tar. 36:10; Əst. 2:6 ■ **24:16**
Yər. 52:28 ■ **24:17** Yər. 37:1; 52:1

18 Zədəkiya padixah bolqanda yigirmə bir yaxta bolup, on bir yil Yerusalemda səltənət kildi. Uning anisi Libnahlik Yərəmiyaning kizi bolup, ismi Həmutal idi.

19 Zədəkiya Yəhoakimning barliq kiləinidək, Pərwərdigarning nəziridə rəzil bolqanni qilatti.

20 Pərwərdigarning Yerusalemoğa həm Yəhudağa karatqan oşəzişi tūpəylidin, Pərwərdigar ularni Öz huzuridin həydiwətküqə bolqan arilikta, təwəndiki ixlar yüz bərdi: — awwal, Zədəkiya Babil padixahioğa isyan kətürdi.

25

Nəboqədnəsar Yerusalem xəhriqə bəsüp kirip, uni ixoşal qilidu

1 Andin xundəq boldiki, uning səltənətinin tokkuzinçi yili, oninçi ayning oninçi künidə Babil padixahi Nəboqədnəsar pütkül qoxuniqə yetəqçilik qilip Yerusalemoğa hujum qilixka kəldi; həmdə uni qorxiwelip bargah qurup, uning ətrapida qaxa-potəylərnəni quruxti. □ ■

2 Xuning bilən xəhər Zədəkiyaning on birinçi yilioşiqə muhasiridə turdi.

□ **25:1** « *Nəboqədnəsar* səltənətinin tokkuzinçi yili, oninçi ayning oninçi küni» — miladiyədin ilgiri 588-yili, 15-Yanvar idi. ■ **25:1** 2Tar. 36:17 Yər. 32:2; 39:1; 52:4

³ Xu yili tötinqi ayning tokkuzinchi küni xəhərdə eoqir kəhətqilik həmmi baskan wə zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi. □ ■

⁴ Xəhər sepili bəsüldi; barliq jənggiwar ləxkərlər qaçmaqçı bolup, tün keqidə bəder tikiwetixti. Ular padixahning baqçisioqa yekin «ikki sepil» arilikidiki dərwezidin ketixti (kaldiyələr bolsa xəhərninğ həryenida turatti). Ular *Iordan jiloşidiki* «Arabah tüzləngliki»ni boylap keqixti.

⁵ Lekin kaldiyələrninğ koxuni padixahni qoqlap Yeriho tüzlənglikidə Zədəkiyaqa yetixti; uning pütün koxuni uningdin tarkilip kətkənidi.

⁶ Wə ular padixahni tutup, Riblah xəhərigə, Babil padixahning aldiqa apardi; ular xu yərdə uning üstigə həküm qikardi.

⁷ *Babil padixahi* Zədəkiyaning oqullirini uning kəz aldida kətl kildi; andin Zədəkiyaning kəzlrini oyuwətti; u uni mis kixənlər bilən baqlap, Babiloqa elip bardı.

Muqəddəs ibadəthanining harab qilinixi

⁸ Wə bəxinchi ayninğ yəttinchi künidə (bu Babil padixahi Nebokədnəsarninğ on tokkuzinchi yili

□ **25:3 «zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi»** — baxqa birhil tərjimisi «ətrapidiki zemindikilər üqünmu heq ax-ozuk qalmioqanidi». Bu tərjimə toqra bolsa, «ətrapidiki zemindikilər» xəhər ətrapidiki zemindin keqip panah izdəp xəhərgə kirgənlərnı kərsitidu. ■ **25:3** Yər. 52:6

idi) Babil padixahining hizmətkari, pasiban begi Nebozar-Adan Yerusaleməyə yetip kəldi. □

⁹ U Pərwərdigarning öyini, padixahning ordisini wə xəhərdiki barlıq öylərnı köydürıwətti; barlıq bəhəywət imarətlərgə u ot qoyup köydürıwətti.

¹⁰ Wə pasiban begi yetəkqilikidiki kaldıylərnıng pütkül qoxuni Yerusalemnıng ətrapıdiki pütkül sepilini örıwətti.

¹¹ Pasiban begi Nebozar-Adan xəhərdə qaloqan baxqa kixilərnı, Babil padixahı tərəpkə qeqıp təslim bolqanlarnı wə qaloqan hünərwənlərnı əsir kılıp ularnı elıp kətti. □

¹² Lekin pasiban begi zemındiki əng namratlarnıng bir kısımnı üzümzarlıqlarnı pərwıx kılıxqa wə terıqqulıq kılıxqa qaldurdı.

¹³ Kaldıylər Pərwərdigarning öyidiki mistin yasaloqan ikki tüwrükni, das təgliklirini wə Pərwərdigarning öyidiki mistin yasaloqan «dengiz»ni qeqıp, barlıq mislirini Babiləyə elıp kətti. □ ■

¹⁴ Ular yənə *ıbadəttə ıxlıtilıdıoqan* idıxlar, gürjək-bəlgürjəklər, lahıxıgırlar, piyalə-təhsilər həm mistin yasaloqan barlıq əswablarnı elıp kətti;

¹⁵ hıxbuydanlar wə qaqılarnı bolsa, altundın yasaloqan bolsımu, kümüxtin yasaloqan bolsımu,

□ **25:8 «bəxinqi aynıng yəttinqi küni... Babil padixahı Nebokədnəsarnıng on tokquzıncı yılı...»** — miladiyədin ilgiri 586-yılı, 14-Awqust idi. «Yər.» 52:12nımu kərüng.

□ **25:11 «qaloqan hünərwənlər»** — yaki «top-top adəmlər».

□ **25:13 «das təglikliri»** — bular bolsa «dengiz»din kıqık bolqan daslarnı kətürıdıoqan təgliklərnı kərsıtidu. Bu ayətlərdə tiləyə elınoqan jabduq-bisatlarnı kəprək qüxinix üqün «1Pad.» 7:8-51-ayətnı kərüng. ■ **25:13** 2Pad. 20:17; Yər. 20:5; 27:19

ularning hëmmisini pasiban begi elip këtti. □

¹⁶ Wə Sulayman *padixah* Pərwərdigarning öyi üqün mistin yasatқан ikki tüwrük wə «dengiz»ni, xundaqla das təgliklerini elip këtti; bu mis saymanlarning eçirlikini elçəx mumkin əməs idi.

¹⁷ Birinçi tüwrükning egizliki on səkkiz gəz, uning üstidiki taji bolsa mis bolup, egizliki üq gəz idi; uning pütün aylanmisi tor xəklidə həmə anar nushisida bezəlgənidi, həmmisi mistin idi; ikkinçi tüwrükmu uningə ohxax bolup, umu anar nushisida bezəlgənidi. □ ■

¹⁸ Pasiban begi Nebuzar-Adan bolsa bax kahin Seraya, orunbasar kahin Zəfaniya wə ibadəthanidiki üq nəpər ixikbaqarnimu əsirgə aldi.

¹⁹ U xəhərdin ləxkərləni baxquridiqan bir aqwat əməldarni, xəhərdin tapқан orda məslihətqiliridin bəxini, yərlik həlkni ləxkərlikkə tizimliqıqi, yəni qoxunning sərdarining katipini wə xəhərdin atmix nəpər yərlik kixini tutti. □

²⁰ Pasiban begi Nebuzar-Adan bularni Babil

□ **25:15 «huxbuydanlar wə qaqılarni bolsa, ... ularning hëmmisini pasiban begi elip këtti»** — bu altun-kümüx wə mistin yasalaqan barlıq qaqa-kuqılar wə barlıq əswablar Yərəmiya pəyğəmbərnin ilğiriki bir bexariti boyiqə, 54 yildin keyin Pars imperatori Qorəxning pərmani bilən Yerusalemqə qayturuldi («Yər.» 27:21-22ni kərüng). □ **25:17 «gəz»**

yaki «jəynək» — jəynəktin qolning uqıoıqə boluqan ariliktur, təhminən 40-45 santimetr. **«egizliki üq gəz idi»** — «Yər.» 52:22də «bəx gəz» deyilidu. Səwəb, bəlkim üstidiki pərdazlırini əz iqiğə alidu. ■ **25:17** 1Pad. 7:15; 2Tar. 3:15; Yər. 52:21

□ **25:19 «bir aqwat əməldar»** — yaki pəkət «bir əməldar».

padixahining aldioʻa, Riblahoʻa elip bardı.

²¹ Babil padixahi Hamat zeminidiki Riblahda bu kixilarni kiliqlap oltürüwätti.

Xu yol bilən Yəhuda öz zeminidin sürgün qilindi.

Yəhuda Babiloʻa sürgün qilinidu

²² Yəhuda zeminida qaloʻan kixilarni, yəni Babil padixahi Nebokadnəsar qalduroʻan kixilarni bolsa, u ularni idarə qilix üqün, ularning üstigə Xafanning nəwrisi, Ahikamning oʻqli Gədalıyani təyinlidi. ■

²³ Dalada qaloʻan Yəhudaning ləxkər baxlikliri həm ləxkərliri Babil padixahining Xafanning nəwrisi, Ahikamning oʻqli Gədalıyani zemin üstigə həkümranlik qilixqa bəlgiligənlikini anglap qaldı; xuning bilən *bu ləxkər baxlikliri adəmliri bilən* Mizpah xəhirigə, Gədalıyaning yenioʻa kəldi; baxliqlar bolsa Nətaniyaning oʻqli Ixmail, Kareahning oʻqli Yoʻhanan, Nətofatlik Tanhumətning oʻqli Seraya wə Maakat jəmätidin birsining oʻqli Jaazaniya idi. ■

²⁴ Gədalıya ular wə adəmlirigə: «Kaldiylərgə bekinixtin qorkmanglar; zeminda olturaklixip Babil padixahioʻa bekininglar, xundak qilsanglar silərgə yahxi bolidu» dəp kəsəm kildi.

²⁵ Əmdi yettinqi ayda xundak boldiki, xahzadə Əlixamaning nəwrisi, Nətaniyaning oʻqli Ixmail on adəm elip kelip, Gədalıyani həm Mizpahda

uning yenida turoqan Yəhudiylar wə Kaldiylərni urup eltürdi.

²⁶ Xuning bilən barliq həlk, kiqik bolsun, qong bolsun, wə ləxkər baxliqliri ornidin turup Misiroqa kirdi; qünki ular Kaldiylərdin qorqatti.

Yəhoakinning sürgün bolux jəryani

Yər. 52:31-34

²⁷ Wə xundak boldiki, Yəhuda padixahı Yəhoakin sürgün boləqan ottuz yəttinqi yili on ikkinqi ayniq yigirmə yəttinqi küni munu ix yüz bərđi; Əwil-Merodak Babiləq padixah boləqan birinqi yili, Yəhuda padixahı Yəhoakinning qəddini kətürüp, uni zindandin qıqardi; □

²⁸ U uninqəqə mulayim səz kilip, uning ornini əzi bilən birgə Babiləda turoqan baxqa padixahlarning ornidin yukiri kildi;

²⁹ Xuning bilən Yəhoakin zindandiki kiyimlirini seliwetip, əmrining qaləqan hər bir künidə hərđaim padixah bilən billə həmdastihan boluxqa muyəssər boldi.

³⁰ Uning nesiwisi bolsa, *Babil* padixahining uninqəqə beqixliəqan daimliq iltipati idi; bu iltipat kündilik idi, yəni uninqəqə əmrining hər bir küni muyəssər qilinəqan.

□ **25:27 «on ikkinqi ayniq yigirmə yəttinqi küni»** — «Yər.» 52:31də «on ikki ayniq yigirmə bəxinqi küni» deyilidu. Azad bolux jəryanida nəqqə kün ətsə kerək.

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5